

ОДБРАНА

Тема

ПОМОЋ
ЖРТВАМА
РАТА

Интервју

Александар Ковачевић,
консултант

ЕНЕРГЕТСКА
БЕЗБЕДНОСТ
СРБИЈЕ

**Специјални
прилог**

ПРЕГОВОРИ О БУДУЋЕМ СТАТУСУ
КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

Они се буде са Србијом

Јована и Срђан

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС, СВАКОГ ДАНА У 06.05

ВАШЕ ПРАВО ДА ЗНАТЕ СВЕ

www.rts.co.yu

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

БУДИТЕ У СТРОЈУ ОДАБРАНИХ

Ако сте држављанин Републике Србије, рођени 1977. године и касније, желите да радите оно зашта сте оспособљени за време служења војног рока или да се додатно оспособите за друге дужности, ако желите да се усавршавате и напредујете, ако сте спремни да се суочите са изазовима војног позива и да станете у строј одабраних, јавите се у команду Војног одсека или команду војне јединице у вашем граду.

САМО ЗА ХРАБРЕ И ОДЛУЧНЕ

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник фрегате,
Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (друштво),
мр Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, капетан прве класе (одбрана),
Сања Савић (интернет)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић,
Миљан Милкић, Кршман Милошевић,
др Милан Милошевић, др Александар Мутавић,
Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Иштван Пољанац, Будимир М. Поподић,
Влада Ристић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-104; 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241- 257; 23-808
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 3241-104; 23-810; 3201-576; 23-576
Прелом 3240-019; 23-583
Дописништво Ниш 018 /509-481; 21-481
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд, Македонска 39

ЦИП – Каталогизација у публикацији
Народне библиотеке Србије
ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимко Горан СТАНКОВИЋ

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Александар Ковачевић, консултант
за економско енергетски развој

ЕНЕРГЕТСКА БЕЗБЕДНОСТ СРБИЈЕ 8

Per aspera

МУЗЕЈ СТАРИХ ЦОКУЛА 13

У ФОКУСУ

Конференција за новинаре министра одбране

НАПРЕДАК У НИЗУ ОБЛАСТИ 14

ТЕМА

Пројекат Министарства за рад и социјалну политику

ПОМОЋ ЖРТВАМА РАТА 18

ОДБРАНА

Штабна ратна вежба Команде ВиПВО

ПОМАК 2007 22

Центар за трансплантацију ВМА

ДАР ЖИВОТУ 24

Припреме за одбрану од елементарних непогода у Војводини

**ЕФИКАСНИЈА ОДБРАНА
ОД ПОПЛАВА 26**

Поручник мр Иван Милојевић

СНАГА И ОДЛУЧНОСТ МЛАДОСТИ 28

Завршена акција „Отворени дан“

СПЕЦИЈАЛЦИ ЗАТВОРИЛИ КРУГ 30

Пола века Музеја ваздухопловства у Србији

ТИХИ ЈУБИЛЕЈ 32

ПРИЛОГ

Преговори о будућем статусу Косова и Метохије

**СУШТИНСКА АУТОНОМИЈА
УНУТАР СРБИЈЕ**

35

ДРУШТВО

Холокауст и геноцид

ЗАВЕТНИ ГОВОР ИСТИНЕ

52

Прва домаћа рафинерија биодизела

ГОРИВО СА НАШИХ ЊИВА

55

СВЕТ

Специјалци Бразила

СТРУЧЊАЦИ ЗА ОТМИЧАРЕ

58

Проблеми америчких ратних ветерана

ЖИВЦИ НА ОКИДАЧУ

60

Паралеле

ПАКИСТАНСКИ**НУКЛЕАРНИ КОФЕР**

63

КУЛТУРА

Саша Панчић, сликар

КУЛТУРА СЛОБОДЕ

66

ФЕЉТОН

Српске заставе (3)

**БАТАЉОНСКЕ ЗАСТАВЕ
КНЕЖЕВИНЕ СРБИЈЕ**

70

СПОРТ

Драган Станковић, одбојкашки репрезентативац Србије

БРОНЗА КОЈА ОБЕЋАВА

80

ДЕСЕТИ
ДЕЦЕМБАР

Предстојећи 10. децембар заокружиће двогодишњи процес тражења решења за будући статус Косова и Метохије, започет давањем мандата специјалном изасланику генералног секретара Уједињених нација Мартију Ахтисарију. Његов предлог „надгледане независности“ за Косово наишао је летос на одлучно противљење у Савету безбедности УН, пре свега Русије, која има право вета, али и других земаља које сматрају да би то био опасан преседан у међународним односима, заснованим на поштовању Повеље УН.

Србија је тај моменат искористила за дипломатску активност којом је изборен још један институционални круг тражења решења, овога пута уз помоћ „тројке“ Контакт групе, која 10. децембра генералном секретару УН треба да предложи решење будућег статуса. Међутим, ни после пет рунди преговора двеју страна, Србије и косовских власти, није нађено компромисно решење прихватљиво за обе стране. Београд је понудио све или скоро све, осим независности, Приштина међутим инсистира искључиво на независности.

Пред 10. децембар поставља се неколико суштинских питања у вези са будућим статусом Косова и Метохије.

Прво, да ли ће бити наставка преговора, на чему инсистирају Србија и Русија? И који би то био нови институционални облик тражења решења, будући да претходни нису довели до предлога који би био прихваћен у Савету безбедности, једином телу овлашћеном за такву одлуку. Тачније, неслагања у „тројци“ Контакт групе, која одражавају ставове Запада и Русије, говоре да ни сада нема заједничког става по овом питању. Склоност Запада, пре свега САД, да Косово добије независност, отвара крупна питања будућих принципа међународних односа. Државни суверенитет и територијални интегритет неке од чланица Уједињених нација, од Другог светског рата на овамо, мењани су само уз сагласност водећих актера у међународној заједници. Овога пута такве сагласности нема.

Друго, да ли би Косово остало изузетак, како заговорници независности желе да верују, или би охрабрило већ постојеће сепаратистичке покрете засноване на националним мотивима? Преовладава уверење да би се сутра многи позвали на „косовски случај“ и тражили остваривање својих циљева, што би отвориле нове кризе у свету. У том контексту може се посматрати и питање будућег статуса Републике Српске у оквиру Босне и Херцеговине, иако и ту западне силе упорно одбијају сваку паралелу. А посебно питање права Срба на Косову и њихових тежњи за припајањем Србији, поготову северног дела где је српско становништво у већини!

Треће, какве све опасности отварају унилатерални потези, имајући у виду да власти на Косову најављују проглашење независности? Тиме би се избегла одлука у Савету безбедности, а то би имало вишеструке последице. Најпре, погоршавање односа Запада са Русијом, друго, поделе у међународној заједници у вези са признавањем Косова, треће, могућност нових унилатералних одлука као одговор на прву, чиме би се од наводног коначног решавања косовског питања само отворила нова криза у региону, а тиме и у Европи. Наиме, опасност од стварања „Великог Косова“ је реалност, узрокована већ одавно обелодањеним тежњама албанских националиста који своје територије виде у деловима свих земаља у окружењу, Србије, Црне Горе, Македоније и северне Грчке.

Дакле, 10. децембар затвара један круг питања, веома важних како за међународне односе тако и за будућност региона.

Свој став о њима Србија је јасно истакла током активне дипломатске борбе, коју води са пуно флексибилности и аргумената, одлучна у јединственом ставу да је то њено историјско право, национални интерес и обавеза пред будућношћу. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Министар одбране Драган Шутановац ОБЕЗБЕДИТИ МИР НА КОСОВУ

Министар одбране Србије Драган Шутановац изјавио је да Кфор, предвођен НАТОом, треба да одржи мир на Косову и Метохији и да Војска Србије, у случају једностраног проглашења независности Косова, неће преузимати никакве акције без наредби државног руководства.

– Ми смо инсистирали да НАТО треба да обезбеди апсолутни мир и да не сме бити насиља – рекао је Шутановац у интервјуу америчкој агенцији Асошијетед прес.

– Уколико дође до немира, надамо се да ће снаге предвођене НАТОом искористити све своје капацитете да их зауставе – додао је он.

Министар одбране је истакао да Војска Србије, у случају једностраног проглашења независности Косова, неће деловати самостално, већ ће поступати по наређењу председника и владе Србије.

Војска неће предузимати никакве акције самостално, без наредби и политичке одлуке државног руководства, рекао је Шутановац, подсећајући да је „војска под цивилном контролом“.

Шутановац је рекао да се Влада Србије спрема за евентуално проглашење независности Косова, које би, како је додао, „представљало огроман изазов за нашу земљу“, пренео је Асошијетед прес. ■

РЕГИОНАЛНА САРАДЊА ПРИОРИТЕТ

Помоћник министра за политику одбране Душан Спасојевић састао се 23. новембра са директором Регионалног центра за помоћ у контроли и верификацији наоружања – RACVIAC, амбасадором Нешадом Хаџимусићем.

Том приликом, Спасојевић је исказао задовољство досадашњом сарадњом и подржао RACVIAC као иницијативу која знатно доприноси побољшању квалитета односа у региону. Он је потврдио активну улогу Србије у даљем унапређењу сарадње и рекао да су нашој земљи веома битни добри односи са свим државама региона појединачно.

Амбасадор Хаџимусић је захвалио на укупној подршци Србије у раду RACVIAC-а и најавио трансформацију те иницијативе. То подразумева померање фокуса са чисто војних питања контроле и верификације наоружања ка претежно едукативној функцији, са тежиштем на питањима реформе система одбране и евроатлантских интеграција. У складу са тим, Регионални центар за помоћ у контроли и верификацији наоружања мења назив у Центар за безбедносну сарадњу.

Амбасадор Хаџимусић састао се и са државним секретаром Министарства одбране др Зораном Јефтићем. ■

ТЕМЕЉ САРАДЊЕ

Ако је и било неких нерешених питања, од потписивања Споразума о сарадњи њих више нема и ја са својим тимом одлазим задовољнији из Подгорице него што сам дошао – изјавио је министар Шутановац на крају посете Црној Гори. Током посете Подгорици, Шутановац се састао са председником Црне Горе Филипом Вујановићем, министром иностраних послова Миланом Рођеном и министром одбране Бором Вучинићем.

Министар одбране Драган Шутановац потписао је 20. новембра у Подгорици, са црногорским колегом Бором Вучинићем, Споразум о сарадњи министарства одбране Србије и Црне Горе, који ће допринети унапређењу односа две земље у области одбране и безбедности.

После потписивања Споразума министар Шутановац је рекао новинарима да цени позицију Црне Горе у решавању косовског питања и да је залагање Црне Горе за мирно решавање питања Косова једини начин на који се може доћи до решења које ће бити у интересу Београда и Приштине.

Српски министар одбране је изразио забринутост у случају евентуалне ескалације сукоба на Косову и рекао да је Србија веома решена да у корену сасече било какав покушај дестабилизације на југу Србије. Он је навео и да је добио уверавања од представника НАТОа да су међународне војне снаге на Косову довољне да спрече и предупреду сукобе.

Министар Шутановац је рекао да не мисли да ће Београд прекинути дипломатске односе с државама које би признале једнострано проглаше-

САСТАНАК ВОЈНОГ КОМИТЕТА

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош учествовао је средином новембра на састанку Војног комитета евроатлантског партнерства у Бриселу.

– Затражио сам да Кфор предузме неопходне кораке и онемогући активности екстремистичких група, које својим појављивањем у јавности, посебно учесталим у последње време, уносе немир међу српско становништво – изјавио је генерал Понош, истичући да су званичници Војног комитета евроатлантског партнерства потврдили спремност Кфора да обезбеди мир и стабилност за све грађане на Косову и Метохији.

Генерал Понош је у Бриселу имао билатералне сусрете с канадским генералом Рејом Еноом и начелником Генералштаба оружаних снага Италије, адмиралом Ђанпаолом ди Паолом, кога су начелници генералштабова земаља НАТОа изабрали за шефа Војног комитета. Генерали Ено и Ди Паоло изразили су задовољство досадашњом сарадњом Војске Србије и Кфора и потврдили спремност међународних снага да одговоре својој мисији на Косову и Метохији.

Кључне теме редовног полугодишњег састанка Војног комитета биле су текуће операције у којима учествује НАТО и модалитети сарадње међу партнерима.

– Ово је било наше друго учешће на оваквом састанку од када је Србија ушла у Програм Партнерство за мир – рекао је Понош, подсетивши да

Обележен Дан 250. ракетне бригаде ПВО ЕФИКАСНИЈИ И ЈАЧИ

На свечаности у касарни „Бањица“ у Београду, 24. новембра, обележен је Дан 250. ракетне бригаде ПВО. Свечаном скупу присуствовали су помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић, командант ВиПВО генерал-мајор Драган Катанић, Зоран Алимпић, председник Скупштине града и вршилац дужности градоначелника Београда, и бројне званице.

– Ви сте део једне војске, војске која се реформише, мења, која постаје мања, али снажнија и рационалнија. Сигуран сам да сте сви ви поносни што сте део ове бригаде – рекао је Зоран Алимпић, честитајући јубилеј свим припадницима 250. ракетне бригаде.

Обраћајући се припадницима јединице и гостима, командант бригаде пуковник Миодраг Гордић истакао је да је ракетни пук ПВО, претеча данашње 250. ракетне бригаде ПВО, формиран 24. новембра 1962. Током 45 година, колико постоје ракетне јединице ПВО, бројне генерације ракеташа уграђивале су себе, своју младост, знање и ентузијазам у изградњу борбених способности ракетних јединица.

Реформом Војске Србије у састав 250. ракетне бригаде, поред дивизиона ПВО система „нева“, ушли су и дивизиони ПВО система „куб“, чиме су целокупни потенцијали ПВО обједињени у једној јединици која брани небо над читавом Србијом.

У оквиру обележавања Дана 250. ракетне бригаде ПВО, положени су венци на спомен-обележје припадницима јединице погинулим током ратних дејстава 1999. године.

ње независности Косова, али и навео да ће у том случају Србија имати одређене реакције. Он је оценио да би прекид дипломатских односа био на штету грађана, и Срба и Албанаца, који живе на Косову и додао да се дипломатски односи руше једном одлуком, а граде годинама.

Црногорски министар одбране Боро Вучинић оценио је да питања која оптерећују регион треба решавати на стрпљив начин и поновио да Црна Гора подржава дијалог Београда и Приштине.

Потписаним Споразумом се, између осталог, предвиђа школовање црногорских официра у Србији. Споразум решава и сва до сада нерешена питања између војски Србије и Црне Горе, као што је подела заједничке имовине. Двојица министара договорили су формирање заједничке комисије како би и то питање било решено.

– Ако је и било неких нерешених питања, од потписивања Споразума њих више нема и ја са својим тимом одлазим задовољнији из Подгорице него што сам дошао – рекао је Шутановац. ■

ЕВРОАТЛАНТСКОГ ПАРТНЕРСТВА

је Војни комитет евроатлантског партнерства највише војно тело Партнерства за мир. Војни комитет евроатлантског партнерства чине 49 начелника генералштабова земаља НАТО и Партнерства за мир. ■

Поводом Дана 250. ракетне бригаде ПВО, у Централном дому Војске Србије у Београду представљена је монографија те јединице. Аутори публикације су помоћник министра одбране за људске ресурсе историчар др Бојан Димитријевић и ранији командант бригаде пуковник Јовица Драганић. Говорећи о монографији, која је објављена уочи 45. годишњице од оснивања ракетних јединица на простору Србије, др Димитријевић истакао је да су аутори из обиља чињеница о настанку и постојању бригаде издвојили оне које најречитије говоре о њеном развоју и значају за целокупну војску. Посебан акценат стављен је на активности око оснивања јединице 1962. године и на њено борбено ангажовање 1999. године.

О борбеној употреби 250. ракетне бригаде ПВО говорио је некадашњи заменик команданта бригаде пуковник Драган Станковић. На крају свечаности примерци монографије уручени су потмцима легендарног првог српског противавионца Раке Љутовца, Драгану и Зорану.

Промоцији су присуствовали командант ВиПВО генерал-мајор Драган Катанић, начелник Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић, припадници бригаде са командантом пуковником Миодрагом Гордићем на челу, те ветерани ракетне бригаде и бројни гости. ■

А. АНТИЋ

Снимио З. ПЕРГЕ

АЛЕКСАНДАР КОВАЧЕВИЋ, КОНСУЛТАНТ ЗА ЕКОНОМСКО ЕНЕРГЕТСКИ РАЗВОЈ

ЕНЕРГЕТСКА БЕЗБЕДНОСТ СРБИЈЕ

Србији треба софистицирана енергетска политика. Она мора да има одраза у свим областима, од просторног развоја, преко развоја система одбране, саобраћајне инфраструктуре до опредељења за међународне интеграције и односе са осталим државама и међународним организацијама. Практично, свуда се морају узети у обзир енергетски проблеми с којима се земља суочава.

У време када барел нафте на светском тржишту достиже цену од стотину долара, када се развија полемика између Русије и САД због изјаве америчког државног секретара о неправедној расподели енергената у свету која омогућава да се енергетски ресурси користе као политичко средство, када је стање на Блиском истоку изузетно нестабилно и прети да ескалира, намеће се питање колика је енергетска безбедност Србије? Шта чека нашу земљу у 21. веку, и шта треба предузети да би са мање бриге размишљали о обезбеђивању енергије за индустрију и становништво?

Наш саговорник на ту тему, Александар Ковачевић, консултант за економију енергетике, започео је каријеру као сарадник у Савезном заводу за продуктивност у некадашњој Југославији. Пружао је консултантске услуге многобројним међународним и државним институцијама, те комерцијалним клијентима. Добитник је награде Power Gen Evropa 2002.

Између осталог, Ковачевић је говорио о методу развоја енергетске политике на Енергетском форуму југоисточне Европе у Софији 2003. године. Редовни је говорник на конференцији о природном гасу у централној Европи и члан саветодавног одбора Конференције о руској енергетици од 2002. године. Главни је аутор публикације „Заробљени у прошлости – енергија, животна средина и сиромаштво у Србији и Црној Гори“ програма за развој Уједињених нација и студије „Потенцијални допринос природног гаса одрживом развоју југоисточне Европе“, коју је објавио Оксфордски институт за енергетске студије.

** Разговор започињемо питањем какво је данас стање енергетике у Србији? Која се обележја тог стања могу назвати трајним и какав је њихов утицај на животе просечних грађана?*

– У суштини, не може се олако рећи да је стање енергетике у једној земљи добро или лоше, јер су критеријуми за такве оцене врло релативни. Сетимо се какви су животни услови били пре само пола века и схватићемо да свако време носи своје стандарде, а енергетска безбедност је предуслов за просперитет. Затечено стање енергетске безбедности у Србији је, једноставно речено, сиромашно. Преко 60 посто становништва се греје на дрва и остала чврста горива. То грејање је неефикасно, неадекватно и недовољно. Људи најчешће греју једну просторију, па је у кући или стану хладно. Купатило и соба за спавање се често не греју. Постоје дакле, и на микроплану, код појединачних породица, све одлике енергетског сиромаштва.

Друга димензија потрошње енергије у Србији је ниска енергетска ефикасност тј. висока енергетска интензивност. Наша домаћинства, наиме, троше знатно више енергије од европског просека. Са таквом потрошњом, која је вишеструко већа по јединици површине стана, тешко је то грејање учинити адекватним. Ако би се грејала цела кућа, домаћинству би требало два до три пута више горива него данас, што изузетно много кошта. Посебан проблем је што код већине домаћинстава трошкови грејања износе 20 до 30 посто укупних животних трошкова. Према међународно прихваћеном схватању, трошкови грејања требало би да чине до 10 посто укупних трошкова домаћинства. Код нас је то знатно више. Чак и код домаћинстава која су прикључена на системе даљинског грејања ти трошкови су око 10 посто, али уз велике субвенције друштва. Уз то, поменуте породице бољег су имовног стања. Када би потрошачи морали да плате пуну цену грејања, проценат у односу на укупне трошкове био би већи.

** Значи, трошимо и превише пара на грејање?*

– Када се у породицама сувише троши на енергију, премало средстава остаје за остале потребе, храну, одећу и побољшање домаћинства. Немогућност породица да, због превеликог утрошка средстава за енергију, подмире своје потребе за осталим производима рефлектује се на смањену запосленост у домаћој привреди. Структурна неефикасност у енергетици има реперкусије на све области и утиче на квалитет живота. Пекар, месар, обућар или апотекар, сви без разлике осећају последице осиромашења становништва због превеликих издатака за грејање.

** Аутор сте публикације која говори о директној вези енергетске неефикасности са степеном сиромаштва у Србији?*

– Сиромаштво је у великој мери последица економских структурних недостатака. Да наставимо коментар о грејању, одмах могу да наведем пример – осим поменутих 60 посто становништва које се греје на дрва, чак 38 посто не успева да загреје више од 10 квадратних метара по члану домаћинства, што је премало. Поред оста-

лог, у таквим условима, епидемијске болести се брже шире, што утиче на укупну радну способност, а приватни и јавни здравствени трошкови расту.

Огрвно дрво се мора набавити унапред, и породице га купују на отвореном тржишту где држава не утиче на цене. Механизми као што је синдикална набавка дрва за зиму, не утичу битније на смањење оптерећења кућног буџета. Огрев набављен на почетку зиме може, али не мора, бити довољан за грејну сезону. Дешава се да по наступању хладнијег периода, људи морају да се одреде – хоће ли трошити више дрвета са ризиком да га неће бити довољно за целу зиму, или ће се догревати на струју. У тим периодима године бележи се рекордна потрошња електричне енергије.

** Долазимо у ситуацију да због краткотрајне „глади“ за енергијом „закољемо вола због кила меса“?*

– Та околност додатно оптерећује енергетску ситуацију у којој се Србија налази. Електропривреда, због поменутог зенита потрошње, мора престано да одржава резервни капацитет да би одговорила на „пикове“ који трају по неколико дана. Огромни ресурси стоје неискористићени током године, уместо да се ефикасније користе у размени на регионалном тржишту. Знатна количина енергије складишти се у језерима хидроелектрана или депонијама угља за подмиривање зимске потрошње. Енергија, чувана као „златна резерва“, не продаје се, нажалост, по високој цени онда када влада велика потражња за њом, већ се по релативно ниској цени испоручи становништву за само неколико зимских дана.

** Хидроцентралне зависе од тога да ли ће пасти киша?*

Енергетски систем Србије у целини показује и превелику зависност од метеоролошких околности. Токови вода, на пример, екстерне су природе. Реке на којима су електране дотичу из других држава, па на њихов водостај утичу метеоролошке прилике на другом географском подручју, у њиховом горњем току.

** Чини се да је неефикасно трошење енергије свеprisутно код нас ?*

– Такав закључак није далеко од истине. Енергетска неефикасност среће се и у градовима где се користе системи даљинског грејања. И код грејања на гас, морају се градити складишта гаса, само да би се покрио недостатак грејања током неколико најхладнијих дана. Поставља се питање да ли је рационално градити и одржавати скупе складишне капацитете чија је главна намена додатна испорука енергије током неколико најхладнијих дана? То је огромно економско оптерећење. Такође, ако се део гаса и мазута у најхладније доба године преусмери за грејање становништва, угрожава се производња дела индустрије. Ако енергетска инфраструктура није довољна да индустрији обезбеди континуиран рад, она неће моћи да испуштује договорене обавезе, што прераста у већи проблем у односима са пословним партнерима.

** Има ли Србија стратешке документе који би понудили излаз из садашње ситуације у енергетици?*

– Србија се после дужег времена нашла у ситуацији да самостално одлучује о својој енергетској стратегији. Тако је израђен и документ под називом *Енергетска стратегија Србије*. То је изузетно значајан корак, јер постојање писаног документа, као полазишта за изградњу стабилног енергетског система, даје наду да ће се даљим развојем стратегије доћи до решења проблема који постоји више година.

Још од почетка 20. века Србија није имала писани документ којим се модулирала енергетска стратегија. У Југославији су доношене одлуке у које је Србија морала да се уклапа као један од њених саставних делова. Бивша држава имала је веома различите услове за развој у односу на данашњу Србију – излазила је на море и имала разгранату мрежу саобраћајних комуникација, што јој је отворало много више могућности за економисање енергентима. Србија је имала извесне предности таквог вида регионалне интеграције.

** Споменули сте излаз на море као битан елемент постизања енергетске безбедности?*

– Општеприхваћено искуство, које су УН истакле и у миленијумским развојним циљевима, јесте да земље без излаза на море заостају у економском развоју, и зато им треба помоћи. Државе које не излазе на море имају мање учешће спољне трговине у укупном друштвеном производу, и то до 70 посто. Привредни раст у тим земљама је око 30 посто мањи него у сличним земљама које имају поморске луке. Индустијски сектор у нашој земљи је сиромашан енергентима, а прилике за развој посредством излаза на међународно тржиште су смањене јер смо далеко од највећих енергетских тржишта која се, по правилу, формирају у поморској трговини.

Ситуација у којој се Србија налази захтева софистицирану енергетску политику која мора да има одраза и у осталим политикама развоја. Мора се исполити конзистентна примена енергетске политике у свим областима, од просторног развоја, преко развоја система одбране и заштите, саобраћајне инфраструктуре до опредељења за међународне интеграције и односе са осталим државама и међународним организацијама. Практично, свуда се морају узети у обзир енергетски проблеми с којим се земља суочава.

** Опет подвлачите колико је значајан приступ светским морима?*

– Највећи део светске трговине нафтом, нафтним дериватима и угљем обавља се поморским транспортом, што утврђује и цене енергената на глобалном нивоу. Ми у томе не учествујемо. Поред примарне трговине енергентима, на поморском тржишту одвија се и секундарна трговина енергетски интензивном робом тј. производи ма за чију израду се троши пуно енергије – челиком, бакром, алуминијумом, гумом, пољопривредним производима, вештачким ђубривом и сировинама уопште. Када се погледа структура увоза наше земље, види се да таква роба доминантно одређује наше трговинске односе. Као земља без излаза на море, Србија је принуђена да ту робу набавља по вишим ценама и уз нижу сигурност снабдевања за разлику од приобалних земаља.

** Србија, дакле, због зависности од услова на светском тржишту, није довољно конкурентна? Да ли је то главни генератор спољнотрговинског дефицита?*

– Учешће Србије у светској трговини је знатно мање него што је њен удео у светском становништву и територији. Постоји, такође, дубока међузависност цена различитих производа са ценом електричне енергије. Међузависност је двострука, па је тако, не као усамљен пример, актуелно повећање цена енергетске опреме због раста цена челика.

Србија се налази у позицији да као земља без излаза на море има вишеструко повећане трошкове и при увозу и при извозу. Ме-

ђутим, спољнотрговински дефицит је на изванредан начин традиционалан у нашој земљи. Он постоји од времена њене државне независности, са ретким и кратким периодима када је тај дефицит био мањи, а тиме и подношљивији. Тешко је замислити ситуацију у којој би дошло до спољнотрговинске равнотеже. Остварење таквог циља захтева врло озбиљан и добро координиран сет националне политике у материјалним секторима, саобраћају и научнотехнолошком развоју.

** Као што смо мало пре рекли, Србија никако да „запливи“?*

– За производњу било које робе потребне су енергија и економија обима која код већине робе подразумева водни транспорт. Другачије једноставно не може. Ту почиње и завршава се већина индустријских подухвата који се предузимају у Србији. Код нас је, на пример, евидентно смањена потрошња вештачког ђубрива у пољопривреди. Директна последица тога су мањи приноси по хектару, што ствара проблеме у раду прехранбене индустрије која би могла бити компаративна предност наше земље у светским оквирима. С друге стране, ђубриво је производ за који се утроши много енергије, па су нам потребна знатна средства да га увеземо или сами произведемо. То би се лакше постигло када би се ђубриво или енергенти за његову производњу, код нас допремали водним путем.

Да наведем још један пример – у овом тренутку огревно дрво у Србији је скупље од дрвета које се користи за спаљивање у термоелектранама у Европи, увезеног чак из Индонезије. Цена огревног дрвета код нас се приближава цени квалитетног индустријског дрвета у ЕУ. Круг се немилосрдно затвара. С једне стране имате мање ефикасну набавку огревног дрвета, са највећом ценом у Европи, с друге стране већина становништва га користи за грејање. Но, ту није крај – то дрво се неефикасно користи. Велике количине дрвета утроше се у лошим грејним телима. Ланац неефикасности стално се надовезује и доводи до тога да становништво живи у тешким околностима.

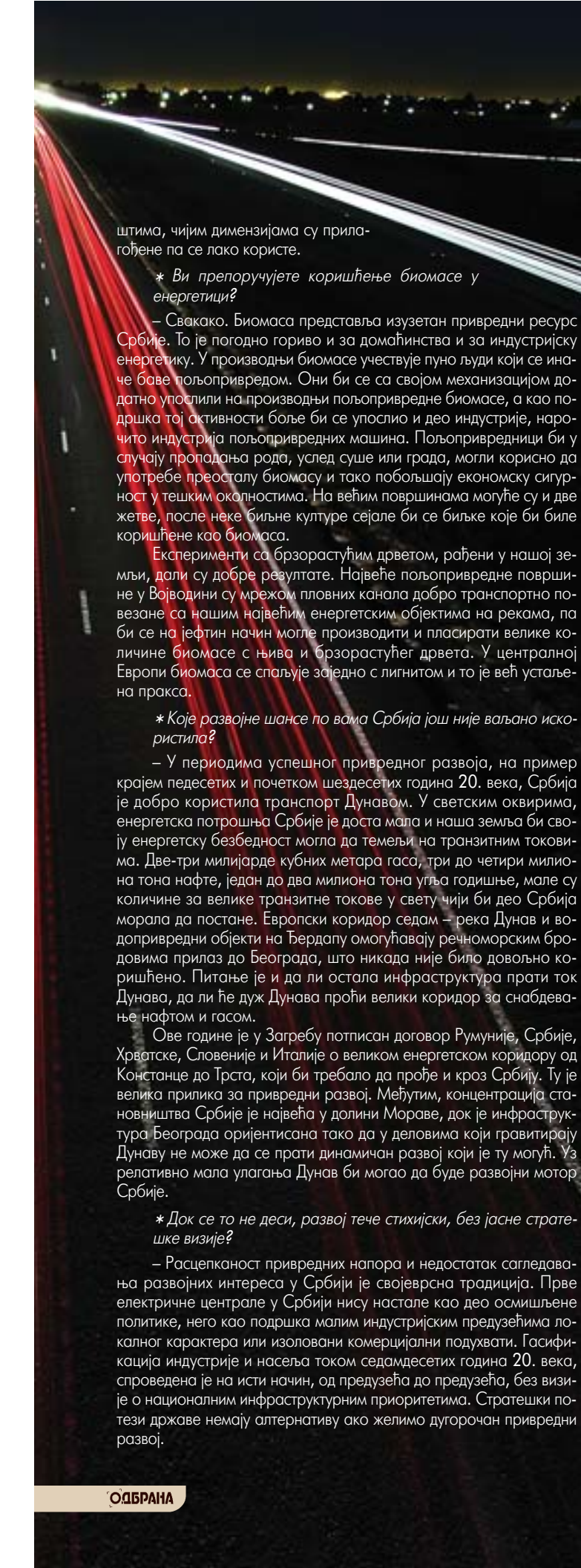
** Која енергетска решења користи сиромашно становништво? Колико у ствари имамо сиромашних?*

– Расположиве студије говоре да је у Србији десетак процената становништва сиромашно. Те исте студије, међутим, кажу да се још тридесетак посто становника налази на граници сиромаштва. Известан број људи, према нашој студији око 23 посто, снабдева се дрветом са својих поседа. То су зобрани и воћњаци који служе само за припрему огрева за зиму и користе их, махом, сеоска и старачка домаћинства. То дрво је само привидно бесплатно. Демографски процеси доводе до нестанка старачких домаћинстава и поменутог начина обезбеђења огрева.

Осим тога, велики број становника у Србији живи на периферији градова, у великим насељима какво је Калуђерица код Београда. Огревно дрво довози се у та насеља, што увећава трошкове набавке. Догревање струјом је и најизраженије у тим густим насељима, па тако Калуђерица има једну од најмоћнијих локалних електромрежа. Енергетска решења која су до сада постојала полако исцрпљују свој потенцијал. Демографски и технолошки она су превазиђена и земљи су неопходна нова решења.

** Да ли треба одустати од огревног дрвета као горива?*

– То никако не мора бити случај. Постоје добри традиционални начини коришћења огревног дрвета. Свима који су с тим имали искуства, јасно је да је каљева пећ много ефикаснија од лимене. Данас постоје модерне каљеве пећи са бољим затварањем ложишта и од квалитетнијих материјала, што грејање на дрва чини исплативим. Котлови на биомасу примењују се у индустрији, чак постоје и котлови у којима се ложе тзв. „пелете“ – ситни комади дрвета, веома практични за транспорт и примену у индустријским ложи-

штима, чијим димензијама су прилагођене па се лако користе.

** Ви препоручујете коришћење биомасе у енергетици?*

– Свакако. Биомаса представља изузетан привредни ресурс Србије. То је pogodно гориво и за домаћинства и за индустријску енергетику. У производњи биомасе учествује пуно људи који се иначе баве пољопривредом. Они би се са својом механизацијом додатно упослили на производњи пољопривредне биомасе, а као подршка тој активности боље би се упослили и део индустрије, нарочито индустрија пољопривредних машина. Пољопривредници би у случају пропадања рода, услед суше или града, могли корисно да употребе преосталу биомасу и тако побољшају економску сигурност у тешким околностима. На већим површинама могуће су и две жетве, после неке биљне културе сејале би се биљке које би биле коришћене као биомаса.

Експерименти са брзорастућим дрветом, рађени у нашој земљи, дали су добре резултате. Највеће пољопривредне површине у Војводини су мрежом пловних канала добро транспортно повезане са нашим највећим енергетским објектима на рекама, па би се на јефтин начин могле производити и пласирати велике количине биомасе с њива и брзорастућег дрвета. У централној Европи биомаса се спаљује заједно с лигнитом и то је већ устале на пракса.

** Које развојне шансе по вама Србија још није ваљано искористила?*

– У периодима успешног привредног развоја, на пример крајем педесетих и почетком шездесетих година 20. века, Србија је добро користила транспорт Дунавом. У светским оквирима, енергетска потрошња Србије је доста мала и наша земља би своју енергетску безбедност могла да темељи на транзитним токовима. Две-три милијарде кубних метара гаса, три до четири милиона тона нафте, један до два милиона тона угља годишње, мале су количине за велике транзитне токове у свету чији би део Србија морала да постане. Европски коридор седам – река Дунав и водопроводни објекти на Ђердапу омогућавају речноморским бродовима прилаз до Београда, што никада није било довољно коришћено. Питање је и да ли остала инфраструктура прати ток Дунава, да ли ће дуж Дунава проћи велики коридор за снабдевање нафтом и гасом.

Ове године је у Загребу потписан договор Румуније, Србије, Хрватске, Словеније и Италије о великом енергетском коридору од Констанце до Трста, који би требало да прође и кроз Србију. Ту је велика прилика за привредни развој. Међутим, концентрација становништва Србије је највећа у долини Мораве, док је инфраструктура Београда оријентисана тако да у деловима који гравитирају Дунаву не може да се прати динамичан развој који је ту могућ. Уз релативно мала улагања Дунав би могао да буде развојни мотор Србије.

** Док се то не деси, развој тече стихијски, без јасне стратешке визије?*

– Расцепканост привредних напора и недостатак сагледавања развојних интереса у Србији је својеврсна традиција. Прве електричне центре у Србији нису настале као део осмишљене политике, него као подршка малим индустријским предузећима локалног карактера или изоловани комерцијални подухвати. Гасификација индустрије и насеља током седамдесетих година 20. века, спроведена је на исти начин, од предузећа до предузећа, без визије о националним инфраструктурним приоритетима. Стратешки потези државе немају алтернативу ако желимо дугорочан привредни развој.

** Да ли наши енергетски ресурси могу да задовоље потребе индустрије и становништва?*

– Домаћи енергетски ресурси су скромни. Знатно су мањи од европског просека који иначе заостаје за светским просеком. Територија бившег СССР и Америка знатно су боље снабдевени енергентима. Ми просто не смемо олако схватати проблем енергетске безбедности и морамо озбиљно размислити о путевима регионалних и глобалних интеграција којима ћемо ту безбедност повећати. Свака земља тежи да има релативно диверсификоване путеве снабдевања енергијом, уз што више начина на које може да је користи. Србија се традиционално налази између прилике да снабдевање енергијом обезбеди повећаним коришћењем домаћих ресурса, уз просечну ефикасност и смањену конкурентност осталих роба и услуга, и потребе да се значајније укључи у међународну размену по цену увећаних ризика снабдевања увозним енергентима. Ово је кључна стратешка дилема са којом се Србија среће од времена самосталности из 19. века.

** Како се Србија кретала кроз транзицију у области енергетике?*

– Транзициони пут Србије на пољу енергетике знатно се разликује од других земаља. Код нас су многи енергетски објекти разорени током 1999, што нема преседана у свету. Земље источне Европе имале су значајан пад индустријске активности током периода транзиције. Уз то, опрема источноевропских земаља, совјетског порекла, ниско је енергетски ефикасна али робусна, за разлику од софистициране опреме западног порекла коју поседује Србија. Наша опрема зато мора интензивно да се одржава. Пад индустријске производње у Србији у условима санкција, анулиран је растом потрошње струје код становништва. Увозни угљан и лож угље су током година санкција ишчезли као енергент са тржишта у Србији и надомештени су струјом. Укратко, Србија је у период транзиције ушла без резерви у енергетским капацитетима, са ратном штетом и значајним потребама за одржавањем које нису имале остале земље у транзицији.

** Може ли Србија поново да покрене и развије своју индустрију? Како да обезбеди енергију за то?*

– Повољни индустријски раст могућ је само ако се предузму већина одговорни потези енергетске политике у смислу постизања ефикасности, штедње, што веће диверсификације извора и управљања потрошњом. Област енергетике већ сада предњачи у интеграцији са светом. Са свим земљама региона потписан је *Уговор о заједници за енергетику југоисточне Европе*. Тиме је изграђен релативно развијен систем регулације у енергетици, примерен много развијенијим земљама од наше. Међутим, индустријски раст захтева већу потрошњу и увоз енергије, те повећану изложеност проблемима енергетске сигурности.

** Екологија се тако наметнула као веома важно питање?*

– Уговор је донео и одређене обавезе око заштите животне средине и управљања енергетским сектором. Дали пут ка ЕУ незамислив је без поштовања европских еколошких стандарда када је реч о изградњи и коришћењу енергетских објеката. Међународни стандарди из докумената, као што су конвенција из Архуса и Кјото протокол, постају обавеза која се мора поштовати.

Еколошке последице добијања енергије у Србији нису занемариве. Сумпорна једињења у ваздуху која потичу од лигнита и течних горива и локално аерозагађење настало од сагоревања огревног дрвета, те појава ерозије због нестанка шума, само су неки од еколошких проблема. Србија се са свим проблемима мора суочити одмах, и уз пуну свест о тежини дугорочних последица одлука које се сада доносе. Енергетска безбедност, енергетска ефикасност и еколошка одрживост међународно конкурентног снабдевања Србије енергијом, чине изузетно сложен комплекс међузависних проблема. Суочавање са тим проблемима и изналагање решења предуслов су привредног развоја Србије. ■

Александар АНТИЋ

ДРАГАН ШУТАНОВАЦ И ЗОРАН АЛИМПИЋ ОБИШЛИ ГРАДСКИ ЦЕНТАР ЗА ОБАВЕШТАВАЊЕ

Драган Шутановац, министар одбране, и Зоран Алимпић, председник Скупштине града и вршилац дужности градоначелника Београда, обишли су 22. новембра Градски центар за обавештавање у Старом двору.

Посети су присуствовали и заменик в. д. градоначелника Радмила Хрустановић, главни архитекта града Ђорђе Бобић, члан Градског већа Владимир Марковић, начелник Управе за одбрану Милан Поподић и начелник Одељења за одбрану града Београда Милош Новаковић. Рад Центра представио је начелник Љубиша Мајсторовић.

– Помоћ цивилном становништву ће у будућности добити примат у активности Министарства одбране. Са градом ћемо и даље имати добру сарадњу, а настојаћемо да се још боље повежу држава и локална самоуправа, али и да се развије улога локалне самоуправе у систему заштите – рекао је Шутановац.

Зоран Алимпић је истакао да је Градски центар за обавештавање одлично повезан са београдским комуналним предузећима, али и свим другим службама које су неопходне у ванредним ситуацијама. Он информисао и све оне који треба да интервенишу када негде пукне цев или у случају елементарних непогода, а контролише и значајне спортске манифестације и велика окупљања у граду. То је право место на коме се преплићу рад локалне самоуправе и државе, односно Министарства одбране, рекао је Алимпић. ■

А. АНТИЋ

МЕЂУНАРОДНЕ СТУДИЈЕ БЕЗБЕДНОСТИ НА ФПН

На Факултету политичких наука у Београду почела је настава на међународним студијама безбедности, организованим уз подршку Норвешке и Мисије Оебса у Србији. На студијама, које организује Факултет политичких наука заједно са Центром за цивилно-војне односе, од 37 полазника 12 је из Министарства одбране и Војске Србије.

– Овакав вид последипломских студија усклађених са Болоњском декларацијом, од великог је значаја за систем одбране. Људи су најбитнији ресурс, а ефикасност реформе система одбране зависи од тога колико су људи који свакодневно спроводе задатке и послове оспособљени да на најбољи могући начин роде свој посао – рекао је на отварању студија помоћник министра одбране за политику одбране Душан Спасојевић, захваливши мисији Оебс и Амбасади Норвешке у Београду за стипендирање седам припадника система одбране.

Амбасадор Норвешке у Београду Хакон Блакенборг изјавио је том приликом да је финансијска подршка организовању студија безбедности инвестирање у људске ресурсе на европском путу сарадње.

Представници Оебса Владимир Биланчић и Снежана Вукша навели су да је демократизација сектора безбедности један од услова за демократизацију друштва, указујући на значај приближавања академских институција држави у овом изузетно важном сектору.

Поред Норвешке и Мисије Оебса, мања средства за организовање студија безбедности дале су и Велика Британија и Немачка. ■

РАЗГОВОР ПОМОЋНИКА МИНИСТРА ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И ХРВАТСКЕ

Помоћник министра одбране за политику одбране Душан Спасојевић примио је 13. новембра делегацију Министарства одбране Републике Хрватске, коју је предводио помоћник министра за одбрамбену политику Игор Показ.

Обострано је констатовано да између министарстава постоји развијена билатерална сарадња, а разматране су конкретне могућности за њо даље унапређење.

На састанку је закључено да се учвршћивање регионалне сарадње остварује у оквиру покренутих регионалних иницијатива, те да је учињен значајан корак у координацији будућих активности. ■

СРБИЈА И НАТО

Помоћник министра одбране Душан Спасојевић оценио је да је лажна дилема да ли Србија треба да уђе у НАТО јер држава за то није спремна нити је позвана да се прикључи Северноатлантском савезу.

На округлом столу „Србија (не)мора у НАТО“, 22. новембра, Спасојевић је оценио да у овом тренутку није потребно исцрпљивати се у расправи око евентуалног прикључења том савезу јер постоје важнија питања попут решавања будућег статуса Косова и Метохије.

Према његовим речима, о евентуалном приступу Србије НАТОу одлучиће грађани на референдуму, што је и један од захтева који се намеће свакој земљи кандидату за чланство у Алијанси.

Спасојевић је подсетио да је око прикључења Партнерству за мир у Влади Србије постигнут апсолутни консензус и додао да чланство у тој организацији пружа велике могућности за међународну сарадњу. Такође, он је изразио очекивање да ће ускоро бити операционализовано чланство Србије у ПЗМ – односно биће усвојен Безбедносни споразум и отворена канцеларија Србије у Белгији. ■

САРАДЊА СА НЕВЛАДИНИМ СЕКТОРОМ

Помоћник министра за политику одбране Душан Спасојевић састао се 16. новембра са председником фонда ISAC (International and Security Affairs Center), Павлом Јанковићем, који је у ранијем периоду обављао функцију помоћника министра за политику одбране.

На састанку је обострано констатовано задовољство досадашњом сарадњом која је добар пример неопходне сарадње владиног и цивилног, невладиног, сектора који се на стручан начин бави облашћу безбедности и одбране.

Спасојевић је рекао да је у процесу реформе система одбране и даљим корацима Србије у оквиру Програма Партнерство за мир неопходно благовремено и адекватно информисање јавности о активностима које се на овом плану спроводе. У вези с тим, фонд ISAC у сарадњи са Министарством одбране припрема приручник „Водич кроз Партнерство за мир“, чије се објављивање ускоро очекује. ■

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

МУЗЕЈ СТАРИХ ЦОКУЛА

Оно што се некада, обичним, сировим језиком звало „пљачка“, данас има друго, лакше сварљиво име. На пример „настојање да наше присуство у читавом свету буде у складу са очувањем националних интереса!“. Значај „националних интереса“, наравно, усклађен је са величином и моћи нације, па ко докле досегне.

Ја не ратујем за славу, него за пљачку! – Тако је, по неким далеким легендама, рекао римски војсковођа, извесни генерал Титиус, док су се његове легије нешто пре нове ере крвнички тукле са германским племенима. Ко је у то време желео да напуни свој војни буџет, кретао је у дугогодишње обрачуне.

Војска тога доба, по дефиницији је била пљачкашка. Није било дипломатског и политичког лицемерја, дивља похара била је природни дар победнику. Тек после показивања богатог плена свом императору, генерал са лаворовим венцем могао је да рачуна на славу и тријумфалну капију.

Кад је почео двадесети век, наивни оптимисти поверовали су да је ратовима одзвонило. Ко би то уопште желео да ради у ери технолошке експанзије? Човечанство је тријумфално искорачило из дугих векова своје дивљине, варваризам ће заувек остати у музејима покајања! На почасном клину висеће пензионисане војничке цокуле. Све заједно са шуферицама и лежњацима.

Била је то врхунска заблуда. Двадесети век ће однети највише људских жртава у историји. Преко 180 милиона људи страдало је у ратовима и несрећама које су изазвали изабрани, дакле најбољи представници њиховог рода. То је много више гробова него што је у доба легитимно делегираног римског пљачкаша, генерала Титиуса, било живих људских глава на планети.

Може бити да је у праву Малтус, теоретичар ратова, који каже да је оружани сукоб народа „у људској природи“, и да ће их увек бити. То би значило да ће разлога за обрачуне бити све мање, али обрачуна све више, јер технолошки напредак није смањио реалну жељу моћних за отимањем. Све је то дипломатска уљудност учинила лицемерним пред силама које игноришу сваки разум, посебно логику слабијег.

Овремене хуманистичке науке, засноване више на идиличним пројекцијама него на стварности, оспоравале су Малтуса, исто као и неке „билогистичке“ теоретичаре, који су у ратне узроке увели „еволюциони атавизам“. Дакле, наставак борбе свим средствима за превласт и имовину, подстрек који се налази у неотклоњивим, анималним генима хомо сапијенса. Хоће се рећи да је човек као „животиња која мисли“ унапредно насилнички систем својих предака који су убијали само кад су морали.

Модерни ратници то чине углавном без емоција, као да су занавек прихватили чувену Стаљинову реплику: „Смрт једног човека је трагедија, смрт више хиљада људи само статистика“. Јосиф Висарионович Џугашвили, министрант и генералисимус, својом убилачком хладнокрвношћу отклонио је идеологију и оправдао логику масовне смрти, исто као и његов ратни колега Адолф, фирер и собосликар из Аустрије.

Оно што се некада, обичним, сировим језиком звало „пљачка“, данас има друго, лакше сварљиво

име. На пример „настојање да наше присуство у читавом свету буде у складу са очувањем националних интереса!“. Значај „националних интереса“, наравно, усклађен је са величином и моћи нације, па ко докле досегне. Еволуција разлога за ратне авантуре више је него занимљива. На пример, борба за простор етничких групација које су доживеле свој демографски процват! Урушавање империја и стварање нових. Насилно трагање за благом (рудама) које се још понегде крије под земљом или морем. Насилна експанзија над подручјима где има нафте.

Нема велике силе без јефтине енергије. Блиски исток може бити поприште новог великог рата за контролу над изворима јефтиног горива, које се точи непосредно из пустиње. Изговор може бити било шта, у свету где се насиље појављује као врхунски адут, разлоге и поводе је лако наћи.

Малтус је одавно мртав, а да није тешко да би разумео шта се све догађа са његовом теоријом. Јер, „искуство будућности“, ако таква категорија уопште постоји, каже да ће енергија коју познајемо пресушити негде до друге половине овога века. Ко зна шта ће тада терати тенкове, лађе и возове.

Али, свеједно, нешто ће се већ пронаћи, можда чак и неоствариви перпетуум мобиле. Кажу да ће се после средине века ратовати и те како, али не због руда, нафте, обрадиве земље и простора за живот. Него за питку воду, најјефтиније и бесплатно пиће. А то поново значи за простор где те безбојне течности, без мириса и укуса (још) има.

Влоде Дивац може да накриви капу, јер има „Вода воду“, баш њега брига што се ресурси у свету смањују. Али, какви смо ми, попићемо и то и још ће нам фалити. Кило белог и пифон соде! Кад то беше, аман браћо Срби! Наше резерве воде су завидне, ако их не загодимо. Ако нам се то догоди, морамо да чекамо неки глечер са севера.

Све што остаје малим народима, јесте „стваривање националних интереса“ тамо где јесу. Борба за голи живот неће бити ништа лакша него у прошлим вековима. Некада су нас учили да живимо у лепој, богатој земљи, пуној шума, потока, рудних блага и природних лепота.

Заиста је било тако док неке ствари нисмо упропастили. Посекли смо шуме, опоганили најлепше реке, отровали рибу, затворили руднике. Природним лепотама (засад) не може нико ништа.

Афористичар рече да је „најлакше очувати земљу у којој нема шта да се опљачка!“. У том случају Титиус не би имао шта да тражи на Балкану. Осим ако Косово није област богата водом. Изгледа да није, тамо тече Ситница. Косовка девојка је 1389. године, на видовданску патерицу, појила српске ранјенике вином. И тако су никли божури. ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

КОНФЕРЕНЦИЈА
ЗА НОВИНАРЕ
МИНИСТРА ОДБРАНЕ

НАПРЕДАК У НИЗУ ОБЛАСТИ

Европска комисија је у свом извештају позитивно оценила напредак у цивилној контроли Војске, што представља запажен резултат Министарства одбране и снажно доприноси процесу интеграције Србије у Европску унију. Министар Шутановац је истакао и да је Министарство током протеклих шест месеци добило подршку за свој рад од многих министарстава одбране из целог света, а нарочито из европских земаља.

У Дому Војске у Београду, 16. новембра, министар одбране Драган Шутановац, са сарадницима, одржао је конференцију за новинаре поводом шест месеци рада новог менаџмента Министарства одбране (МО). Према речима министра Шутановца, МО Србије је за само пола године предузело велики број мера како би унапредило систем одбране и решава-ло бројна питања од важности за његово функционисање. Период од четири године, колико траје пун мандат министра, реално је време да све те мере дају позитивне ефекте. Сви актуелни проблеми не могу се решити онолико брзо колико се то може учинити некемо ко их посматра споља, без детаљног сагледавања свих релевантних чињеница.

Министар је на почетку посебно нагласио да је Европска комисија у свом извештају позитивно оценила напредак у цивилној контроли Војске, што представља запажен резултат Министарства одбране и снажно доприноси процесу интеграције Србије у Европску унију. Министарство је током протеклих шест месеци добило подршку за свој рад од многих министарстава одбране из целог света, а нарочито из европских земаља.

■ АКТИВАН ПРИСТУП ПРОБЛЕМИМА

Први од резултата рада које је издвојио министар Шутановац јесте припрема законске регулативе из домена одбране. Још у септембру стручни тимови МО завршили су припрему предлога *Закона о одбрани* и *Закона о Војсци*. Ти нацрти закона су релативно дуго били на јавној расправи. Влада Србије је пре две недеље усвојила предлоге та два закона који су дати Скупштини Србије. Доношење законских аката, како је апострофирао министар, основни је предуслов да се испуне не само његова лична очекивања, већ и свих оних који желе бржи напредак у свим областима унутар система одбране.

Руководство МО, уз активан приступ проблемима, ишло је у сусрет задовољењу потреба у за сваку државу веома осетљивом сектору одбране. Израдило је низ стратегијских докумената, међу којима и *Нацрт стратегије националне без-*

бедности Републике Србије. Тај стратегијски документ раније је радило више кабинета различитих политичких институција. Међутим, у МО је одлучено да се иде у сусрет доношењу тако важних аката припремом предлога који садржи експертизу безбедносних изазова и капацитета Србије. Такође, урађени су *Нацрт стратегије одбране* и *Стратегијски преглед одбране*. Њиховом израдом створена је основа за дефинисање делокруга рада МО унутар Владе Републике Србије. То је учињено због преласка надлежности над одбраном са државне заједнице Србија и Црна Гора на Републику Србију, која је после раздруживања постала самостална држава.

Министар је на конференцији за новинаре изразио задовољство предлогом дела буџета Србије за наредну годину који се односи на МО. Министарство финансија испољило је разумевање за потребе МО, те је за наредну годину предвиђен буџет у износу који је незнатно мањи од 2,4 процента бруто друштвеног производа. То је највећи буџет којим је Министарство располагало током дужег низа година, а који гарантује да ће систем одбране за годину дана бити подигнут на знатно виши ниво.

— Уколико се догодине у ово време то не деси, нико други неће бити крив осим менаџмента у Министарству. Ово говорим веома одговорно, и надам се да ћу и следеће године бити ту са вама да анализирамо оно о чему смо сада говорили и оно што у међувремену будемо учинили — нагласио је Шутановац обраћајући се новинарима.

■ ВИШЕ ИНВЕСТИЦИЈА

Министар Шутановац је у даљем току конференције говорио о томе да у највећем броју земаља примања војних пензионера нису део буџета МО. У Влади Србије постигнута је сагласност да се она изузму из одбрамбеног буџета. Тиме ће се и расподела средстава из буџета МО Србије приближити расподели у буџетима земаља као што је Норвешка, у којој се око 40 посто новца издваја за плате запослених, око 30 посто за одржавање и преосталих око 30 посто за инвестиције. Уз урачунавање средстава из Националног инвестиционог плана (НИП), у износу од око пет милијарди динара, и уз сопствене приходе које остварује, МО Србије у наредној години издвојиће око 50 посто новца за плате, око 30 посто за одржавање и око 20 посто за инвестиције, што је доста добар резултат, када се има у виду да је то више средстава за инвестиције него за протекле три до четири године заједно.

Министарство одбране кандидовало је за НИП три велика пројекта. Први је инвестиција у летелице које ће се ангажовати у помоћи цивилном сектору у случају елементарних непогода, што је део треће мисије Војске Србије. Други значајан пројекат је конверзија војног ае-

Слика: Г. СТАНЌОВИЋ

НОВЕ РЕГИСТАРСКЕ ТАБЛИЦЕ

Први пут јавности су представљене нове регистарске таблице војних моторних возила, као део процеса стварања новог имиџа и препознатљивости припадника ВС у јавности. То је наставак давања савременог визуелног идентитета Војске, који је започет применом нових ознака на униформи српских војника.

АЛГОРИТАМ ЗА СТАН

Из буџета је издвојено око милијарду динара за помоћ у решавању стамбених проблема, који су и најтежи међу наслеђеним проблемима. Циљ менаџмента МО јесте да пронађе алгоритам мера којима ће се младим људима који желе да раде у Војсци омогућити да са много више ентузијазма приступе послу знајући да ће моћи да од своје плате и субвенција купе стан који ће отплатити.

о усељењу. Такође, покренута је процедура за набавку 309 службених станова који ће бити додељивани искључиво онима који обављају одговорне задатке на одређеним формацијским местима. Након истека службе свако ће морати да се исели из таквог стана.

Следеће године очекује се реорганизација Министарства одбране када ће бити одређена и систематизација радних места. Према анализи постојећи систем је предимензионисан. Новом организацијом Министарство ће моћи да одговори постојећим потребама и могућностима Републике Србије да одржава своје одбрамбене функције.

■ ПИЛОТИ ВИШЕ ЛЕТЕ

Повећање броја сати летења наших пилота са шест на 17,5 сати годишње, министар је оценио као велики напредак, али је додао и да је потребно још доста труда да се тај ниво подигне на стандард НАТОа од око 200 часова налета, што је циљ коме се тежи. Према плану ремонта авиона, два МиГ-а 29 стићи ће у Србију до краја године, а ремонт осталих летелица се наставља.

Одвиз септембарске генерације регрута од 99 посто, позитиван је резултат који охрабрује. За разлику од јунске партије која је била малобројнија, и од које је око 12 процената регрута накнадно

родрома у Батајници у цивилно-војни аеродром. Трећи пројекат, који ће имати неколико фаза, завршетак базе „Цепотина“, наомак Бујановца, битно ће утицати на побољшање безбедности на југу Србије. У случају евентуалног преливања насиља с Косова на југ Србије, Војска је потпуно спремна да реагује брзо и ефикасно, заједно са полицијом.

На поправљању материјалног положаја припадника МО и ВС, како је речено на конференцији за новинаре, много тога биће учињено током наредне године. Наслеђени буџет и период у коме је примењено привремено финансирање дозволили су повећање плата запослених у систему одбране за само 4,2 посто за протеклих пола године. После усклађивања са приманима осталих државних службеника, очекује се раст тих зарада за око тридесет посто. Иако то можда звучи пуно, када се узме у обзир степен образовања и одговорност дужности које обављају запослени у ВС и МО, јасно је да су њихове плате међу најнижима у државној управи.

Износ службених дневница усклађен је са другим државним органима. Дневнице у Копненој зони безбедности су повећане, чиме је стимулисано људство које се тамо налази у посебном степену приправности за деловање. Повећана је и новчана накнада за дежурства лекара у војним здравственим центрима, јер је она била вишеструко мања него у цивилним болницама.

Издвојен је новац потребан за завршетак изградње станова на Бежанијској коси у Београду, за које су одавно подељена решења

отпуштено са служења због неке врсте неспособности, из претходне партије отпуштено је тек нешто мање од десет посто.

Тендер за набавку телекомуникационе опреме ускоро ће бити завршен, што представља један од највећих пројеката у тој области током више деценија. Та опрема треба да омогући боље функционисање система одбране, али и интероперабилност у случају ангажовања наших снага у мировним операцијама у свету.

Недавно је предложено да Војномедицинска академија постане регионални центар војног здравства. То је добра вест и својеврсно признање за одлуку да се спречи урушавање система војног здравства до ког је дошло у осталим државама бивше Југославије. Осим тога, руководство МО води и разговоре о идеји да се формира Универзитет одбране, образовно-научна установа која би имала више факултета.

ОТКЛАЊАЊЕ СУМЊИ

Поводом сумњи јавности о постојању транскрипта разговора пилота НАТОа и базе приликом бомбардовања зграде РТС-а, министар је изјавио да извештај Канцеларије НАТОа у Београду, који је лично затражио, говори да Алијанса не располаже никаквим подацима о томе. Нико у МО и ГШ ВС нема разлога да крије постојање таквог документа.

ОДАВАЊЕ ПОШТЕ

Министар је подсетио да је једна од његових првих активности на новој дужности био сусрет са породицама војника погинулих у бомбардовању болнице „Драгиша Мишовић“, и да је том приликом обећао изградњу споменика жртвама. Са Скупштином Београда већ је завршен пројекат споменика, адекватног изгледа и значаја, и он ће сигурно бити готов на следећу годишњицу њиховог страдања.

ИЗМИРЕНА ДУГОВАЊА

– Измирена су сва дуговања које је наше министарство у претходном периоду имало – рекао је министар Шутановац и нагласио да је Војска смањила оперативне трошкове што може довести чак и до појаве суфицита до краја године. То, према његовим речима, сведочи да се Војска понаша одговорно према буџету.

Министар је изразио и задовољство међународном војном сарадњом, нарочито у заједничкој обуци са страним армијама, а посебно је истакао заједничке вежбе са Националном гардом Охаја. Комуникацију са иностранством, како је најавио, министар ће појачати јер сматра да је МО по дефиницији окренуто спољној политици земље. Он је најавио своју скору посету Француској и оценио да је војно-војна сарадња добар пут за развој међусобних односа с другим државама.

У завршници конференције речено је да је у претходном периоду војна полиција контролисала 104 касарне. Проверавано је да се у њима не кривају хашки оптуженици, али је и утврђивано стање обезбеђења тих објеката.

На питање о ставу ДСС о војној неутралности Србије, Шутановац је рекао да се у предлогу ДСС-а помиње Партнерство за мир, а тај програм је довољан оквир за интензивну међународну војну сарадњу. Чланство Србије у НАТО јако је далеко од реалности и менаџмент Министарства одбране тренутно се не бави тим питањем. ■

Александар АНТИЋ
Александар ПЕТРОВИЋ

РЕАГОВАЊЕ У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА

У Центру за мировне операције Генералштаба Војске Србије 15. и 16. новембра одржан је семинар „Израђивање капацитета цивилног кризног планирања“. Поред припадника Министарства одбране и Војске Србије, на њему су учествовали и представници Министарства унутрашњих послова Србије, Црвеног крста, Горске службе спасавања, организација из области заштите животне средине и локалне самоуправе.

Семинар је, уз финансијску подршку Краљевине Холандије, реализован у организацији Министарства одбране Србије, а на основу Плана билатералне сарадње Републике Србије и Краљевине Холандије.

Тридесетак учесника радило је по систему радионица и панел дискусија на којима су увезбавани планирање, организовање и реализација цивилне и војне сарадње локалних, регионалних, па и ме-

ђународних снага и институција, ангажованих у случајевима који се сматрају кризним, попут елементарних непогода, терористичких напада и других облика угрожавања људи и имовине.

На почетку семинара, учеснике су поздравили амбасадор Краљевине Холандије у нашој земљи Роналд ван Дартел и државни секретар у Министарству одбране др Зоран Јефтић. Водећи предавач био је директор Програма за развој у Центру за реаговање у кризним ситуацијама на америчком универзитету „Џон Хопкинс“, Ерл Вал, који је учествовао у планирању, организацији и реализацији решења за кризе у Либану, Пакистану, Колумбији, Кенији, Тајланду, Танзанији. Поред њега, своја искуства у планирању дејстава у кризним и ванредним ситуацијама изнели су и експерти из Џеферсон института. ■

РАЗГОВОРИ О ИНФОРМАЦИОНИМ СИСТЕМИМА

Управа за буџет и финансије Министарства одбране организовала је 21. и 22. новембра експертске разговоре са немачким колегама Егбертом Крејном и Холгером Хемпелом о информацио-ним системима и процедурама интерне ревизије у Бундесверу.

Експертске разговоре је, уз учешће представника надлежних управа Министарства одбране и Војске Србије, отворио начелник Управе за буџет и финансије Александар Стојановић.

Том приликом представљени су изградња, организациона структура и процедуре интерне ревизије у Бундесверу. Размењена су искуства о развоју ИТ система за рачуноводство и његовој структури. На конкретним примерима разматране су и друге теме попут формирања умреженог система и коришћења базе података за целокупно Министарство одбране. ■

ОБЕЛЕЖЕН ДАН 98. АВИЈАЦИЈСКЕ БАЗЕ

Смотром јединица, ваздухопловне технике и наоружања, коју је извршио командант Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске Србије генерал-мајор Драган Катанић, на војном аеродрому у Лаћевцима обележена је 58. годишњица оснивања и Дан 98. авијацијске базе.

Авијацијску базу чине 98. ловачко-бомбардерски авијацијски пук, 119. хеликоптерски пук и некадашње 161. и 285. база. У садашњем саставу формирана је 13. јуна ове године, а настала је још 28. новембра 1949. на аеродрому Петровец код Скопља у Македонији.

За минулих 58 година постојања, како је то нагласио командант базе пуковник Дејан Јоксимовић, ова јединица имала је више од 100.000 сати налета на 20 типова летилица. Ако се сати прерачунају у дане, испада да су летачи ове јединице у ваздуху провели више од 4.000 дана, или – 11 година!

На свечаности је генерал Катанић заслужним припадницима јединице уручио признања и награде. ■ Д. С.

УПРАВЉАЊЕ ЉУДСКИМ РЕСУРСИМА

У Центру за мировне операције Генералштаба Војске Србије, у организацији Сектора за људске ресурсе Министарства одбране Србије и Министарства одбране Француске, 20. и 21. новембра, одржан је семинар „Управљање људским ресурсима и компјутерска обрада података људских ресурса“.

На предавањима и дискусијама било је речи о моделима и типовима вођења каријере, стимулацијама у војној служби, начинима стамбеног обезбеђивања и збрињавања вишка кадра, те о информатичкој подршци у управљању људским ресурсима.

Семинар је креативни наставак сарадње која је у јуну ове године започета посетом делегације Министарства одбране Србије Француској, где су сагледани модели и специфичности тамошњег управљања људским ресурсима.

МЕДИЈА ТРЕНИНГ У ДОМУ ВОЈСКЕ

Дводневни медија тренинг за припаднике Управе за обавезе одбране Министарства одбране одржан је у Централном дому Војске Србије. То је још једна у низу радионица које Управа за односе са јавношћу МО организује за запослене у систему одбране.

Поводом почетка медија тренинга, начелник Управе за односе са јавношћу капетан бојног брода Петар Бошковић рекао је да је у претходне две године систем одбране унапредио комуникацију са медијима и учинио наше оружане снаге препознатљивим. Он је нагласио да од учесника тренинга очекује помоћ у домену постизања истините и препознатљиве слике о систему одбране.

Тридесетак старешина и цивилних лица имаће прилику да од предавача из Управе за односе са јавношћу науче основе медијског и јавног представљања. ■ А. П.

КУРС О МЕЂУНАРОДНИМ БЕЗБЕДНОСНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА

Свечаном доделом диплома, у Школи националне одбране, 16. новембра, завршен је курс о међународним безбедносним организацијама. Петодневни курс организован је у сарадњи Атлантског савета Србије и Атлантског комитета Италије и у договору са представницима Војне академије. Том приликом представљен је део тема из наставног плана и програма Генералштабног усавршавања ШНО.

Генерални секретар Атлантског комитета Италије професор Фабрицио Луђиоли био је директор курса, док су предавања држали стручњаци из различитих области у оквиру ме-

ђународних безбедносних организација. Полазници су били официри 51. класе Генералштабног усавршавања и део наставника са катедри стратегије, оператике и менаџмента у одбрани који држе наставу у ШНО. ■ С. Ђ.

ТИМ АБХО НА ВЕЖБИ У АУСТРИЈИ

Вежба „Rasemaker 07“ одржава се од 19. новембра до 7. децембра у Аустрији и на њој учествују представници оружаних снага Аустрије, Белгије, Немачке, Француске, Словеније и Србије. Тим Војске Србије предводи потпуковник мр Иван Лазаревић из Центра за усавршавање кадрова АБХО, а у њему се налази пет старешина 246. батаљона АБХО који ће бити део мултинационалне чете АБХО заједно са јединицама Аустрије и Француске.

Вежба се реализује извршавањем задатака раздвајања зараћених страна у демилитаризованој зони и по хипотетичким претпоставкама појаве инцидената и акцидената који укључују радиолошку и хемијску контаминацију. Припадници АБХО Војске Србије, у оквиру подршке борбених делова мултинационалних снага, извршавају наменске задатке попут радиолошког и хемијског извиђања, те процене и прогнозе радиолошке и хемијске ситуације. ■

З. М.

ПРОЈЕКАТ МИНИСТАРСТВА
ЗА РАД И СОЦИЈАЛНУ ПОЛИТИКУ

ПОМОЋ ЖРТВАМА РАТА

По нашим, а и страним стручним сазнањима, ветерани чешће оболевају и имају већи морталитет од осталог дела популације. Често немају дефинисан социјални статус, највећи број није запослен, оптерећени су економским, материјалним и стамбеним проблемима, углавном су склони алкохолу, а као последица свега, најчешће имају породичних проблема.

Велики број наших суграђана, директних и индиректних учесника ратова који су последње деценије прошлог века пустошили просторе бивше СФРЈ, повучени у себе, беспомоћни, на маргини друштва, преживљавају ратне ужасе и страхоте. Често уз помоћ алкохола покушавају да их потисну или избришу из сећања, а неретко „експлодирају” и постану вест дана у црним хроникама.

Реч је о жртвама посттрауматског стресног поремећаја (ПТСП), који је, према истраживању домаћих стручњака спроведених током протеклих 14 година, заступљен у већој или мањој мери код око 20 одсто избегличке популације, око 30–40 одсто ратних ветерана и око 60–65 одсто ратних заробљеника који су претрпели тортуру у логорима и затворима.

Доктор Миро Чавалуга, помоћник министра у Министарству за рад и социјалну политику и руководиоца Сектора за борачко-инвалидску заштиту, каже за „Одбрану” да је у завршној фази израда пројекта који ће омогућити здравствену и социјалну рехабилитацију жртава ПТСП, у првом реду ратних ветерана.

Пројекат „Процена здравственог стања и здравствених потреба бораца ратова деведесетих” води др Викторија Цуцић, раније директор Института за социјалну медицину, а заменик је доцент др Жељко Шпирић, психијатар са ВМА. Учесници у пројекту биће Школа јавног здравља, Медицински факултет, ВМА, министарства здравља и рада и социјалне политике.

– Пројекат је био нужан с обзиром на велику популацију бораца ветерана који нису заштићени законским актима. Наиме, закони брину о ратним војним и мирнодопским инвалидима, породицама палих бораца и цивилних жртава рата, али не и о учесницима рато-

ва који нису рањени – они немају никакву заштиту, а такође су проšli страхоте рата. По завршетку ратних сукоба, зајучно са агресијом Натоа на СРЈ 1999. године, добили смо велику популацију ратних ветерана о којој у Србији нема ни приближне евиденције. Додуше, постоји евиденција наше војске и полиције, али је веома много људи дошло из других република и војски, а који су сада држављани Србије – каже др Чавалуга.

Он указује и да не постоји кохерентан приступ државе решавању проблему ПТСП-у, а здравствене установе реагују и лече те људе тек када они силом прилика до њих стигну. Ни сузбијања ни превенције ПТСП није било, а ветерани су изузетно рањива популација, каже Чавалуга.

– Према нашим, а и страним стручним сазнањима, ветерани чешће оболевају и имају већи морталитет од осталог дела популације, често немају дефинисан социјални статус, највећи број није запослен, оптерећени су економским, материјалним и стамбеним проблемима, углавном су склони алкохолу, а као последица свега, најчешће имају породичних проблема – напомиње Чавалуга.

Развоју ПТСП доприноси и однос друштва који се драстично променио од времена када су у рат кренули испраћани цвећем, док се данас о њима често говори као о губитницима, злочинцима, профитерима, а отишли су у рат као лојални и коректни грађани који су се одазивали позиву сопствене државе.

Породица и ближе окружење једно време имају стрпљења да слушају његове приче, али и њима је доста рата. Ветерану преостају једино њему слични, његови саборци, да евоцирају успомене, повлаче се и изолују из друштва, живе у свом свету и никад се рата не ослобађају.

– Намеће се закључак да се о њима нико не стара – ни држава, ни друштво, ни породица, због чега је и покренут овај пројекат – истиче Чавалуга и даље каже – основни циљ је да ветерана истовремено ојачамо на свим пољима: да му вратимо самопоштовање

ПОСТТРАУМАТСКИ СТРЕСНИ ПОРЕМЕЋАЈ

ПТСП је психијатријски поремећај који се јавља код одређеног броја учесника ратова. Представља скуп симптома који се манифестују претерано бурном реакцијом на ниске подражаје, раздражљивошћу, ноћним морама, кошмарима и такозваним флешбековима (изненадна, нежељена појава слика догађаја који је борца психички истраумирао). Велики број ветерана и даље је наоружан због чега су реакције често опасне по околину а и самог ветерана.

Термин ПТСП први пут је дефинисала Америчка психијатријска асоцијација седамдесетих година прошлог века. Концепт поремећаја који ветеране прати од како је ратова, у 19. веку описан је као „иритабилно срце“ а у Првом светском рату као „борбени замор“ или „ударни шок од гранате“. Искуства из Другог светског рата дефинисала су га као концепт интензивног стреса „који превазилази уобичајена животна искуства“.

УПИТНИК

Ветерани ће добровољно, уз помоћ психолога, испуњавати обиман упитник. Пре почетка анкетирања ветеран ће добити изјаву у којој је наведено да се све оно што каже сматра апсолутном лекарском тајном и не може се ни у које друге сврхе користити.

Упитник је под шифром и не садржи ниједан војни податак.

У упитнику не постоје питања о војноевиденционој специјалности, јединици, локацији, задацима, времену проведеном на одређеној локацији....

Једино је релевантна прича о доживљајима у којима има нечега што је ветерана довело у стресну ситуацију.

и самопоуздање, да га здравствено и психички опоравимо, али и да му пружимо могућност да реши социјалне и економске проблеме, да би га на крају прихватила и породица и друштво. Реч је о веома обимном и скупом пројекту, који ће се финансирати из републичког буџета и међународним донацијама. Анкетираћемо неколико хиљада људи како бисмо направили довољно репрезентативан узорак који одсликава целокупну популацију ветерана. Због тога ће нам бити потребна стручна помоћ одговарајућих институција – објашњава он.

Пројект ће се реализовати у три фазе – у првој ће се добровољно анкетирати репрезентативни узорак ветерана, у другој ће се анализирати резултати истраживања, а у последњој ће се приступити примени решења.

Ових дана екипе из Министарства крећу по Србији да би у сарадњи са локалним удружењима бораца и инвалида објашњавали значај учешћа у пројекту. Анкетирање на терену почиње после Нове године и траје до јуна. Затим следи анализа упитника да би средном 2009. године изашли резултати и конкретни предлози, укључујући и оснивање центара за ветеране. ■

Новица АНДРИЋ

„ЕПИДЕМИЈА САМОУБИСТАВА“ МЕЂУ АМЕРИЧКИМ ВЕТЕРАНИМА

Међу америчким ветеранима завладала је права „епидемија самоубиства“, јер сваке недеље просечно 120 учесника свих ратова, које су САД водиле, дигне руку на себе, наведено је у истраживању ТВ станице Си Би Ес.

Америчка ТВ станица наводи да се 2005. године убило најмање 6.256 ветерана или 17 сваког дана. Просечна стопа самоубиства у САД је 8,9 на 100.000 грађана, али је код ветерана стопа између 18,7 и 20,8 на 100.000 људи. Још драматичнија је разлика у стопи самоубиства младих ветерана између 20 и 24 године и њихових вршњака који нису били у рату. Она достиже 22,9 до 31,9 на 100.000 људи и скоро је четири пута већа.

Си Би Ес узрок види у „епидемији“ психичких проблема која хара међу 25 милиона бивших војника, међу којим је и милион и по ветерана из Ирака и Авганистана.

„Не враћају се сви из рата рањени, али нико се не враћа из рата онакав какав је био“, цитира ТВ станица једног ветерана.

Истовремено, недавно објављена заједничка студија неколико америчких универзитета и Медицинског центра за ветеране Сан Франциска показала је да је од 104.000 прегледаних ветерана код око 32.000 утврђена дијагноза оболелог менталног здравља или психосоцијалних проблема, најчешће насталих са поремећајем насталих услед посттрауматског стреса.

И уклапање ветерана у америчко друштво иде веома тешко, показују подаци невладине организације за борбу против бескућништва. Та организација наводи да су чак четвртина америчких бескућника управо бивши ратници. Од 744.313 регистрована бескућника, 194.254 су ветерани, од којих око 1.500 из актуелних ратова у Авганистану и Ираку.

СПРЕЧИТИ ЗЛОУПОТРЕБЕ ДИЈАГНОЗЕ

Извршни директор Друштва за заштиту менталног здравља ратних ветерана и жртава ратова 1991–1999, Милош Антић указао је за „Одбрану“ да су проблеми са којим се сусреће та велика популација многобројни – од основног питања „како живети након рата“ до психичких тегоба и социјално-правних питања.

Антић је оценио да свако ко је био у рату носи некаква болна искуства, оживље, али није свако трауматизован до те мере да би могао добити психијатријску дијагнозу ПТСП.

– Важно је нагласити да неки ветерани који не би требало да добију дијагнозу ПТСП, могу да дођу до ње махинацијама, јер не смео заборавити да се тако стичу разне привилегије и компензације – упозорио је Антић.

Многи ветерани, који имају озбиљне тешкоће, никада нису јавили психијатру. Многи седе у кафанама и користе алкохол или дрогу, неки су пронашли утеху и смисао у религији.

Антић је указао да медикаменти, психотерапија и редукција симптома нису довољни да се ветеран реинтегрише у друштво. Чак ни материјалне надокнаде нису довољне ако такви људи остану маргинализована група.

ВЕТЕРАН ЦЕНТАР

Ветеран центар је објект у коме се спроводи рехабилитација ветерана на бази дневног боравка. Помоћ се пружа бесплатно, без административних процедура, упута, медицинских докумената, здравствене легитимације или социјалног осигурања.

Састоји се од консултативне службе са СОС телефоном, центра за превенцију и лечење, укључујући и болести зависности, рехабилитационог центра, центра за едукацију, службе за правну и социјалну помоћ.

Помоћ пружа тим стручњака различитих специјалности (правници, психолози, социолози, педагози, лекари). Омогућени су и доквалификација, преквалификација, правна помоћ, користан рад као терапија, спортске активности.

Мобилни тим пружа помоћ корисницима који због удаљености, материјалних проблема или инвалидитета нису у могућности да дођу у центар.

Ветеран центри не морају да буду нови објекти, јер у Србији има велики број напуштених или неискоришћени зграда.

Снимко Р. ПОПОВИЋ

ТРЕЋА СЕДНИЦА САВЕТА
ЗА БЕЗБЕДНОСТ ВОЈНИХ
УЧЕСНИКА У САОБРАЋАЈУ

КАМПАЊЕ СМАЊИЛЕ БРОЈ НЕЗГОДА

На трећој седници Савета за безбедност војних учесника у саобраћају, поред осталог, представљена и *Стратегија повећања безбедности путног саобраћаја у Војсци до 2012. године*. Предвиђено да једна од кључних активности у наредној години буде посвећена смањењу брзине, с обзиром на то што је управо превелика брзина један од најчешћих узрока саобраћајних незгода у нас.

Крај године је zgodна прилика за анализу учињеног и разложну евалуацију активности које су обележиле период иза нас. Чланови Савета за безбедност војних учесника у саобраћају Министарства одбране искористили су свој трећи овогодишњи скуп управо за такво сумирање ефеката реализованих кампања и упорних напора у побољшању безбедности у саобраћају. Поред чланова Савета из Војске и Министарства одбране, састанку на коме је, између осталог, представљена и *Стратегија повећања безбедности путног саобраћаја у Војсци до 2012. године*, присуствовали су и представници МУП-а, Министарства за инфраструктуру, Саобраћајног факултета из Београда, Факултета техничких наука из Новог Сада и АМС Србије.

■ ЗНАЧАЈ ПРЕВЕНТИВНИХ МЕРА

Према подацима о стању безбедности у путном саобраћају, изнетим на скупу, за девет месеци ове године, од јануара до септембра, у Србији се догодила 131 саобраћајна незгода у којима су учествовали припадници Војске. Од тога је 68 било с војним возилом, што је 17 одсто мање у односу на исти период прошле године.

Истакнуто је, такође, да последњих месеци број незгода опада, што сведочи о резултатима превентивних мера и кампања предузетих зарод њиховог знатнијег смањења у зимском периоду. Како би се тај позитивни тренд наставио, договорено је даље спровођење интензивне контроле војних возила и возача у појединим гарнизонима, али и спровођење других облика превентивних активности, попут предавања о условима и начину коришћења возила зими, по снегу, киши, магли и сличним отежаним временским условима.

Закључено је да су кампање „Учинимо путеве безбеднијим“ из априла ове године, „Исправно возило – безбедна возња“ из јуна и „Вежи појас – дај шансу животу“, која још траје, дале веома добре резултате и да сличне активности треба наставити и у наредном периоду. Осмишљене и реализоване с циљем повећања безбедности на путевима, те кампање нису остале без одјека међу војним учесницима у саобраћају. Резултат је смањени број незгода у којима су учествовали припадници Министарства одбране и Војске, што охрабрује, посебно у поређењу с повећањем укупног броја саобраћајних удеса на путевима Србије од преко 20 одсто за протеклих десет месеци ове године.

На састанку Савета истакнуто је да кампање, попут ових које су реализоване ове године, нису усмерене на побољшање понашања војних учесника у саобраћају само док су за управљачем војних возила, већ много више, на промену свеукупног њиховог става док су за воланом, а тиме и односа према другим учесницима у саобраћају. Зато је предвиђено да једна од кључних активности у наредној години буде посвећена смањењу брзине, пошто је управо превелика брзина, уз недовољно поштовање саобраћајних прописа, један од најчешћих узрока саобраћајних незгода у нас.

■ ОПАСНА И РУТИНА

Као једну од највећих тешкоћа у повећању безбедности војних учесника у путном саобраћају учесници Савета препознали су старост возног парка у Војсци, која често износи и преко 20 година. При томе, истакли су, иако старост возила свакако неповољно утиче на ниво њихове исправности, то је само један од елемената сигурности у саобраћају. Много већу пажњу потребно је поклонити сталном обучавању, кондиционирању и усавршавању возача, те нивоу професионализма којим се одликују. При томе, треба имати у виду да је међу возачима војних возила све мање војника на одслужењу војног рока, а све више професионалних возача, цивила или војника по уговору. То рађа нову „опасност“ по безбедност у саобраћају, а то је – рутина. Зато је неопходно организовање квалитетних предавања на којима би се, с времена на време, обнављале „батерије“, неопходне за одржање високог нивоа дисциплине и озбиљности, изузетно важног у обављању једног од најодговорнијих занимања. Чланови Савета за безбедност војних учесника у саобраћају, закључили су да и у наредном периоду велика пажња треба да се поклони управо таквим превентивним мерама и сличним кампањама за повећање безбедности у путном саобраћају.

Следеће године акценат ће бити на смањењу брзине, али у Савету планирају и кампање против употребе алкохола у саобраћају и за редовне контроле поштовања саобраћајних прописа. Неће се прекидати ни кампања за коришћење појаса у току возње. ■

Душан ГЛИШИЋ

ШТАБНА РАТНА ВЕЖБА КОМАНДЕ ВИПВО

ПОМАК 2007

У Команди
Ваздухопловства
и противваздухопловне
одбране у Земуну
недавно је изведена
штабна ратна вежба
„Помак 2007”,
прва такве врсте
организована према
процедурама НАТОа.
Била је то добра
прилика за тренинг
командних вештина
најодговорнијих људи
за безбедност
нашег неба.

Најокуснији ваздухопловци Војске Србије показали су завидан ниво знања и прилагодљивости процедурама НАТОа за планирање и организовање операција. Као у шаховској партији, штабови „црвених” и „плавих” надметали су се у брзом, креативном и сврсисходном доношењу оперативних одлука.

Такве вежбе одавно су пракса у најмоћнијим ваздухопловним командама света. Правилна и брза одлука штаба заснована на доброј процени најчешће одлучује исход битке, па и рата. Савремени концепт војне вештине, нарочито када је реч о ваздухопловству и противваздухопловној одбрани, брзину и ефикасност штабних органа третира као приоритетне факторе успеха.

Начелник штаба Команде ВиПВО пуковник Јовица Драганић имао је улогу команданта вежбе „Помак 2007”. После давања смерница за планирање операције, динамика у штабовима „плаве” и „црвене” војске је почела.

Како је објаснио пуковник Драганић, фаза планирања и организовања операције подразумева развој такозваних курсева операција при чему команда анализира борбену моћ, почетни распоред снага и шему маневра. Треба нагласити да се рад паралелно одвијао у две екипе.

Ваљаност планова и курсева акција најбоље се огледа током фазе која се назива ратне игре. Наиме, са две стране великог стола на коме се налази радна карта са уцртаним границама фиктивних држава и распоредом снага, квалитет оперативних решења, под надзором судије, упоређивали су „плави” и „црвени” према прецизно утврђеним параметрима.

Пуковник Драганић наглашава да се управо у моделу ратних игара издваја квалитет нових процедура штабних ратних вежби.

– У вежбама које су извођене на основу старог плана и програма, на основу идејне замисли команданта, штаб је разрађивао план дејстава и курсеве акција. Сада је другачије. Штаб разрађује неколико варијанти плана, а на основу понуђених решења, командант доноси одлуку – каже командант вежбе.

После ратних игара и „пробе” оперативних решења приступа се изради докумената – одлука и наређења. Та процедура у командама нивоа каква је ВиПВО Војске Србије није нимало једноставна.

Пуковник Драганић наглашава да ће након анализе вежбе бити израђен елаборат који има вишеструко употребну вредност. Најважније је ипак то што

ПОД НАДЗОРОМ КОМАНДАНТА

Командант Ваздухопловства и противваздухопловне одбране генерал-мајор Драган Катанић са „неутралне позиције“ пратио је ток ратних игара. Није се мешао у доношење одлука, што би у реалним околностима био његов посао.

– Морам признати да су старешине показале завидно знање и оспособљеност. Наравно, о појединим решењима се може разговарати, али управо зато и служе овакве вежбе – да се сагледају грешке и отклоне недоумице – искрен је генерал.

Као главну предност нове процедуре штабних ратних вежби генерал Катанић препознаје могућност сучељавања мишљења.

– До сада сте имали ситуацију да се разматрају одлуке само једне стране. Сада практично имате два штаба који симулирају узвратно дејство. Раније командант није морао да размишља шта ће његов замишљени противник урадити. Данас сте могли да видите како на свако решење једног одмах реагује и други штаб. У таквој ситуацији долазе до изражаја креативност и брзина – рекао је генерал Катанић.

се делови или елаборат у целини могу користити и у реалним борбеним ситуацијама, уколико се елементи претпостављени у супозицији вежбе поклопе са реалном ситуацијом.

– Припадници наше команде показали су велику прилагодљивост и верујем да су оспособљени за планирање и извођење операција према процедурама Нато. Оно што ће бити наш императив у скорој будућности свакако је још боља синхронизација међу елементима штаба и ојачавање информатичке подршке – рекао је пуковник Драганић оцењујући вежбу као веома успешну.

Ускоро ће потчињене команде бити у ситуацији да изводе сличне вежбе. У Команди ВиПВО кажу да ће део оперативних одлука са штабних ратних вежби бити спроведен у реалности, наравно у облику и обиму који зависи од могућности, али и величине наше територије. ■

А. ПЕТРОВИЋ

ШТАБНА РАТНА ВЕЖБА КОМАНДЕ ПРВЕ БРИГАДЕ

Команда Прве бригаде Копнене Војске извела је дводневну штабну ратну вежбу под називом „ПЛОМАК 2007“, којом је руководио пуковник Ђокица Петровић, командант бригаде.

Вежба је први пут реализована у складу са стандардном процедуром за оперативно планирање у Војсци Србије што, након спроведених организацијско-мобилизацијских промена, представља потпуно нови начин рада Команде и Штаба на доношењу одлуке, који је интероперабилан и у складу са евроатлантским интеграцијама.

Учесници вежбе су, примењујући рељефе, симболе за приказивање јединица и електронска средства, у седам фаза планирања показали завидно познавање тактике и оператике, па је општа оцена да је у оспособљавању ове команде учињен потпуно нов и значајан помак.

Испред претпостављене команде КоВ-а вежбу су пратили пуковници Желимир Глишовић и Радојко Николић. ■ Б. М. П.

ОБУКА ВОЈНИКА НА ЦИВИЛНОМ СЛУЖЕЊУ ВОЈНОГ РОКА

У организацији Одељења за одбрану града Новог Сада отпочела је обука друге групе војника на цивилном служењу војног рока, која ће трајати до 7. децембра.

По речима Бошка Пилиповића, начелника Одељења за одбрану града Новог Сада, анкетирањем полазника прве групе утврђен је висок степен мотивисаности војника и предавача за овакав вид оспособљавања.

Почетку обуке присуствовали су и Милан Поподић, начелник Управе за одбрану Републике Србије, и Зоран Вучевић, председник Скупштине града. ■ Б. М. П.

ЧАЧАНСКА СЛОБОДА ДОБИЛА СЕРТИФИКАТ О КВАЛИТЕТУ

Начелник Управе за одбрамбене технологије пуковник Данко Јовановић уручио је 23. новембра генералном директору фабрике „Слобода“ Радомиру Љујићу сертификат СРПС као доказ да је систем менаџмента те фабрике усаглашен са међународним стандардима квалитета али и Натоа.

Председник Верификационе комисије Министарства одбране пуковник др Бранислав Јакић изјавио је да се наша наменска индустрија постепено опоравља и да је, захваљујући врхунском квалитету производа, поново равноправан партнер другима на светском тржишту наоружања и војне опреме.

Још једна потврда тога је што је „Слобода“ са представницима белгијске фирме „ФН Херстал“ управо договорила испоруку муниције за пушке те познате светске фабрике, вредну око милион долара. ■

ЗАВРШЕН ДРУГИ КРУГ ПРИСМА ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈЕ

У Техничкој школи „Нови Београд“ подељени су сертификати другој групи подофицира и цивилних лица који су завршили преквалификацију за цивилна занимања. У оквиру програма Присма, од 3. септембра до 4. новембра, 56 полазника оспособљено је за сервисирање раскладних уређаја, постављање и одржавање клима уређаја у објектима и аутомобилима, инсталирање и сервис аутогасних инсталација, постављање водоводних и грејних инсталација и уградњу видео надзора.

Доскорашњим припадницима оружаних снага успех у проналажењу новог запослења пожелели су представници Министарства одбране, Привредне коморе Београда и донатора земаља „Нордијске иницијативе“. ■ А. П.

ЗАВРШНА ВЕЖБА СЛУШАЛАЦА
92. КЛАСЕ ШКОЛЕ РЕЗЕРВНИХ ОФИЦИРА

ПРЕМА СТАНДАРДУ НАЈБОЉИХ

У касарни „Бањица“ у Београду, 25. новембра, одржана је завршна вежба слушаалаца 92. класе Школе резервних официра (ШРО) санитетске и ветеринарске службе – *Зима 2007*. Том приликом, први пут је коришћена медицинска опрема за рад у теренским условима коју је недавно Краљевина Норвешка као донацију предала на коришћење српском војном санитету и ВМА.

Током вежбе, којом је руководио пуковник Дино Тарабар, слушаоци 92. класе ШРО показали су да умеју да примене све поступке медицинског збрињавања у ратним условима којима су их подучили њихови наставници. Том догађају присуствовали су помоћник министра одбране за материјалне ресурсе Илија Пилиповић и начелник Војномедицинске академије генерал-мајор Миодраг Јевтић.

Поводом одржавања вежбе, генерал Јевтић је рекао да је војна санитетска служба достигла висок ниво и да је интересантан партнер за сарадњу сродним службама у оквиру Програма Партнерство за мир. Он је истакао да су слушаоци ШРО испољили уметност у решавању најразличитијих практичних проблема који се појављују при збрињавању повређених и оболелих на бојишту и на прави начин употребили расположиву опрему која одговара стандарду најразвијених војносанитетских служби у свету. ■

А. АНТИЋ

ЦЕНТАР ЗА ТРАНСПЛАНТАЦИЈУ ВМА

ДАР ЖИВОТУ

У ситуацијама када за тешко оболеле пацијенте нови орган постане једини лек, а трансплантација терапијска процедура, често се гледа у највеће домаће здравствене установе. Војномедицинска академија је пуно уложила у едукацију, експериментални програм и формирање тима за трансплантацију.

У Војномедицинској академији недељно се уради једна трансплантација бубрега, где су донатори органа обично најближи живи сродници. Али, они не могу помоћи тешко оболелим пацијентима ако се ради о срцу, плућима, панкреасу, па и јетри. И када трансплантација постане једина терапијска метода, а орган лек, онда сви са листе чекања за пресађивање органа гаје наду да ће се излечити захваљујући кадаверичним трансплантатима. Тако се бар ради свуда у свету још од шездесетих година 20. века. Али код нас још не постоји процедура за доживотно завештање органа.

Та престижна медицинска установа пуно је уложила у едукацију, експериментални програм и формирање тимова за трансплантацију и свакако у том домену предњачи у односу на целокупан здравствени систем државе. У њеној експерименталној операционој сали обучавала се и екипа др Божине Радевића, која је извела првих 16 трансплантација јетре. Такође, ВМА је покренула и идеју донаторских картица, али још није омасовљен процес завештавања органа.

Тај број може да буде далеко већи. Према статистичким подацима, ако би само 10 одсто становника Србије добровољно завештало органе могло би да се уради 100 трансплантација годишње, а лекари кажу да је и десет значајан број. Међутим, програм кадаверичне трансплантације и даље не функционише не само у ВМА већ и у земљи. Зашто?

■ КАМЕН СПОТИЦАЊА

Професор др Дарко Мирковић, начелник одељења за абдоминалну хирургију, иначе руководилац тима за трансплантацију ВМА, каже да за то има више разлога. Најпре правне природе. У Србији још није донет закон о трансплантацији којим се регулише та

осетљива материја. Додуше, Министарство здравља сачинило је предлог закона, а лекари са ВМА су својим сугестијама утицали на нека законска решења (првенствено око законодавног регулисања донације и око дефинисања поступка узимања органа и пружања помоћи са тог аспекта). Сем тога, чињеница је да не постоји организована донаторска мрежа и да здравствени центри не сарађују довољно, али је највећи камен спотицања необавештеност грађанства о целокупној проблематици. Зато ће у наредном периоду примарни задатак и Министарства и свих медицинских установа бити да јавности пруже неопходне научне информације.

– Грађане би требало информисати да је доживотно завештавање органа једна од хуманих и солидарних обавеза – јер се никад не зна када ће коме затребати тај лек – орган. А већ неколико хиљада пацијента чека трансплантацију као дефинитивно излечење. Уместо едукације, много су чешће медијске приче и нагађања о злоупотребама. Мислим да у нашој земљи постоје јаки аргументи да нема злоупотребе у тој области. А ево и зашто. У самој трансплантацији – узимању и пресађивању органа – учествују највеће здравствене установе – сви клинички центри и ВМА. Други аспект је да у целокупној процедури учествује најмање 30 до 50 здравствених радника. И треће, на званичним листама, које морају бити доступне сваком грађанину у сваком тренутку, може се пратити коме се ти органи пресађују и видети да нема никакве друге предности сем медицинске.

Највише нејасноћа изазива појам мождане смрти, односно када се и коме може узети орган. У те две речи уткан је читав емотивни и религијски поглед човеков. Са друге стране проф. др Мирковић каже да лекари тачно могу да медицински дефинишу пацијенте који имају мождану смрт.

– Тај тренутак се егзактно утврђује. Мождана смрт је потпуни престанак функције мозга. Али, код тих пацијената срце ради још неколико часова, а органи се морају узети за дан-два. Важно је такође рећи да органи морају бити функционално здрави, дакле без патолошких лезија. А један такав давалац може спасити и дефинитивно излечити најмање пет или шест пацијената.

Професор Мирковић истиче како ВМА може, када је реч о кадаверичним трансплантацијама, да у функционалном и организационом смислу, буде лидер у тој области. Она има формиране тимове за трансплантацију и мобилне тимове за утврђивање мождане смрти и за експлантацију органа. Такође, завидне су и њене техничке могућности, јер чланови тима могу, на позив из било ког центра, да дођу у било који део наше земље за један сат. Предност ВМА су и добро обучени хирурзи. Пресађивање јетре је хируршки најзахтевније и ту су постоперативни ризици највећи. И док неуспехе у трансплантацији бубрега може надоместити хемодијализа, за друге органе нема алтернативе.

■ ШПАНСКИ МОДЕЛ

Војномедицинска академија има довољно постелјних капацитета за смештај и постоперативну негу тако тешких пацијента. И не само то. Трансплантације које би се изводиле у нашој земљи вишеструко су јефтиније. У свету оне коштају далеко више од 200.000 долара, а ако би тај програм почео код нас, могли бисмо за једну трансплантацију у свету, урадити пет-шест операција у земљи.

– Једногодишње преживљавање након тих операција је око 85 одсто, а петогодишње око 65 одсто, и то је изузетно велики проценат.

Једна од иницијатива ВМА је да се у наредном периоду, зависно од жеље, подстакне и обнови постојећи експериментални програм где могу да вежбају за трансплантације хирурзи и из других медицинских установа.

Доктор Мирковић сматра да би требало формирати Српску донаторску мрежу органа, а као пример за углед је шпански модел – они су за десет година постали прва земља у свету по броју трансплантација јер су законодавно регулисали принцип тзв. заживотног непротивљења. Донатор органа је сваки пацијент коме се дијагностикује мождана смрт, ако се није у било ком медицинском центру изјаснио против узимања органа. ■

Мира ШВЕДИЋ

ЕФИКАСНИЈА ОДБРАНА ОД ПОПЛАВА

ПРИПРЕМЕ ЗА ОДБРАНУ
ОД ЕЛЕМЕНТАРНИХ
НЕПОГОДА У ВОЈВОДИНИ

Поплаве у Јабланичком округу опомињу на сталну опасност од природних непогода и неопходност адекватних превентивних мера на спречавању њихових последица. Тако су и у одбрани од поплава у Војводини уочени проблеми системске и техничке природе, које у најскорије време треба превазићи и тиме целокупан систем одбране од поплава учинити ефикаснијим.

На иницијативу Управе за одбрану Републике Србије и Одељења за цивилно-војну сарадњу Генералштаба Војске Србије, у Новом Саду недавно је одржан радни састанак на тему „Припрема и договор за деловање субјеката система одбране и заштите од поплава и леда“. Том приликом су најодговорнији у систему одбране АП Војводине, представници Републике и Војске Србије сагледали садашње стање, снаге, могућности и проблеме, али и могуће начине сарадње и координације свих чинилаца правовременог и адекватног реаговања у овим ситуацијама. Једна од мисија Војске Србије јесте и подршка цивилним структурама у случају природних непогода и катастрофа већих размера у којима су угрожени људски животи, животна средина и материјална добра.

Како би се што спремније дочекале елементарне несреће које најмање прижељкујемо, али које је и реално очекивати, неопходно је сагледати постојеће стање, снаге и могућности Војске када је у питању ангажовање њених припадника и расположивих техничких средстава.

По речима пуковника Миленка Лаловића, заступника начелника Одељења за цивилно војну сарадњу ГШ ВС, неопходно је цивилним структурама дати јасан знак да су трансформацијом и организацијско-мобилизацијским променама Војске Србије и њени капацитети, у том смислу, у знатној мери измењени.

Управо та чињеница намеће потребу да се у одбрани од поплава али и других природних непогода и катастрофа, прво ангажују капацитети водопривредних предузећа и сви расположиви локални ресурси. Уколико се то покаже недовољним, онда је потребно ангажовати целокупну Цивилну заштиту, а тек као последњи корак у одбрани позвати Војску да се ангажује са својим капацитетима.

Овакав начин ангажовања снага мора бити регулисан нормативним актима, што се и очекује у најскорије време, рекао је пуковник Лаловић.

ВОЈСКА БИЛА НЕЗАМЕНЉИВА

По подацима Управе за одбрану Републике Србије током прошлогодишњих поплава, које су задесиле поједине делове Републике, на одбрани је у времену од 15. марта до 27. априла било ангажовано 9.645 припадника Војске са 290 теренских и 149 пловних возила који су дали немерљив допринос у супростављању воденој стихији и спасавању људских живота и материјалних добара у угроженим регионима. Огроман терет у борби са набујалим Дунавом и Тисом на територији Војводине тада су поднели припадници Новосадског корпуса.

МЕШОВИТА ЧЕТА

У циљу пружања помоћи приликом евентуалних поплава 1. бригада КоВ је, сада, у могућности да формира једну мешовиту чету са око 270 људи (стручна и физичка радна снага), потребном техником и логистиком за одржавање везе, припрему хране, водоснабдевање, транспорт, једним бројем шатора, ћебади и кревета за најхитније и привремено збрињавање најугроженијих, презентовао је потпуковник Драган Дражић, помоћник команданта 1. бригаде за операције на састанку најодговорнијих за одбрану од поплава у АП Војводини.

На територији АП Војводине постоје Војно-територијални органи (Војни округ Нови Сад са четири Војна одсека и 17 одељака), два Центра за обуку КоВ (у Сомбору и Панчеву), Речна флотила стационирана у Новом Саду и јединице 1. бригаде КоВ у гарнизонима Нови Сад, Панчево, Бачка Топола, Сремска Митровица и Шабац, од којих су, када је у питању ангажовање у одбрани од поплава и леда, свакако најзначајнији понтонирски батаљони у Новом Саду и Шапцу и инжењеријски батаљон у Новом Саду. Они, осим људства, располажу и специфичним возилима и пловним средствима.

Речна флотила је у могућности да се у оваквим случајевима ангажује у превозу људства и технике са угроженог подручја и то првенствено превентивно, јер бродови су у могућности да плове само унутар пловног пута на реци, односно у границама које обезбеђују њихову потпуну безбедност. Осим тога, снаге флотиле и рониоци могу се ангажовати и у спасавању и трагању за људством несталим у потопљеним подручјима.

Према речима Бошка Пилиповића, начелника Одељења за одбрану града Новог Сада уједно и начелника штаба ЦЗ за територију Јужно-бачког округа, у одбрану од поплава треба укључити све расположиве ресурсе, посебно тамо где постоји развијена грађевинска оператива, а неизбежно је и формирање привремених радних јединица по насељеним местима, што до сада још увек није регулисано постојећим законским одредбама, јер се на добровољност, пракса је показала, више не може ослањати.

Мр Мирко Галоња, руководиоца одбране од поплава АП Војводине

Бошко Пилиповић, начелник Одељења за одбрану Новог Сада

Одбрана од леда који изазива поплаве је много тежа и сложенија, објашњава мр Мирко Галоња, руководиоца одбране од поплава АП Војводине. Када се покрене лед тада у одређеним оштрим кривинама реке долази до његовог нагомиланања и ако се благовремено не интервенише и обезбеди проходност, било ледоломцима, минирањем или бомбардовањем из ваздуха, стварају се ледени чепови који спречавају проток воде, па ниво зна да расте и до 5 метара дневно. У тим случајевима за 24 до 48 сати може доћи до катастрофалних поплава, јер вода просто не може да прође коритом Дунава, па се неконтролисано излива.

По речима Галоње, раније смо са Мађарском имали споразум да они своје ледоломце ангажују и у заједничком међународном сектору Мађарске, Хрватске и Србије све до Вуковара, док су три наша ледоломца, који су и сада у функцији, ломила лед низводно од Вуковара до ушћа Тисе и на Тиси.

Мађари су нам најавили како су продали половину ледоломца и зато сада могу превасходно бранити своју територију, па тренутно на Дунаву остаје непокривен сектор од 100 километара.

Пошто са Републиком Хрватском, на нивоу водопривредних предузећа, не постоји никакав споразум о заједничком деловању, почели смо разговоре како и на који начин да делујемо уколико дође до загушивања ледом, каже Галоња.

Како немамо потребан број ледоломца, у садашњим условима, на наведеном граничном сектору дужине 100 километара може се деловати минирањем или бомбардовањем из ваздуха. Но, како се роди о граници две државе која се протеже матицом Дунава, потребно је претходно подоста тога усагласити.

Са Републиком Хрватском се воде преговори да се сектор подели на два једнака дела дужине по 50 километара и да свака држава на свом делу спроводи одбрану од поплава.

Од Војске Србије се очекује да врши минирање на 4 до 5 критичних деоница наших 50 километара реке. Уколико се покаже да је насталим леденим чеповима немогуће прићи, тада би се ангажова-

НЕСАГЛЕДИВЕ ПОСЛЕДИЦЕ

У кориту Дунава 1956. године било је 180 милиона кубика леда дебљине 80 цм, што је у суседној Мађарској и граничном сектору са нашом земљом изазвало огромне поплаве. Само је у Мађарској тада, из тог брањеног подручја, расељено око 37.000 домаћинстава. Након тога мађарска влада је донела одлуку о набавци 16 ледоломца. На нашем делу Дунава те године је покушано да се лед покрене бацањем бомби тежине 250 кг из хеликоптера, но како су ваздушни удари стварани том приликом били опасни за хеликоптере, употребљени су авиони ратног ваздухопловства, што је успело и спречена је поплава. Те године је на ломљењу леда било ангажовано око 3.500 војника, подсетио је мр Мирко Галоња, руководиоца одбране од поплава АП Војводине.

вале и ваздухопловне снаге ВС ради разбијања леда бомбардовањем из ваздуха.

Управо се воде разговори како би се до 15. децембра ове године формирале професионалне групе које би биле способне за евентуално ангажовање у одбрани од леда.

Како би систем одбране од елементарних непогода у потпуности функционисао неопходно је, између осталог, и да надлежни органи на нивоу Републике Србије предузму мере за израду и доношење законских и подзаконских прописа који ће на целовит начин обухватити ову проблематику. Од не мањег значаја је и регулисање финансирања ангажованих снага и средстава у одбрани од поплава и других елементарних непогода, па тако и Војске Србије.

Свакако да је од изузетног значаја и изналажење модела за сигурније повезивање свих субјеката у одбрани од поплава на целокупној територији Републике у целовит и функционалан систем.

Будимир М. ПОПАДИЋ

СНАГА И ОДЛУЧ

Један од најмлађих економских и финансијских стручњака у Војсци Србије поручник мр Иван Милојевић, референт у Управи за снабдевање Министарства одбране, безрезервно верује у снагу науке којој је до краја посвећен и одлучност младе генерације, чији је елитни представник

П О Р У Ч Н И К М Р

Младост је оно животно доба које највише наликује пролећу. Својом еруптивном снагом, задивљујућом лепотом, неисцрпном енергијом... младост „буди“ и покреће све око себе, нудећи наду у боље сутра, али и разложну веру у његово остварење. Ништа није немогуће за младог човека, ни најамбициознији планови нису неостварљиви за онога ко се тек доказује. Потребно је само покренути се, поћи за сновима и они су надокхват руке, уверавају нас тридесетогодишњаци који тешко транзиционо доба у коме живимо сматрају својом највећом шансом. Непоновљивом.

Један од таквих људи, самоуверених и бескрајно сигурних у знање које поседује, свакако је и поручник мр Иван Милојевић, референт у Управи за снабдевање Министарства одбране. Иако је тек начео 25. годину, један од најмлађих магистара економије на свом, у постојећим тржишним условима привређивања, веома врућем радном месту, све konce држи у својим рукама. Његовим искуснијим колегама се понекад учини и да, превише окренут теорији и науци, многобројне, веома значајне послове обавља „малим прстом“, сувише олако схватајући праксу и препреке које она свакодневно и немилице поставља пред „трговце“ у униформи.

■ СВЕ АКТИВНИЈА КОМЕРЦИЈАЛА

После неколико „сушних“ деценија, током којих је, због различитих разлога, некада четврта војска света доведена готово до пројачког штапа, у Управи за снабдевање поново је веома живо. Систем одбране у Србији је у завршној фази реструктурисања, па комерцијала постаје „вентил“ који нас ослобађа притиска застарелих, превазиђених, непотребних и сувишних ствари и омогућава нам набавку модернијих, квалитетнијих и неопходних средстава. У Војсци Србије те задатке најконкретније обављају запослени у Управи за снабдевање, уверени да је време „седам мршавих крава“ иза нас. Иако рад на веома одговорним пословима у тој организационој јединици Министарства одбране, поред многоструког знања, подразумева искуство и вишегодишњу праксу, транзиција и реформа Војске ненадано су отвориле пут младима, вичнијим теорији него пракси. Одлазак многих искуسنих стручњака у пензију убрзао је ватрено крштење њихових наследника.

– Комерцијала је наука, или, ако хоћемо, вештина која не дозвољава импровизацију – каже поручник Милојевић. – Ако поштујемо одавно познате економске законитости, многи наши поступци су унапред дати, дириговани тржишним условима у којима живимо.

НОСТ МЛАДОСТИ

Али, то не значи да је сада баш све познато. После дириговане привреде, којој смо робовали у другој половини прошлог века, почетком новог ствари су дошле на своје место и неки окови су, бар кад је реч о трговини и комерцијалној делатности, спали. Ипак, остаје питање да ли смо све економске, онтолошке и емпијске, рецептуре истински прихватили. Тако на пример, у оквиру ове управе некада је постојало одељење за цене које је, чак и у условима централистичко-планске одбрамбене индустрије и, уопште, привреде, успешно обављало не тако безначајне послове. Сада, кад су се услови привређивања квалитативно променили, када је цена као економска категорија и код нас добила на значају, оно не постоји, иако је потребније него икад. Волунтаризам у тако осетљивом подручју, какво су цене, може бити веома скуп, посебно у условима значајног смањења упослености капацитета предузећа наменске индустрије. То је условило и чињеницу да се цене за потребе система одбране код нас и даље формирају по методологији из деведесетих година прошлог века, што нам данас, кад предузећа имају све развијенију маркетиншку делатност, не даје право на оптимизам. Посебно ако узмемо у обзир да је систем одбране најсложенији буџетски корисник – напомиње поручник Милојевић.

Иницијатива за формирање посебног одељења за цене, у оквиру Управе у којој ради, није једина преокупација младог стручњака. Иако истиче да научно утврђивање и праћење цена производа наменске индустрије, али и других тржишних производа, за њега има приоритет, магистар Милојевић на свом радном месту размишља и о компаративним предностима које Војска Србије има у односу на оружане снаге земаља у окружењу. И овде је, за сада, више реч о теорији, него о пракси.

■ НАУЧНИ ЗНАЧАЈ РАТНОГ ИСКУСТВА

– Економска наука велику пажњу поклања истраживањима и резултатима постигнутим „ин vivo“. Пошто су у економској теорији она веома скупа, а тиме и ретка, њихова драгоценост се не доводи у питање, чак и када су плод нежељених, често и непланираних узрока, какви су, на пример, оружани сукоби. Ратна искуства наше војске, у том смислу, веома су високо котирана на „научном тржишту“ не само економије, већ и многих других научних дисциплина – подвлачи Милојевић.

Разапет између теорије и праксе, широко окренут непрегледном пространству науке, којој је веома посвећен, млади стручњак, ипак, не потцењује ни многобројне заседе које му пракса свакодневно поставља. Неистражена монетарна подручја транзиционог доба представљају изазов коме младост не може одолети. Зато поручник Милојевић размишља и о могућностима које свеопшта и свеобухватна приватизација нуди Војсци и њеним припадницима. У том смислу његове идеје о „нужној сагласности базе и надградње“ која у нашој земљи сада не постоји, заслужују посебну пажњу.

– Превасходно посматрано с економског становишта друштвена база и надградња не смеју бити у сукобу, њихово усаглашавање је предуслов напретка и стабилног развоја сваког друштва – каже Милојевић. – Ако узмемо у обзир да наша земља има изражен буџетски суфицит, иако су пореске стопе у Србији најниже у Европи, онда је јасно да неке ствари нису „на свом месту“. Овде није реч само о безнадежно ниским платама и мизерним приманима запослених у Министарству одбране и Војсци Србије, о чему као да се сви плаше да го-

воре, чак и када је више него јасно да су они неоправдано задржани испод сваког разумног нивоа. Раст плата запослених нигде се не може ограничавати њиховим великим бројем и тобожњим кашњењем у спровођењу реформи. Али, не ради се само о томе. Исти разлози наводе се и за недовољно опремање и окаснелу модернизацију војске, као да борбена готовост било које армије на свету може да се условљава одласком њених припадника у пензију. Да би се ти проблеми решили, довољно је да се на прави начин искористе све повољности актуелне приватизације, односно да се преко акција војсци обезбеде додатна средства. На исти начин могла би се обезбедити и средства за исплаћивање дугогодишњих нееквивалентних зарада припадника Војске и Министарства одбране, што одавно оптерећује државу. Тако би се друштвена база ослободила терета који угрожава у садашњим условима неопходну и драгоцену конкурентност. Тада би се, на најбољи начин, решило и питање данашње, веома видљиве и штетне неконкурентности и неатрактивности војне професије на такзваном тржишту занимања.

■ РЕСУРСИ НА ИЗМАКУ

Да војни позив у Србији данас није популаран као некад, ваљда не треба ником посебно доказивати. Поручник Милојевић истиче да је стално усавршавање тек једна од тешкоћа професије којом се бави. Непрекидни напоран рад на радном месту, али и ван њега, често и тек да би се преживело, не може бескрајно да траје. Ресурси се законито троше, и људски и материјални. Данас готово да нема припадника Војске који током радног времена не обавља најмање два посла, две дужности. Узроци су познати, трансформација и смањење броја извршилаца нису довели до смањења обима посла и укидања обавеза. Напротив, посла је све више, што није изненађујуће ако се узме у обзир у каквом времену живимо. Да би прехранили породицу, многи раде и пре и после подне, троше енергију, знање, снагу на неколико радних места. У таквим околностима, друштвеном животу поклања се веома мала пажња, од чега нису „ослобођени“ ни припадници Војске.

Све мање времена има и наш саговорник који, поред све бројнијих обавеза на свом радном месту, није запоставио ни учење. Младост му даје толико потребну енергију, а наука којом се бави сигурност на често трновитом путу економског стручњака. Многобројни послови траже целог човека, па поручник Милојевић, у трци за успехом и доказивањем, готово да нема слободног времена. Срећом, последњих година испуњава се, каже, бар један од предуслова за ефикасно решавање нагомиланих проблема.

– На истакнута места у Војсци долазе млађи људи, са знањем, завидном енергијом и истинском жељом за доказивањем. А то су неопходни чиниоци сваког успеха. При томе, треба знати да је процес усвајања одређених сазнања еволуирао од искуственог ка информационо-технолошком, што, наравно, не значи да искуство више није значајно. Напротив, оно је сваком предузећу, свакој организацији, па и војној, неопходно ради остваривања потребног континитета у развоју, сталног напретка у раду и стварању. Не ваља ићи увек испречка, како смо, оптерећени и вечитим сукобом генерација, често чинили. Тада су губици много израженији од „профита“, што економска наука, кад-тад сурово кажњава. Ипак, у овом тренутку, најважније је изабраним путем корачати снажно и одлучно. За такве кораке младост је најспремнија – упозорава магистар Иван Милојевић. ■

Душан ГЛИШИЋ

СПЕЦИЈАЛЦИ ЗАТВОРИЛИ КРУГ

У претходна два месеца више од 12.000 грађана посетило је јединице Војске Србије у осам гарнизона. У панчевачкој касарни „Растко Немањић“ припадници Специјалне бригаде последњи су ове године угостили поштоваоце војног позива и заљубљенике у наоружање и борбену технику.

У панчевачкој касарни „Растко Немањић“ 17. новембра одржан је последњи „Отворени дан“ у оквиру акције која је ове јесени спроведена у јединицама Војске Србије. Специјална бригада приказала је окупљеним грађанима део наоружања и опреме, али и сегменте обуке припадника јединице.

Заинтересовани посетиоци имали су прилику да виде борбена средства која спадају у најсавременија те врсте у нашој војсци и у разговору са старешинама Специјалне бригаде сазнају више о активностима и њеној богатој традицији. Посебну пажњу изазвали су прикази антитерористичких акција – ослобађање талача из стамбене зграде и неутралисање терориста у сеоском амбијенту. Најмлађи посетиоци искористили су прилику да се фотографишу са специјалцима у пуној борбеној опреми и набаве сувенире на штанду Новинског центра „Одбрана“.

Идеја Министарства одбране и Генералштаба показала се успешном, о чему сведочи податак да је у претходна два месеца више од 12.000 грађана Србије посетило јединице Војске Србије у осам гарнизона: Врање, Београд, Краљево, Ниш, Нови Сад, Сремска Митровица, Бачка Топола и Панчево. Избором атрактивних садржаја из обуке, у вежбама изведеним по програму акције, припадници Гарде, Прве, Друге, Четврте и Специјалне бригаде Колнене војске и 98. авио-базе ВиПВО, приказали су део својих вештина. Разноврсна

Снимио Д. БАНДА

борбена техника и наоружање у употреби наших јединица били су изложени на тактичко-техничким зборовима.

Посетиоцима су отворени објекти за смештај, исхрану, војнички клубови, стрељане и полигони за обуку. То је уједно била прилика да са професионалним војницима, подофицирима и официрима млади разговарају о изазовима и перспективама војничке

професије и да детаљније сазнају нешто о традицији јединица Војске Србије.

Официр за односе са јавношћу у кабинету начелника Генералштаба потпуковник Роберт Срећковић каже да је акција покренута након реорганизације јединица Војске, која је успешно завршена крајем јуна. Он напашава да су после сезоне годишњих одмора, са почетком школске године, отворене и капије касарни наше војске.

– Одговорност и потреба да са јавношћу комуницирамо на нов, модеран начин, покренула нас је да већим бројем акција по гарнизонима грађанима, а посебно деци и омладини, представимо Војску на непосредан начин – каже потпуковник Срећковић и подсећа да је међу посетиоцима велики број њих био управо школског узраста.

Он истиче да је током сусрета грађана, а нарочито деце, са професионалним припадницима Војске Србије атмосфера била срдачна и другарска.

– Деца су искористила јединствену прилику да обуку панцир, ставе шлем, осмотре кроз двоглед, да се опробају на пешадијским препрекама – подсећа Срећковић на изузетно посећену акцију у касарни „Први пешадијски пук“ у Врању. – У Гарди су малишани прошетали црвеним тепихом где их је поздравила почасна чета, а на нишком аеродрому су после приказа маневарске моћи хеликоптера и сами „пилотирали“ на стајанци.

Потпуковник Срећковић истиче да понекад временске прилике нису ишле на руку организаторима „Отвореног дана“, али је увек било садржаја који су привукли пажњу посетилаца.

– Било је и дегустација чувеног војничког пасуља, чаја, малишани су добијали слаткише од „другара“ у униформама. Једном речју, веома пријатна атмосфера – оцењује Срећковић.

Како кажу надлежни у Генералштабу, нови циклус акција „Отворени дан“ очекује се на пролеће следеће године, а из јединица Војске Србије обећавају садржајнији и атрактивнији програм. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

ПОЛА ВЕКА МУЗЕЈА ВАЗДУХОПЛОВСТВА У СРБИЈИ

ТИХИ ЈУБИЛЕЈ

Иако имају чиме да се диче, српско ваздухопловство и авијатика ћутке испраћају свој јубилеј

Иако званична историја српске ратне авијације сеже у другу деценију двадесетог века, када је основана Ваздухопловна команда српске војске, са голубијом поштом, аеропланским и балонским одељењем, ваздухопловство свој музеј на нашим просторима добија тек крајем педесетих година. Па и тада, Југославија стаје у ред свега шездесетак земаља у свету које су могле да се подиче том врстом музејских здања. Фебруара 1957. године, када је у Команди Ратног ваздухопловства у Земуну формирано Одељење за историју и музеј тог вида војске, ни највећи ентузијаста нису слутили чиме ће све да располажу само пет деценија касније.

■ НЕСЛУЋЕНО БОГАТСТВО

Модерна бетонско-стаклена зграда на београдском аеродрому данас крије више од 200 оригиналних летелица, од којих посетиоци, у сталној изложбеној поставци на три нивоа, могу да виде свега педесетак пробраних, 130 ваздухопловних мотора, више од 1.600 различитих делова униформе, наоружања, одеће и личне опреме људи из света ваздухопловства, око 3.200 авио-инструментата, ракета, авио-бомби, митраљеза, радио опреме, камера и других уређаја... Специјализована библиотека располаже са око 10.000 књига и часописа. Документациони центар поседује детаљну техничку документацију за више од 130 авиона, једрилица и мотора, богате збирке ордена, уметничких предмета, поштанских маркица и значки. Ту се чувају километри филмске траке, снимљени на многобројним аеродромима, поред авиона, на пистама...

– Благо сврстано у 12 техничких и историјских збирки, међу којима се свакако истиче веома богата збирка авиона, ставља бео-

градски музеј ваздухопловства у ред највећих и најцењенијих европских и светских музеја – каже начелник Музеја ратног ваздухопловства потпуковник Зоран Старчевић.

– Бољи познаваоци историје авијације и ваздухопловства знају да у овој оцени не претерујемо. Неке од наших најређих експоната у својим изложбеним просторијама радо би видели и најчувенији ваздухопловни музеји. Не односи се то само на ретке летелице стране производње, него и на примерке наших, домаћих огледних авиона и хеликоптера.

— БРОЈНИ РАРИТЕТИ

Значајну референцу музеја смештеног двадесетак километара од Београда, на аеродрому „Никола Тесла“, у светским оквирима, представљају 22 оригинална типа летелица из Другог светског рата, али и неки веома ретки ваздухоплови, попут италијанског ловца Г-50 (једини примерак у свету) реконструисаног аероплана САРИЋ-1, Суботичанина Ивана Сарића, с оригиналним мотором, или немачког АЛБАТРОСА из Првог светског рата, извађеног из Дојранског језера 1988. године. Ту је и први млазни мотор, немачки ЈУМО-004, уграђен на МЕСЕРШМИТ 262. Изложене су и

ОРИГИНАЛИ ИЗ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Међу 22 оригинална типа у богатој збирци авиона из Другог светског рата, у сурчинском музеју налазе се: немачки ловци „месершмит МЕ-109“ и „фокевулф 190“, енглески „харикен МК-4“ и „спитфајер МК-5“, италијански „фијат Г-50 бис“, руски ловци „јаковљев ЈАК-3“ и „ЈАК-9“, јуришник „иљшин Ил-2“ и бомбардер „патљаков Пе-2“, амерички „П-47 тандербол“, млазни „Т-33“, „Ф-84“, „тандериет Ф-86“ и „сејбер“, ловац „Ф-86“, школски авиони енглески „тајгер мот“ и руски „поликарпов ПО-2“, велики немачки транспортни авион „јункерс ЈУ-52“...

Начелник Музеја ратног ваздухопловства потпуковник Зоран Старчевић

оригиналне немачке ШТУКЕ, чије стравичне звуке Београђани памте још од априла 1941. године, па „месершмит МЕ-109“ и „фокевулф 190“, енглески „харикен МК-4“ и „спитфајер МК-5“...

Не смемо, наравно, да заборавимо ни домаће експерименталне летелице, попут „451М“ с пилотом у лежећем ставу, ловце „С-49 А“ и „С-49 Ц“, светске рекордере у брзини међу малим авионима, па спортски, вишенаменски, школски, тренажни авиони и различите врсте једрилица и хеликоптера. Сведочећи о изузетним достигнућима наше авио-индустрије, многи од тих експоната представљају и својеврстан доказ смеле тврдње да је Југославија била једна од ретких земаља способних да независно пројектује, израде, испитују и серијски производе сложене и скупе борбене млазне авионе.

— ВЕЛИКА ПОСЕЂЕНОСТ

Део тог драгоценог богатства којим располаже сурчински музеј, сакупљаног током пола века истраживања стогодишње историје ваздухопловства и авијације, љубитељи авиона, хеликоптера, летелица уопште, могу да виде на изложби постављеној још крајем осамдесетих година прошлог века, од када се музеј налази у садашњем здању. Међу најновијим експонатима истичу се делови америчких борбених авиона, невидљивог бомбардера F-117 и ловца бомбардера F-16, крстарећих ракета, касетних и графитних бомби, коришћених у агресији 1999. године, али и превазиђени модели авиона нашег ратног ваздухопловства, доспели у музејску галерију крајем прошлог века. Осим педесетак летелица, изложених у музејској поставци, многобројни посетиоци могу да виде још двадесетак авиона на трави око зграде.

Узимајући у обзир да музеј у Сурчину већ неколико година спада у ред најпосећенијих у Србији, не може се рећи да је пола века успешног рада обележио како доликује једном од највреднијих музеја ваздухопловства у Европи и свету. Крај јубиларне године се ближи, а монографије о музеју, или бар о изложбеној поставци са великим бројем светских раритета, још нема. Нема ни одлуке о новом имену музеја, који, после свега, ипак не треба да се зове ни Музеј ратног, ни Музеј југословенског ваздухопловства. Нису решени ни неки материјални и статусни проблеми. Нема вести о донацијама, нужним за рестаурацију неких од највреднијих експоната. С обзиром на то шта све поседује, сурчински музеј љубитељима ваздухопловства и ваздухоплова треба да покаже неупоредиво више. Нема сумње да и брига државе и војске, као власника музеја, треба да буде знатно већа него до сада. Богата историја ваздухопловства у Србији и традиција српске авијатике имају право на памћење и свој изложбени простор. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

ИЗАБРАНИ НАЈБОЉИ ДЕЧЈИ ЦРТЕЖИ

Акција Министарства одбране и Војске Србије „Нацртај цртеж – лети хеликоптером“ завршена је избором најбољих дечјих цртежа. Више од 2.000 девојчица и дечака из целе Србије послало је своје радове на тему Војска Србије.

Тринаест најбољих цртежа чиниће календар Војске Србије за 2008. годину. За њихове ауторе Министарство и Војска препремили су ексклузивну награду – лет војним хеликоптером. То су: Александра Санчанин (Сремски Карловци), Александра Килибарда (Врњци), Лана Плавшић (Сремски Карловци), Душан Лучић (Нова Гајдобра), Стефан Божић (Сремски Карловци), Анђела Обрић (Сомбор), Александар Ђорђевић (Ниш), Милица Стојановић (Медвеђа), Софија Глигорић (Нови Сад), Јохана Тот (Суботица), Стефан Максимовић (Зајечар), Дејан Вучичевић (Руменка) и Далибор Танацков (Киkinда).

Осим најбољих тринаест, награђено је још 60 девојчица и дечака чији ће цртежи бити објављени у књизи „Деца Србије о Војсци Србије“. Поред награда (шоље, мајице, качкети са ознакама Војске Србије), они ће бити специјални гости на вежби поводом Дана Војске Србије, 15. фебруара 2008. године. То су: Доротеа Врачевећ (Београд), Стеван Бранков (Сремски Карловци), Јелена Цојкић (Жагубица), Милица Катић (Нови Сад), Јована Трандафиловић (Зајечар), Богдан Николић (Ваљево), Татјана Лунгулов (Киkinда), Александар Пејчић (Малошиште), Јефимија Поповић (Београд), Милица Богићевић (Лесковац), Марина Стојић (Лесковац), Урош Милојевић (Ресник), Марија Цвијић (Сомбор), Теодора Маравић (Бачка Топола), Анђела Илић (Врање), Лазар Бојовић (Београд), Наташа Вукић (Киkinда), Дарко Миликић (Раља), Сања Нешовић (Ниш), Александра Јокић (Сремски Карловци), Марко Недељковић (Ђуприја), Бранислав Митровић (Београд), Ања Вуксановић (Београд), Мартина Грња (Кисач), Матија Карапанца (Смедерево), Марко Кукић (Панчево), Јована Драгићевић (Београд), Јелена Јовановић (Сремски Карловци), Тијана Трифуновић (Нови Сад), Тијана Живковић (Панчево), Урош Неђић (Сремски Карловци), Александар Арсић (Београд), Јасмин Раствић (Београд), Анђелија Крстић (Бела Паланка), Кристина Калајић (Сомбор), Анђела Милановић (Блаце), Марко Аврамовић (Владимирци), Стефан Авдаловић (Сечањ), Милош Крунић (Батајница), Маријана Гајић (Београд), групни рад деце из вртића „Плави чуперак“ из Киkinде: Милан Мишковић, Нина Грбић, Милица Мрђа, Селена Мирчић, Даница Поповић, Викторија Гомбош, Срђан Божин, Дејан Весков, Ања Живић и Кристина Дилбер, групни рад деце из О. Ш. „Моша Пијаде“ из Жагубице: Маријана Стојадиновић, Ана Стојадиновић, Саша Антић и Владан Степановић и групни рад деце из вртића „Полетарац“ из Киkinде: Бранислав Нолин, Маша Адамов, Александар Раду, Ивана Јерков, Дуња Вучковац и Анастасија Милошев.

Додељене су и две специјалне награде. Специјалну награду за брзину, за први цртеж послат у акцији, добио је Матеја Туцовић из Београда, док је вртић „Читлук“ (Предшколска установа „Ната Вељковић“, Крушевац) добио специјалну награду за најоригиналнији рад – књигу.

„Нацртај цртеж – лети хеликоптером“ је прва акција коју су Министарство одбране и Војска Србије организовали за децу Србије.

Тринаест најбољих цртежа можете погледати на сајту Војске Србије:
<http://www.vojaska.mod.gov.yu>

Ана МИЛЕТИЋ

ПРЕГОВОРИ О БУДУЋЕМ СТАТУСУ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

СУШТИНСКА АУТОНОМИЈА УНУТАР СРБИЈЕ

Ако се озбиљно погледа предлог српске стране у преговорима о Косову и Метохији, лако се уочава његова окренутост компромису. Не само да обе стране добијају нешто, већ оне добијају највише од онога до чега им је стало: Србија задржава свој суверенитет и територијални интегритет, косметски Албанци добијају самоуправу у потпуности слободну од уплитања Београда, док косметски Срби добијају сигурност своје egzистенције и осигурану везу са Србијом. Сви заједно добијају мир, стабилност и реалну шансу за економски напредак.

Решење проблема статуса подразумева да се садашњи међународно регулисани статус Косова и Метохије преведе у будући унутрашњи статус ове покрајине, који ће такође имати одређену димензију међународних гаранција, надзора и помоћи у његовом спровођењу. Ако би се којим случајем поступило другачије, а то значи уколико би се прекршило међународно право, уколико би се игнорисала политичка воља једне од страна, и покушало наметнути једнострано институционално решење, то би значило да се једно међународно регулисано стање премеће у нерегулисано стање, у не-статус, у правни хаос са несавидљивим политичким, друштвеним и економским последицама. ■

ЕПИЛОГ ПРЕГОВОРА У БАДЕНУ

АКТЕРИ, СТАТИСТИ И МОДЕЛИ

Током најновијих преговора о Космету у Бадену, српска страна изнела је до сада најконкретнији предлог решења статуса наше јужне покрајине. У исто време, тај предлог подразумева, како је то нагласио министар за Косово Слободан Самарџић, „највећи степен препуштања надлежности једном делу територије, познат у данашњем свету“.

Отепен аутономије који је Србија понудила „већи је и од досадашњих рекордера – аутономија Хонгконга и Оландских острва“, нагласио је током преговора Самарџић, додајући да је најближи сличан пример Хонгконг, који спроводи концепт „једна држава два система“, али, за разлику од предлога делегације Србије, Кина у одређеној мери спроводи своју политику одбране и у Хонгконгу. Предлог Србије је зато сличнији решењу демилитаризације аутономне територије, који је примењен у случају Оландских острва. У поређењу са Оландским острвима, Косово би располагало далеко већим обимом искључивих надлежности.

Изношење конкретних предлога и позивање на већ постојеће моделе који би се могли интегрисати у ипак специфично решење статуса Косова и Метохије, јасно указује на спремност српског преговарачког тима да преговара, што се за другу страну све теже може рећи.

Данашњи свет познаје сличне спорове, а неке од модела њиховог решавања, који се помињу током преговора, и на које се позива српска страна, доносимо у основном облику.

ОЛАНДСКА ОСТРВА

Оландски архипелаг је саставни део Финске са веома високим степеном аутономије и јаким међународним гаранцијама. Законом о аутономији до најситнијих детаља прецизиран је однос Оланда и „осталог дела“ Финске. Оланд има 26.000 становника, који су Швеђани и говоре шведски.

Падом царског режима у Русији 1917. године оландски прваци затражили су да се припоје Краљевини Шведској. Финска се није сагласила са петицијом Оланђана, већ је Оланду дала аутономна права која они тада нису хтели да прихвате. Сукоб је ре-

Реаговање Министарства одбране Републике Србије

У ОДНОСУ НА ПРЕТПОСТАВЉЕНЕ ПРЕТЊЕ

Министарство одбране Републике Србије има разрађене планове за деловање у односу на претпостављане претње, речено је у том министарству поводом најаве из Владе Србије да ће сва министарства припремити планове за помоћ српском становништву на Косову и Метохији у случају једностраног проглашења независности. У Министарству одбране наглашено је да се разматрају различити сценарији, а да је реаговање могуће у случају покушаја нарушавања безбедности или на основу политичке одлуке Владе Србије и председника Републике.

Председник Републике Србије Борис Тадић

ПУНА САМОУПРАВА, УЗ САГЛАСНОСТ БЕОГРАДА

Верујем да постоји основа за компромис. Елементи тог компромиса су једноставни – рекао је у говору другог дана баденских преговора о будућем статусу Косова и Метохије председник Србије Борис Тадић:

„Србија нуди Косову многе надлежности и симболе који су, у нормалним околностима, резервисани само за суверене државе.

Србија би задржала надлежност у домену спољне политике, одбране, пограничне контроле и заштите српског наслеђа. Србија би задржала искључиво право представљања у Уједињеним нацијама, Оебсу и Савету Европе. Србија такође тражи да на Косову не буде војске, а прихвата Жандармерију која ће обезбеђивати ред и закон. Постојао би споразум Београда и Приштине који би гарантовао заштиту права етничких заједница, и у случају Срба, њихових односа са институцијама у Београду.

У оквиру сваке од ових надлежности представник међународне заједнице имао би своју јурисдикцију.

Ако би се овакав модел прихватио, то би значило уступке са обе стране, а примену би надгледала и гарантовала међународна заједница.“

Председник Владе Србије Војислав Коштуница НА СТРАНИ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА

Преговори о будућем статусу Косова и Метохије епилог могу да добију само тамо где су и започети – у Њујорку. За Србију је прихватљиво само решење потврђено у Савету безбедности УН – изјавио је у уторак после преговора у Бадену председник Владе Србије Војислав Коштуница:

„После два дана разговора са албанском делегацијом, као и после две године преговора, очигледно је да су сви аргументи на страни Србије, јер је Србија на страни међународног права, односно, међународно право је на страни Србије. Када је реч о конкретним решењима, Србија је излазила са многим предлозима за суштинску аутономију КиМ. На овим преговорима приметна је велика неравнотежа: једна страна, а то је Србија, држи се међународног права и жели компромисно решење, а друга страна мисли да ће кршењем међународног права доћи до решења и нема ниједан конкретан предлог. Једнострано проглашење независности КиМ представљало би криминални акт. Штета коју би од тога имала Србија је ништа у односу на штету која би настала по међународно право и УН.“

шен одлуком Лиге народа 1921, којом је Оланд додељен Финској – уз високи степен аутономије, демилитаризацију, гаранције у области језика, културе...

Демилитаризација подразумева да на Оланду не могу бити стациониране јединице ниједне државе, укључујући и финске, мада финска војска надгледа границе. Најважније ингеренције оландског парламента су: образовање, здравство, јавне службе, заштита човекове околине, развој индустрије, унутрашње комуникације, инфраструктура, комунална администрација, полиција, пошта, радио и телевизија, док финским властима припадају: спољни послови, највећи део судства, царине и порези. Оланд има и свог посланика у финском парламенту, а оландски посланици бирају се на изборима на којима учествују пунолетни грађани са дозволом за стални боравак у архипелагу. Да би Финац могао да се бави привређивањем на Оланду, поседује земљу и може да гласа, мора да има сталну боравишну дозволу. На Оланду живи 95 одсто Швеђана, а само пет одсто Финаца. Званични језик је шведски. Приступањем Финске ЕУ 1995, део прерогатива оландског законодавства пренет је преко финских органа на ЕУ. Ако Финска жели да закључи међународни уговор који задире и у компетенцију Оланда, пројекат уговора мора да буде дат на разматрање оландском парламенту. Симбол припадништва Финској је гувернер Оланда, по правилу фински Швеђанин, који има протоколарну и надзорну улогу. Оланђани од 1921. више нису покретали иницијативу за присаједињење Шведској.

ТАЈВАН

Острво су у првој половини 17. века колонизирали досељеници из кинеске покрајине Фуџиан. Године 1683. Тајван је постао део Кинеског царства. После првог кинеско-јапанског рата острво је 1895. припало Јапану.

Тајван је после јапанског пораза у Другом светском рату враћен Кини. До 1971. влада на том острву представљала је Кину у УН. Раст државног и политичког утицаја Народне Републике Кине и њено условљавање успостављања дипломатских односа преки-

дом свих службених односа с Тајваном довели су до растуће политичке, али не и државне изолације острва које је постало једна од најразвијенијих земаља Азије. На председничким изборима 2000. победио је кандидат ДНС који се залагао за проглашење потпуне независности Тајвана од Кине. Већину становништва чине Кинези.

ХОНГКОНГ

Хонгконг је специјална административна област у оквиру Кине. Тај статус је добио 1997. године, пошто се Велика Британија, чија је колонија био од 1842, одрекла суверенитета над њим.

Хонгконгом се управља по принципу једна земља – два система, по којем је Кина пристала да тој области да висок степен аутономије. Основни закон, који је нека врста хонгконшког устава, територију третира као неотуђиви део Кине, која је задржала значајне надлежности у спољној и одбрамбеној политици. Пекинг има право отварања дипломатских мисија, док Хонгконг може отворити економска и трговинска представништва, а међународне уговоре у области економије, трговине, финансија, монетарне политике, пловидбе, комуникација, културе, туризма и спорта може склапати под именом „Хонгконг – Кина“. У домену одбране, централна влада може упутити војску у Хонгконг, али она не сме да се меша у локалне ствари. Земља и природни ресурси у власништву су Кине, а Хонгконгу је поверено управљање, њихово искоришћавање и развој.

Хонгконг има потпуну аутономију у области финансија и економије, образовања, здравствене и социјалне заштите, науке и технологије, културе, спорта, слободе вероисповести. Пекинг се не консултује око фискалне и монетарне политике, пореског система, царинске политике, инвестиција, трговине, имиграционе политике и делимично ваздухопловства и пловидбе. Хонгконг има своју валуту, хонгконшки долар, самостално спроводи законодавну, извршну и судску власт на локалу, а шеф извршне власти има председничка и премијерска овлашћења. Кина може да уложи вето на промене у политичком систему, а Основним законом Хонгконг се обавезује да ће забранити издају, сецесију, побуну и субверзију против централне владе Кине. ■

ВУК ЈЕРЕМИЋ, МИНИСТАР
СПОЉНИХ ПОСЛОВА СРБИЈЕ

ЕВРОПСКА ИНТЕГРАЦИЈА ГАРАНТ ТРАЈНОГ МИРА

Србија је уложила сав дипломатски напор да у процесу решавања будућег статуса Косова и Метохије очува свој територијални интегритет и државни суверенитет. То су „црвене линије“ које нећемо прећи у тражењу модела који би био прихватљив за обе преговарачке стране.

Ми се данас налазимо у свету у коме се геополитичке релације мењају заиста брже него икада у историји. Никада до сада није био случај да у року од само неколико година неки кључни фактори, неки кључни параметри који дефинишу геополитичке формуле, буду толико флуидни и буду подвргнути трансформацији у тако кратком времену.

У историји Европе мењале су се епохе у међународним односима, то је узимало некада неколико векова, некада неколико деценија, некада неколико година, али мислим да од 1989. године, односно од пада Берлинског зида, никада нисмо били сведоци тако динамичне трансформације у међународним односима.

Заиста, 1989. године свет је доживео промену буквално преко ноћи. До тада, од краја Другог светског рата, постојала је једна зацементирана блоковска подела света, и она је преко ноћи престала да постоји. Остао је само један систем, односно либерална западна демократија и у економском смислу либерални капитализам. Тих деведесетих година на сцени је остала само једна велика сила, за разлику од ранијег биполарног поретка.

Међутим, на почетку 21. века свет је доживео још један велики шок. То су били напади на Њујорк и Вашингтон, 11. септембра. Био је то нови тектонски поремећај у међународним односима, после оног из 1989. када је срушен биполарни свет.

Размак између првог и другог тектонског поремећаја био је само десетак година. То се раније никада није дешавало. Пролазиле су деценије између тако важних догађаја, а крајем 20. века то је само десетак година. Међутим, у наставку, током само неколико последњих година, свет се драматично мења. И то се сада осећа и код нас. Живимо у вртлогу међународних догађаја у којима у сваком тренутку морате да знате где се шта збива, како се, због чега и са којим актерима дешава промена, да бисте успели да свој брод, односно своју земљу, једну малу земљу као што смо ми, приведете у сигурну луку.

ПРОМЕНЕ У ПРОЦЕСУ РЕШАВАЊА БУДУЋЕГ СТАТУСА КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

Пре две године почео је процес решавања будућег статуса Косова и Метохије, када је генерални секретар Уједињених нација дао мандат свом специјалном изасланику Мартију Ахтисарију, бившем председнику Финске. Али од тада, од новембра 2005, до данас, имамо једну врло различиту ситуацију у свету. Сада имамо једну другачију Европу, другачију Русију, Кину, Блиски Исток...

У тако брзо променљивим односима ми морамо тражити своју шансу. То је велика опасност, јер у тако брзим променама, ако вам се деси да се као мали народ нађете на погрешном месту, у погре-

Дворец Вајкерсдорф у Бадену крај Беча, где је одржана последња рунда преговора уз посредовање „тројке“ Контакт групе

шно време, лако можете да budete жртва тог процеса. С друге стране, ако умете да разумете где се и како ствари у међународним односима померају, онда можете да искористите динамику тих кретања и да прескочите неколико развојних степенца користећи ту енергију.

Што се тиче самог процеса преговора о Косову и Метохији, позната је наша државна позиција и од тога ми нећемо одустати. Поставља се питање како ту платформу, у изузетно сложеним међународним односима, спровести у дело. Постоји један број важних међународних фактора који са доста антагонизма гледају на ту нашу платформу. Једини начин да покушамо да остваримо наш витални интерес је да будемо до те мере дипломатски агилни и уметни да процес решавања будућег статуса Косова и Метохије ставимо у контекст геостратешких дешавања и да онда ту енергију искористимо да наше интересе и нашу визију погуремо напред. То јесте тешко, али то је једини начин на који ми покушавамо да победимо. И ствари су се у том геостратешком смислу мало измениле и нешто су повољније него што су биле.

За разлику од 2005. када је преовлађујуће мишљење у међународној заједници било да нема разлога да се размишља о било каквом компромисном решењу, сада су у овај процес дошли неки међународни чиниоци, укључили се на активнији начин него што је то било јуче и у неку руку „упалили светло“. Када је светло упаљено постало је очигледније да оно што је била иницијална намера једног дела међународних фактора – да Косово и Метохија постане независно – то би заправо било први пут после 1945. године, након доношења Повеље УН, да се нешто тако догоди. Први пут би, дакле, међународна заједница подржала такву врсту сецесионизма, базираних на етничкој опредељености.

ОПАСНОСТ ОД ПРЕСЕДАНА

Сваки пут кад је долазило до промене граница после 1945, било је на крају уз договор међународних чинилаца. То скретање пажње на опасност од преседања имало је кључни ефекат у креирању међународног јавног мњења. Наиме, када се у јулу ове године расправљало о Ахтисаријевом плану у Савету безбедности УН, постојале су огромне резерве према његовој примени. Не само код једне или две сталне чланице Савета безбедности са правом вета, већ код једног броја земаља које представљају делове света у Савету безбедности, као што су Азија, Африка, Јужна Америка.

Мислим да смо ми тај нови стицај геополитичких околности добро искористили и да из тог незадовољства и неспремности да се крене Ахтисаријевим путем, пробамо да материјализујемо нови процес. Тада смо у дипломатском смислу били веома уметни да искори-

стимо отпор једног великог броја међународних чинилаца да се Ахтисаријев план наметне Србији и да дођемо до овога где смо сада, а то је нови институционални вид преговора о будућем статусу КиМ који траје до 10. децембра.

Ми смо против наметања вештачких рокова из јасних разлога. Док год постоји вештачки рок, било када да је одређен, и док постоји јасан наговештај да ће после тога неко учинити нешто што потпуно коинцидира са преговарачком платформом једне од страна, дотле по дефиницији та страна неће да се помери. Само је питање да ли до тада може да сачека. И тако, до овог 10. децембра имате ситуацију да се албанска страна не помера ни милиметар.

На нама је да и даље будемо принципијелни, конструктивни и изузетно активни у читавој међународној заједници и да

тражимо неопходност постизања компромисног решења у преговорима. Ми смо у том процесу позитивнији и флексибилнији од албанске стране, али то не значи да смо спремни да одустанемо од наших „црвених линија“ – неповредивости међународно признатих граница и државног суверенитета. Зато предлажемо и разговарамо о разним модалитетима, да бисмо очували фундаментално важне принципе, уз јасну свест да је међународно право на нашој страни.

ДВА СЦЕНАРИЈА

Али, поставља се кључно питање – како ће свет реаговати после 10. децембра? После 10. децембра постоје два пута. Један је сценарио у коме се вуку унилатерални потези, у региону и ван њега и то је врло опасан сценарио. Други сценарио је да после 10. децембра, ако се не пронађе компромисно решење, треба наставити дијалог док се такав компромис не пронађе. Тек тада ће једна страна у процесу, а ту мислим на албанску страну, схватити да нешто ипак мора да се да, и да мора да се одустане од неких обећања датих под другачијим околностима него што су данас.

Ми морамо да будемо спремни за први сценарио и да знамо како ћемо да реагујемо у случају унилатералних потеза. И то у сваком смислу, политичком, економском, безбедносном... Као што смо спремни за други сценарио, а то је наставак дијалога о решавању статуса Косова и Метохије.

У том процесу апсолутно пресудну улогу имаће Европска унија. Она ће бити тај средњи пут, доносилац политичке одлуке којим правцем после 10. децембра. И ту ми имамо један доста јак политички и морални аргумент, а то је да будући статус КиМ морамо решити у складу са европским вредностима. И међународна заједница је приступила том проблему да би га решила ради стабилности региона, те последње географске локације на самом европском тлу која није на путу пуне европске интеграције.

А циљ је да се постигне такав статус Косова и Метохије који ће управо омогућити даљу европску интеграцију. Јер, само је европска интеграција гарант трајног мира и стабилности. Мислим да Европа такође верује да је то једини начин и да она жели да интегрише Западни Балкан како би трајно отклонила опасност од нове нестабилности.

Ја апсолутно верујем у такву намеру Европске уније, која је сигурно највећи мировни и цивилизацијски пројект у историји човечанства, коме је природно тежити и поделити све предности и вредности такве тековине. ■

(Из предавања полазницима Школе националне одбране, 10. новембра 2007)

МИНИСТАР СЛОБОДАН САМАРЦИЋ
О СТАТУСУ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

КОМПРОМИС КАО ТРАЈНО РЕШЕЊЕ

Србија је животно заинтересована да се реши питање статуса Косова и Метохије. Решење статуса подразумева да се од садашњег, по свему привременог стања, пређе у трајније уређено стање, које ће много јасније него што је сада случај, дефинисати обавезе, надлежности и одговорности свих заинтересованих страна – рекао је министар за Косово и Метохију Слободан Самарџић, крајем септембра у Њујорку. Текст тог излагања, које је јесте платформа нашег преговарачког тима, објављујемо у интегралној верзији.

Ако ово јесу преговори о будућем статусу Косова и Метохије, можда је потребно на самом почетку сложити се око неких елементарних ствари, као што је питање: које су то заинтересоване стране у преговарачком процесу? Тако нешто потребно је заједнички утврдити да би се ишло даље без довођења у питање легитимности пуног учешћа у преговорима једне или друге стране.

Укратко, ми данас отварамо директне преговоре између представника државе Србије (Републике Србије) и представника привремених институција самоуправе Косова. То су две стране у спору које уз помоћ и посредовање Уједињених нација, тј. „тројке“, која у овој ствари представља светску организацију, треба да дођу до заједничког, компромисног решења спорног питања – а то је будући статус Косова и Метохије.

Политичким представницима Србије јасно је да режим успостављен на Косову и Метохији Резолуцијом СБ УН 1244 (1999) не може вечито да траје, и да га у једном тренутку треба заменити редовним унутрашњим стањем, тј. статусом. Дакле, без обзира на то што је реч о легитимном и легалном међународном режиму на делу територије једне чланице УН, тај режим треба превести у унутрашњи поредак у коме ће главну улогу имати домаће, а не међународне институције. Србија је сагласна са оваквим развојем ситуације и спремна је да пружи пуни допринос да се прелазак Косова и Метохије са међународног на унутрашњи режим обави на најбољи могући начин. Шта то значи?

Потребно је, као прво, решење овог питања тражити и наћи у пуном складу са међународним правом и принципима на којима почива данашњи међународни поредак.

Друго, потребно је поштовати политичку вољу заинтересованих страна у тражењу заједничког решења, а очекивано несллагање око конкретних предлога решења треба држати у оквирима атмосфере добре воље и међусобног уважавања.

И треће, потребно је изнаћи институционално решење које ће на најбољи могући начин изразити жељу за компромисом и преточити је у трајно важеће норме и институције новог статуса Косова и Метохије.

Само ако се буде поштовао овакав приступ преговорима можемо доћи до решења нашег заједничког проблема. А то решење подразумева да се садашњи међународно регулисани статус Косова и Метохије преведе у будући унутрашњи статус ове покрајине, који ће такође имати одређену димензију међународних гаранција, надзора и помоћи у његовом спровођењу. Ако би се којим случајем поступило другачије, а то значи уколико би се

прекршило међународно право, уколико би се игнорисала политичка воља једне од страна, и покушало наметнути једнострано институционално решење, то би значило да се једно међународно регулисано стање премеће у нерегулисано стање, у не-статус, у правни хаос са несавладивим политичким, друштвеним и економским последицама. Сигуран сам да нико то не жели.

УНУТРАШЊИ ПОРЕДАК СТВАРИ

Представници Србије уверени су да предлог суштинске аутономије на најбољи начин изражава опредељење да се питање будућег статуса Косова и Метохије реши на компромисан, тј. обострано прихватљив начин. У том предлогу помирена су три захтева који данас стоје у непомирљивом сукобу: прво, захтев косметских Албанаца да се њиховим свакодневним животом више не управља из Београда; друго, захтев косметских Срба за гаранцијама свог идентитета и своје безбедности у Покрајини; и треће, захтев Београда да се очува суверенитет и територијални интегритет Србије као демократске и међународно признате државе.

Како изгледа институционални еквивалент будућег статуса Косова и Метохије који би задовољио сва три захтева?

Суштинска аутономија одговара захтеву да Косово и Метохија буде уређено као максимално самоуправна територија. Ово решење огледа се у нашем концепту поделе надлежности између Србије и Косова и Метохије. Покрајина би у потпуности располагала свим надлежностима, осим извесног броја надлежности које би биле резервисане за Србију. Ове последње су:

Преговори у Бадену

КО ЈЕ И ШТА ОБЕЋАО

„Србија се залаже за потпуну самосталност законодавне, извршне и судске власти КиМ у областима искључивих надлежности покрајине. Ово је либералније решење у поређењу са свим другим примерима аутономија. Београд предлаже постојање два одвојена судска система, као што је случај са Кином и Хонгконгом. Јужна покрајина имала би ексклузивну надлежност у области унутрашњих послова и буџетске политике. Предложен је и изузетно висок степен директног учешћа КиМ у различитим видовима међународних односа: у финансијским односима, регионалним иницијативама, трговинским, културним и спортским односима са другим државама, регионима и међународним организацијама. Приштина би имала могућност да преговара, закључује и спроводи споразум, те право да отвара своја одговарајућа представништва у иностранству. Најзад, у области европских интеграција, КиМ, према предлогу Србије, може самостално да преговара о закључивању Споразума о стабилизацији и придруживању са Европском унијом”, образложио је у Бадену Слободан Самарџић.

Појашњавајући новинарима атмосферу тока преговора напоменуо је:

„Албанска страна тврди да о статусу не жели да разговара, јер се слаже са планом Мартија Ахтисарија. План који смо ми представили има веома много детаља. Подсетио сам их да је српска страна на план Мартија Ахтисарија поднела више од 500 амандмана, и питао их зашто они на наш план нису дали бар један амандман, бар једну конкретну замерку? Они су, од почетка, као и данас, наш предлог у целини одбацивали. Тајна њиховог понашања је у следећем: они заиста мисле да им је независност обећана, да је сигурна.”

ПРАВНИ ХАОС НЕ ТРЕБА НИКОМЕ

Решење проблема статуса подразумева да се садашњи међународно регулисани статус Косова и Метохије преведе у будући унутрашњи статус ове покрајине, који ће такође имати одређену димензију међународних гаранција, надзора и помоћи у његовом спровођењу. Ако би се којим случајем поступило другачије, а то значи уколико би се прекршило међународно право, уколико би се игнорисала политичка воља једне од страна, и покушало наметнути једнострано институционално решење, то би значило да се једно међународно регулисано стање премеће у нерегулисано стање, у не-статус, у правни хаос са несавладивим политичким, друштвеним и економским последицама. Сигуран сам да нико то не жели.

спољна политика, заштита граница, заштита српског верског и културног наслеђа, одбрана, монетарна политика, царинска политика и заштита људских права. Од набројаних надлежности само прве три (спољна политика, заштита граница и заштита српског верског и културног наслеђа) би се примениле непосредно по ступања на снагу договора. Функција одбране не би се примењивала на територији КиМ, будући да би она била трајно демилитаризована (не рачунајући прелазни боравак међународне војне мисије). Три преостале надлежности (монетарна и царинска политика и заштита основних права) Србија би преузимала постепено, у складу са остваривањем обавеза из Споразума за стабилизацију и придруживање са ЕУ, и оне би највероватније имале статус мешовитих надлежности Србије и Косова.

Све остале надлежности, а то значи све друге замисливе области уређивања, остале би у рукама Покрајине без било каквог мешања Београда. То, другим речима, значи да би Косово и Метохија у тако широком спектру функција имало пуну законодавну, извршну и судску власт.

Поред наведеног, Косово би имало право самосталног финансијског задуживања у иностранству и закључивања одговарајућих споразума са међународним финансијским институцијама.

Начело економске и друге системске самосталности Косова у односу на Србију не би се реметило његовим отварањем према Србији у погледу осигурања слободног кретања људи и робе, слободног промета услуга и улагања капитала. Сарадња у области инфраструктуре и енергетике била би од непосредне користи и за Покрајину и за остатак земље и она би се могла одмах успоставити. Све ове и сличне облике сарадње обезбеђивала би заједничка тела образована на принципу паритета.

ПОСТУПНА ИНТЕГРАЦИЈА

Акутан и сталан проблем положаја Срба у Покрајини и повратка прогнаних, може се системски решити појачаном децентрализацијом у општинама у којима Срби већински живе, али и образовањем једног броја нових општина за повратнике. Србија не предлаже политичку аутономију Срба у Покрајини, већ предлаже појачане надлежности у једном броју области које су од виталног значаја за очување националног идентитета и повећање безбедности Срба. Реч је о образовању, здравству, социјалном старању, култури, полицији и судству. Српске већинске општине би, осим тога, имале могућност директног повезивања са централним властима Србије у погледу различитих видова економске, финансијске, техничке и кадровске помоћи за остваривање својих општинских надлежности.

Обим и степен аутономије који је за Косово и Метохију предвиђен предлогом Београда чини готово излишним било каква утицај централних органа Србије на спровођење аутономних надлежности Покрајине. Али, такав обим и степен аутономије чини готово непотребним утицај представника Покрајине на спровођење малог броја резервисаних надлежности Србије. Веће учешће представника Покрајине у централним институцијама Србије подразумевало би уобичајени концепт аутономије, у којем би поред искључивих надлежности Покрајине постојале и бројне мешовите надлежности које би делила са Србијом и у том смислу преко својих изабраних представника заступала своје интересе у централном парламенту, влади и судовима. Овим предлогом КиМ се даје више аутономије, што се огледа у обиму самосталних надлежности којима располаже и степену самосталног одлучивања о њима.

И поред доследности оваквог приступа, српска преговарачка страна допушта отворену дискусију и одређену промену свога става о овом питању, посебно када је реч о директном представљању Покрајине у извршним и судским органима Републике. Да-

ПРЕДЛОГ СРПСКЕ СТРАНЕ

Ако се озбиљно погледа предлог српске стране, лако се уочава његова окренутост компромису. Не само да обе стране добијају нешто, већ оне добијају највише од онога до чега им је стало: Србија задржава свој суверенитет и територијални интегритет, косметски Албанци добијају самоуправу у потпуности слободну од уплитања Београда, док косметски Срби добијају сигурност своје егзистенције и осигурану везу са Србијом. Сви заједно добијају мир, стабилност и реалну шансу за економски напредак.

јући овом приликом предлог минималне и поступне интеграције Покрајине у Србију, српска страна није затворена ни према могућности брже интеграције уколико је албанска на то спремна. У том смислу консеквентно би се морали преиспитати и наши ставови о минималном представљању Покрајине у институцијама Србије.

НАЈВИШЕ МОГУЋЕ – ЗА ОБЕ СТРАНЕ

Компромисно решење неког дубоког и дугорочног сукоба има једну велику и начелну предност над наметнутим решењем: компромисом се сукоб решава трајно и неповратно. Али, будући да компромис подразумева задовољење само неких, а не свих, захтева обе стране, његово постизање тражи време и стрпљење.

Ако се озбиљно погледа предлог српске стране, лако се уочава његова окренутост компромису. Не само да обе стране добијају нешто, већ оне добијају највише од онога до чега им је стало: Србија задржава свој суверенитет и територијални интегритет, косметски Албанци добијају самоуправу у потпуности слободну од уплитања Београда, док косметски Срби добијају сигурност своје егзистенције и осигурану везу са Србијом. Сви заједно добијају мир, стабилност и реалну шансу за економски напредак.

Овај предлог суштинске аутономије представља највиши степен аутономије, а уз то и најбоље гарантован, у историји Косова и Метохије као засебне административне области, али и у историји албанског становништва на овом простору. Једини изузетак од овога је период Другог светског рата, када је Косово

већим делом данашње територије припадало Великој Албанији као творевини фашистичке Италије и касније нацистичке Немачке. У послератном периоду све до данас, рачунајући и међународни режим уређења под УН, и поред периода високе аутономије, Косово и Метохија није имало у својим рукама онај обим надлежности и онај степен самосталног спровођења тих надлежности какав се нуди овим предлогом.

С друге стране, ако се упореде данашњи облици територијалних аутономија у Европи и у свету, рачунајући и оне највеће и изванредне, лако се може уочити да се овим предлогом

Беч, 5. новембар 2007.

Србија залаже за већи степен аутономије за Косово и Метохију у поређењу са било којим постојећим у данашњем свету. Она је, осим тога, сагласна да оваква суштинска аутономија буде гарантована међународноправним документом (као што су били случајеви Аландских острва у Финској и Јужног Тирола у Италији), као и да у одређеном прелазном периоду међународна заједница својим цивилним и војним присуством на само гарантује већ и директно помогне практичну примену предложених решења. Тиме се на најозбиљнији начин предупредује бојазан косметских Албанаца да Београд може да поврати степен ути-

цаја и контроле над животом КиМ који је имао током деведесетих година прошлог века.

Најзад, и не на последњем месту, овај предлог отворен је за дијалог, тј. аргументовану критику и за одговарајуће предлоге за измену. Ако је друга страна спремна да одустане од немогућих и апстрактних захтева, и прихвати разговор о статусу Косова и Метохије као заједнички посао у трагању за оптималним решењем, српска страна биће спремна не само да саслуша предлоге албанске, већ ће бити спремна да одустане од неких својих решења и да их замени бољим, рационалнијим и ефикаснијим. ■

НАЧЕЛНИК КОМИСИЈЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ
ВОЈНО-ТЕХНИЧКОГ СПОРАЗУМА
ПУКОВНИК МИОДРАГ ПОПОВИЋ

ТОН И СПЕЦИФИЧНА ТЕЖИНА САРАДЊЕ СА КФОРОМ

Сарадња између Војске Србије и Кфора иде линијом прогреса. Све су једноставнији договори око заједничких активности, као и њихово спровођење. До 2001. године сарадња се одвијала само унутар стриктних оквира Војно-техничког споразума. Убрзо након тога прешло се на увођење једновремених патрола, заједничких извиђања. Префикс заједнички – дао је тон и специфичну тежину сарадње између Кфора и Војске Србије.

Војно-техничким споразумом, потписаним у Куманову 9. јуна 1999, предвиђено је и формирање Заједничке комисије за примену споразума. У њен састав улази и Комисија за спровођење ВТС Војске Србије. Какве су надлежности те комисије, како то конкретно изгледа на терену, колико су се односи са Кфором мењали од 1999. године до данас, и наравно, како та сарадња изгледа у светлу тренутне ситуације у преговорима о статусу Косова и Метохије, само су нека од питања за пуковника Миодрага Поповића, човека који води Комисију за спровођење Споразума.

** Копнена зона безбедности је најизразитији и најдиректнији вид сарадње Републике Србије и НАТОа, односно Војске Србије и Кфора. Занимљиво је чути од Вас каква је генеза тог односа.*

– Волео бих на почетку да скренем пажњу наше јавности на термине који се, када је реч о овој тематици, често погрешно користе. Пре свега мислим на термин административна линија, који се често и у нашим медијима претвара у термин административна граница. На састанцима унутар Заједничке комисије повремено наилазимо на овај погрешан термин, али га исто тако и исправљамо. Војно-технички споразум из Куманова управо јасно прописује да се ради о административној линији. У народу се често среће назив Кумановски споразум, званични назив је Војно-технички споразум, и њега треба користити. Суштина самог споразума је у тренутку потписивања била у томе да Међународне снаге безбедности – Кфор, уђу на простор Косова и Метохије и ту распореде своје потчињене јединице, које су тада биле ранга бригаде. Након тога, уследио је период успостављања Копнене зоне безбедности и Ваздушне зоне безбедности – КЗБ је појас од административне линије према Централној Србији у ширини од пет километара, ВЗБ је појас од административне линије према Централној Србији у ширини од 25 километара. Захваљујући доброј сарадњи са снагама Кфора, 2001. и 2003. године извршене су две релаксације Ваздушне зоне безбедности. Првом релаксацијом ВЗБ је смањена на 10 км, а другом на 5 км. Тако да се сада нерелаксирана Ваздушна зона безбедности и Копнена зона безбедности поклапају. За нас који смо одговорни за спровођење Војно-техничког споразума ове релаксације су битне, јер је њима успостављен такав однос да се унутар релаксационе зоне безбедности Команда Кфора само обавештава о летовима ваздухоплова Републике Србије, а у њеном нерелаксираном делу, од 5 км, мора се тражити одобрење за лет.

Заједничка вежба
припадника Кфора
и Војске Србије

Споразум је оквир за сарадњу међународних снага безбедности и снага безбедности Републике Србије. На основу члана 4 ВТС формирана је Заједничка комисија за спровођење Споразума која има две целине: Команду Кфора и Команду снага безбедности Републике Србије, коју чине снаге МУП-а и Војске Србије. Задатак Комисије за спровођење ВТС је да успостави мост између међународних снага безбедности и Републике Србије у свим областима сарадње и по било којим питањима, сем оних политичке природе које решава администрација Унмика на Косову са нашим органима власти. Сарадња Кфора и ВС одвија се углавном заједничким састанцима, извиђањима, и многим другим активностима које се договоре, попут спортских сусрета...

** Колико је време које је уследило после потписивања Војно-техничког споразума додало неке нове нијансе у сарадњи и односима Војске Србије и Кфора?*

– Споразум је правни оквир. Негде до 2001. године, у суштини се и једна и друга страна само чврсто држала споразума, од заједничких активности одржавани су састанци на којима се договарало о редоследу потеза везаних за безбедност простора. Треба рећи и да се састанци одржавају на неколико нивоа: високом, главном, командном, координационом и локалном. Пет је нивоа те сарадње. Комисија за спровођење ВТС планира и организује састанке на главном и високом нивоу, који подразумева састанке команданта Кфора и начелника Генералштаба ВС. Главни ниво подразумева састанке у оквиру Заједничке комисије. Командни ниво окупља команданте мултинационалних наменских снага и команданте бригада ВС, координациони састанци окупљају Тим команде Копнене војске за сарадњу са Кфором и шефове заједничких комисија у оквиру мултинационалних наменских снага Кфора. На локалном нивоу састају се официри за везу једне и друге стране. На високом нивоу састанци се одржавају једном у три месеца, на главном једном у петнаест дана, координациони састанци једном у месец дана, и свака два месеца заказују се командни састанци, док се официри за везу састају једном недељно. На главном нивоу претходни састанак је био 12. новембра, док је следећи заказан за 15. децембар. Све време између састанака преписка је интензивна, као и комуникација телефоном.

** О чему се разговарало на састанку 12. новембра?*

– Одлуке од стратегијског значаја за сарадњу са Кфором верификују се на састанцима на високом нивоу. Припреме се обављају на састанцима свих претходних нивоа. Кључна питања на свим нивоима су безбедност административне линије, евентуалне повреде, инциденти у КЗБ...

** Каква је безбедност административне линије у овом тренутку?*

– Сарадња између Војске Србије и Кфора иде линијом прогреса. Све су једноставнији договори око заједничких активности и њиховог спровођење. Помену сам да се до 2001. године сарадња одвијала само унутар стриктних оквира Војно-техничког споразума. Убрзо након тога прешло се на увођење једновремених патрола, заједничких извиђања. Префикс заједнички дао је тон и специфичну тежину сарадње између Кфора и Војске Србије. Једновремене или синхронизоване патроле обухватају истовремене патроле припадника Кфора и Војске Србије, где се свако креће својом зоном одговорности око административне линије, а на одређеним местима, према унапред договореном плану, оне се састају и размењују податке и информације. Следећи корак у сарадњи био је увођење подршке хеликоптера током једновремених патрола, што је свакако дало нову димензију и квалитет тој сарадњи. Засада лете само хе-

ликоптери Кфора, али се разматра могућност да то ускоро буду и хеликоптери Војске Србије. Заједничка извиђања су такође веома значајна за безбедност административне линије. Она обухватају извиђање терена ради прикупљања чињеница везаних за евентуалне инциденте, повреде линије и сл. Било је и неколико спортских сусрета.

Све те заједничке активности, њихова учесталост и квалитет дају праву одредницу сарадње Кфора и Војске Србије. Састанак Заједничке комисије био је 20. новембра, кренули смо и у заједничко извиђање хеликоптером Кфора. Прошли смо скоро читав појас дуж административне линије. Циљ извиђања био је да се сагледају евентуална места илегалних прелаза преко административне линије, нападао је снег па се трагови јасно уочавају, преконтролисали смо и да није дошло до илегалне сече шума, а све то је помогло ефикасности извођења једновремених патрола. То је иначе добар начин за развијање међусобног поверења и унапређење сарадње.

** Колико релативно кратке мисије појединих контингената Кфора усложњавају ту сарадњу?*

– Кфор има добру праксу у примопредaji дужности, тако да нови команданти мултинационалних наменских снага Кфора, шефови заједничке комисије или било који вршиоци дужности унутар система увек дођу двадесетак дана раније и онда присуствују свим састанцима заједно са актуелним колегом. Такво уходавање помаже свима да се што безболније нови људи укључе у посао.

** Како изгледа свакодневни живот у Копненој зони безбедности?*

– Недавно је формирана Канцеларија за цивилно-војну сарадњу. Осим састанака Заједничке комисије, одржавају се и састанци представника Одељења за цивилно-војну сарадњу Кфора и ВС. Све је то с циљем унапређења безбедности дуж административне линије. Тај аспект цивилно-војне сарадње битан је за развој догађаја на терену. Као што је важно да се истовремено укључе сви аспекти битни за сарадњу.

** Циљеви сарадње са Кфором су, пре свега, дефинисање евентуалних проблема и њихово решавање. Да ли у светлу тренутног статуса преговора о Косову и Метохији постоји додатни опрез и на једној и на другој страни?*

– У сарадњи са Кфором ми заиста не осећамо било какве политичке турбуленције. Сви смо ми пре свега војници, професионалци. Постоји оквир унутар кога се крећемо, а то је у овом случају Војно-технички споразум, постоји мандат, јасан задатак. Каква ће бити статус Косова и Метохије, потпуно смо свесни да зависи од политичких одлука. Наше је да своје војничке дужности на терену извршимо на најбољи могући начин.

** Какве су могућности унапређивања сарадње?*

– Можда би било добро да се принцип реципроцитета очува на свим нивоима одржавања састанака. Реципроцитет подразумева да се састанци одржавају једном у зони надлежности Кфора, а други пут у КЗБ. Он за сада постоји на свим нивоима осим главног и високог. На високом нивоу реципроцитет се поштовао до 2005. године, а од онда се састанци одржавају само у Копненој зони безбедности.

** Сарадња са Међународним снагама на КиМ је, претпостављам, једно другачије, веома важно искуство?*

– Морам признати да је дужност која ми је поверена за мене велики изазов, и то из неколико разлога. Најпре сам све време све-стан да у тој непосредној сарадњи са Кфором представљам Војску Србије. Моје име и презиме ће с временом заборавити људи са друге стране, али ће се сећати да се пуковник Војске Србије понашао овако или онако. У тој комуникацији води се рачуна о сваком моменту, припреми састанка, дочеку, току састанка, заједничком ручку. С временом смо успоставили лепу праксу да када одлази неко од наших колега из Кфора, када му се мисија заврши, у његову част приредимо пригодно слово. Том приликом се каже покоја реч о његовој сарадњи са нама, измене се скромни поклони... То је на људе који су били у мисији на Косову и Метохији заиста оставило леп утисак. Верујте да то негде 1999. године није било тако једноставно. Људи су припремани за мировну мисију са пројектованим вредносним одредницама нација са којима ће се срести на терену. Та наша страна у старту, сви се сећамо тог времена, није баш окарактерисана суперлативима. Врло брзо по доласку на Косово и Метохију, а то су нам сви рекли, схватили су да то баш и није тачно. У почетку су бивали збуњени. То се јасно видело. Ми ништа нисмо глумили, јер и нисмо глумци него официри, понашали смо се професионално и уљудно, и врло брзо се јасно видело како се њихове предрасуде топе.

Сарадња са официрима НАТОа у мировној мисији на Косову је прилика да се види и њихов међусобни рад, али и да се размене искуства у послу, у коме смо сви заједно, пре свега војници. ■

Драгана МАРКОВИЋ

КОПНЕНА ЗОНА БЕЗБЕДНОСТИ

ПРОСТОР НАГЛАШЕНЕ СИГУРНОСТИ

Опсежне мере за успостављање сигурности и поверења грађана дале су добре резултате. Однос становништва свих националности константно се мења у правцу све јачих схватања о потреби мирног заједничког живота, што је несумњиво прави показатељ да су државни органи, Војска Србије и полиција од Копнене зоне створили зону потпуне безбедности.

Копнена зона безбедности утврђена је резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација бр. 1244 и Војно-техничким споразумом из Куманова као део тадашње СРЈ у ширини од пет километара, дуж 402 километра административне линије према Косову и Метохији. Од 1999. године па до данас деловале су се значајне промене које су не само измениле величину Копнене и Воздушне зоне безбедности, већ и позитивно модификовале основни циљ успостављања Копнене зоне. Наиме, КЗБ је у суштини установљена ради опште сигурности и заштите припадника Кфора у остваривању њихове мисије на Косову и Метохији, то јест, као својерсна безбедносна тампон зона између наше војске и међународних снага безбедности. Одредбама Резолуције прецизирано је да се у простору Копнене зоне не могу налазити припадници оружаних снага, већ само састави полиције. Након повлачења Војске са простора утврђеног као КЗБ, шиптарски екстремисти нарушили су Војно-технички споразум и пренели тероризам у тај део Републике Србије, посебно у општине Прешево, Бујановац и Медвеђа. На основу одобрења команданта Кфора за улазак Здружених снага безбедности СРЈ у КЗБ, српска војска је од 3. марта до 31. маја 2001. успешно извела војно-полицијску операцију уласка и поседања Копнене зоне безбедности, а од првог јуна исте године обавља задатке контроле КЗБ и обезбеђења административне линије. Почетни односи припадника Војске Србије и Кфора пуни неповерења промењени су и сада се могу описати као коректни, партнерски и професионални, а војници двеју оружаних снага чак и заједнички патролирају административном линијом према Космету.

СПРЕЧАВАЊЕ ШВЕРЦА

У овом тренутку Копнена зона безбедности обухвата површину од 1.920 километара квадратних или простор широк пет километара дуж 384 километра административне линије. Задатке контроле КЗБ и обезбеђења административне линије извршавају припадници Војске Србије и то спречавајући преласке ван дозвољених места, борбом против одметничких и других наоружаних група, обезбеђењем објеката и имовине од посебног значаја за одбрану, те подршком цивилним властима у супротстављању тероризму и организованом криминалу, те у случају природних непогода и катастрофа у којима су угрожени људски животи, животна средина и материјална добра. Снагама Војске Србије ангажованим на задацима контроле КЗБ и обезбеђења административне линије према Космету командује командант Копнене војске генерал-потпуковник Младен Ђирковић, који истовремено координира заједничке активности Војске и МУП-а Републике Србије и успоставља пуну

сарадњу са Координационим телом Владе РС за општине Прешево, Бујановац и Медвеђа, међународним снагама безбедности и другим овлашћеним органима међународне заједнице.

С циљем реализације састанака командног нивоа и сарадње са мултинационалним снагама Кфора у Копненој зони безбедности, формирани су сектори А1, А2 и Б којима командују пуковници Видоје Живковић, Чедомир Бранковић и Милосав Симовић. Друга бригада Копнене војске одговорна је за обезбеђење 144 километара административне линије (од виси Поглед до Угљарског крша) и контролу 720 километара квадратних Копнене зоне безбедности. Припадници јединице коју предводи пуковник Видоје Живковић те задатке извршавају ангажовањем сталних и привремених састава, осматрачница, патрола и заседа и поседањем база „Источни Мојстир“, „Боранце“ и „Мрче“. Они имају добру сарадњу, свакодневно размењују податке и координирају активности са припадницима МУП-а Нови Пазар, полицијским станицама у Рашкој и Брусу и полицијским пунктом на Копаонику, а у том рејону налазе се и базе МУП-а Србије „Рудница“ и „Табалије“.

Приликом извршавања задатака на обезбеђењу административне линије и контроле КЗБ, старешине и војници Друге бригаде КоВ ове године више пута су затекли одређена лица у недозвољеним радњама. Тако су крајем априла зауставили теренско возило у коме се налазило 18 цакова са по 60 килограма кафе, да би нешто касније патрола са базе „Боранце“ спречила превоз

ВАЗДУШНА ЗОНА БЕЗБЕДНОСТИ

По Војно-техничком споразуму Ваздушна зона безбедности износила је 25 километара од административне линије и представљала је велики проблем за летелице Југославије. Прву релаксацију ваздушне зоне потписали су 27. децембра 2001. тадашњи команданти Кфора и Здружених снага безбедности и њоме је Ваздушна зона безбедности смањена на 10 километара. Почетком 2003. године извршена је и друга релаксација ваздушне зоне са десет на пет километара. Поред споразума о релаксацији Ваздушне зоне безбедности, треба поменути и веома важне споразуме ТОПА (дефинише привремене оперативне процедуре за сарадњу и координацију на обе стране дуж административне линије према Космету) и ДОПА (прописује оперативне процедуре). Захваљујући овим споразумима мало је повреда административне линије и инцидената у Копненој зони безбедности. У прошлој години инцидената није било, док је 15 повреда административне линије класификовано међу ненамерне и настале углавном због непознавања терена после смене јединица.

трактором стубова са жичаре рудника олова и цинка. Неколико пута интервенисано је због бесправне сече шума, док је патрола са базе „Источни Мојстир“ ухватила лице албанске националности у краћи репетитора који је порушен у бомбардовању. Потребно је нагласити и да је на званичним прелазима административне линије на том простору запажен шверц разне робе и горива. Најдраматичнији догађај десио се 15. новембра ове године, када је дошло до ватреног обрачуна две групе шверцера између пункта МУП-а РС и пункта полиције Унмика на Газиводском језеру. Том приликом једно лице изгубило је живот.

АКТИВАН МОДЕЛ ОБЕЗБЕЂЕЊА

Један од кључних задатака Треће бригаде Копнене војске, којом командује пуковник Чедомир Бранковић, јесте контрола 615 квадратних километара Копнене зоне безбедности и обезбеђење 123 километра административне линије према Косову и Метохији (од Угљарског крша до Игришке чуке). Административна линија се протеже обронцима планинских масива Мајдана и Гољака и због тога се команда бригаде, уважавајући услове, расположиве снаге и свеобухватне процене, определила за активан модел обезбеђења, чију суштину чини динамичност присутности у простору. На простору који обезбеђује Трећа бригада дуже време није било инцидената у Копненој зони безбедности, а посебно је важно што нема никаквих ванредних догађаја, поготово када се има у виду да сваког дана више од сто људи извршава задатке са наоружањем и муницијом. Аутономност и самосталност база „Трмка“, „Шушњак“, „Велики трн“, „Грлић“, „Медевце“, „Врапце“ и „Караула“ је велика, осим у снабдевању водом. Оне се највећим делом снабдевају из аутоцистерни, чији возачи, и поред просечне двадесетогодишње старости возила, лоших путева и недостатка резервних делова, успевају да месечно пређу на хиљаде километара и дотуре војницима и старешинама драгоцену течност.

Нема сумње да најсложенији задатак у обезбеђењу административне линије и контроли Копнене зоне безбедности имају припадници Четврте бригаде КоВ којом командује пуковник Милосав Симић. Од 1999. године они живе и раде у сложеним теренским условима, а од уласка у КЗБ изводе и мировну операцију са садржајима противтерористичке борбе. Брдско-планинско земљиште масива Црне Горе, Светог Илије, Пљачковице и Кукавице није погодно ни за обично кретање, а камоли за патролирање под пуном борбеном опремом. Свака патрола пређе на својој траси више успона и спустова, тако да је изванредна физичка припремљеност војника и старешина нешто што се подразумева. Поседнути објекти у дубини КЗБ „Горњи Вртогош“, „Гури Гат“, „Ташлак“, „Осларски рид“ и „Шеватске ливаде“ и базе „Трстена“, „Дебела глава“, „Језерска махала“, „Орница“, „Кадрова чука“, „Девојачка чука“, „Добросин“, „Голема чука“, „Маћере“, „Печено брдо“ и „Цворе“ су тако инжењеријски уређени да представљају неосвојиве тврђаве и за велике снаге противника.

Одређен степен ризика стална је одредница живота и рада припадника Четврте бригаде КоВ већ шест година. Наиме, терито-

Зима у Копненој зони безбедности

рија на којој они извршавају задатке непредвидива је у погледу безбедности. Изненађења су увек могућа, што врањски пешадинци добро знају и у складу с тим предузимају све потребне мере безбедности. У последње три године нису забележени терористички напади на припаднике бригаде, али шири јавност добро памти 2003. годину када је изведен напад из бацача граната на базу „Добросин“ и када је у мучком нападу рањен мајор Бандић. На опрез позива и догађај од 4. августа ове година када је група од 10-12 наоружаних лица из ватреног оружја напала патролу МУП-а на путу Лучане-Кончуљ. Патрола је узвратила ватру и том приликом један од нападача је убијен.

ПОЛИГОН ЗА МИРОВНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

За обезбеђење административне линије према Косову и Метохији и контролу Копнене зоне безбедности ангажују се искључиво професионални припадници Копнене војске (старешине и војници по уговору), док се војници на одслужењу војног рока могу ангажовати само добровољно и то на дужностима куvara, болничара, послужиоца средстава везе, руковаоца парних котлова и водича службених паса. Због тога се може рећи да управо у Копненој зони безбедности можемо видети на делу зачетке будуће професионалне војске и све одлике таквог начина ангажовања оружаних снага. Посебна пажња придаје се оспособљавању ста-

решина и војника који извршавају задатке у Копненој зони, како пре упућивања у зону, тако и по доласку у базе и поседнуте објекте. На базама је тежиште процеса обуке усмерено према упознавању терена, мерама безбедности, познавању оперативних процедура и поштовању потписаних протокола и споразума. Простор Копнене зоне безбедности истовремено је и изванредан „полигон“ за припрему припадника наше војске за учешће у мировним операцијама. Сасвим је јасно да нема боље припреме „мировњака“ од практичног извршавања задатака у сложеним безбедносним условима.

Од тренутка уласка наше војске у Копнену зону безбедности (2001. године), поготово на југу Србије, започето је више активности на плану уклањања заосталих мина и наоружања, успостављању војнобезбедносне контроле и јачању међунационалног поверења. Како би се отклониле опасности за свакодневни живот, ангажоване су специјалне пионирске јединице које су до сада пронашле и деактивирале неколико стотина мина, док су састави Војске Србије само у периоду од 2003. до 2005. године пронашли четири бестрајна топа, 25 минобацача, три аутоматска бацача

ЈЕДНОВРЕМЕНЕ ПАТРОЛЕ

Једновремене патроле Војске Србије и Кфора почеле су да се организују 2004. године, са основним циљем да се заједнички контролише административна линија према Космету и спрече криминалне активности као што су трговина људима, шверц оружја, наркотика, разне робе, те недозвољена сеча шуме. Патроле се изводе у дневним и ноћним условима, уз размену средстава везе и подршку хеликоптера МНС Кфора. У просеку бригаде Копнене војске реализују месечно по 13 једновремених патрола са МНТС Кфора, уз пуно поштовање ТОПА–ДОПА процедура.

граната, 17 ручних ракетних бацача, 187 примерака стрелачког наоружања, 758 мина, ручних бомби и граната и 120.000 метака различитог калибра. На том пољу ситуација се поправља из дана у дан, тако да сада има све више примера добре сарадње припадника Војске и локалног становништва. Бележимо догађај из маја ове године када је Саљи Насер при брању печурака пронашао мину за минобацач кинеске производње и одмах

обавестио припаднике Четврте бригаде Копнене војске.

Нови путеви, помоћ у лечењу и професионализам војника и старешина у Копненој зони безбедности јесу само највидљивији показатељи свега што Војска чини како би олакшала живот мештанима на том простору. Опсежне мере за успостављање сигурности и поверења грађана дале су добре резултате. Однос становништва свих националности у Копненој зони безбедности константно се мења у правцу све јачих схватања о потреби мирног заједничког живота, што је несумњиво прави показатељ да су државни органи, Војска Србије и полиција од Копнене зоне створили зону потпуне безбедности. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Пише
Бранко
КОПРИВИЋ

ТРИ КРЕДИТА

Млади брачни пар са Новог Београда одлучио се на очајнички чин у драми чији је увод написан онога часа када су са нарамком различитих папира, потврда и гаранција крочили пред шалтер банке која одобрава стамбене кредите. Банка као банка, само што јој се име тешко изговара: уредна, привлачна, а опет на свој начин бездушна и претеће хладна. Наравно, није то народна кухиња, установа социјалног старања, ни брачно саветовалиште већ место где се умножава капитал. То јој је основна намена. У ђачким лектирама читали смо „Главу шећера“ чији је опори укусу описао Милован Глишић. Интерес (камата) обрачунава се истог часа и ту опраштања нема. Време је друго, насмејани Дача на реклами напросто ужива у благодети банкарске услуге. Те уђеш-изађеш, аутомобили, компјутери, бела техника, летовања, зимовања... А тек кеш?! Колико хоћеш.

Двоје младих са бебом у наручју крочили су преко балкона двособног стана где су живели осам месеци а пред њима – амбис. Тај пут од шест спратова који се завршава на бетонској стази коначан је опрштај од мука, али и живота. Закључницу са срћу убрзала је млада жена, књиговођа по занимању, која је недавно остала без посла јер се наша у вишку радне снаге фирме која је вртоглаво падала у стечај. Везана за чврстостојећи „швајцарца“ уместо лаганотонући еуро рата за кредит стана у коме су добили принуову је неподношљиво расла. У тој трци где се рачунице никако нису поклапале, породица је губила дах. Опомене, претње, fine уцене и остали арсенал притисака банке (умеју они то, још како), постале су им неподношљиво тешке. Сав наслеђени иметак, уз новац добијен продајом половног „југића“, положили су као депозит. Родитељи са обе стране су ширили руке: дали смо вам све што смо имали...

Меланхоличног октобарског јутра, док је јак ветар убрзавао кишне капи, прекорачили су ограду. Уснули малишан погледом је тражио мајку, она очајног мужа. а он пут без повратка... Утом је, сасвим случајно, на врата банула његова мајка и ужаснута завапила: Децо, преклињем вас!

Шта пише у прологу породичне драме?

Банка је узела стан јер је био под њеном хипотеком, враћена им је некаква цркавица јер уговору каже да нема друге, а они су отишли у подстанаре код неког доброг човека у Борчи. Живи су, хвала Богу.

Некако у исто време, у истој банци, кредит је подигла средовечна жена која је стекла девизну пензију остављајући део по део младости и здравља у вешерајима француских хотела. Рано је остала без супруга који је радећи „на црно“ пао са грађевине и оставио је да се сналази у белом свету са дететом које је тек проходило. То дете је израстло у горостасног, наочитог момка коме је провод био мио а школа вазда мрска. О томе да засуче рукаве, ни говора. Мајка меког срца чинила је све да њен

мезимац има и преко мере не би ли му донекле надокнадила очеву бригу и самовање у детињству. Прошле године вратили су се у свој запуштени кућерак на Вождовцу. Мати је обијала клинике, а син муњевито постао фаца краја. Залуд је све – сплавови, распусне ноћи, популарност..., када нема симбола моћи. Син је беснео, мотор по сваку цену. Жена је отишла у банку, син у представништво гласовите фирме и сео је на двестапедесет махнитих коња збијених до беса у сјајном челичном оквиру. Једне ноћи, алкохол и бели прах су га толико узели под своје да је за безумну откладу усмерио громовиту машину у супротном правцу аутопута... Тога дана у Србији је забележено 144 удеса, на територији Београда 76, чак 36 учесника у саобраћају задобило је озбиљне повреде, а један је погинуо.

Сваког десетог у месецу, забрађена жена у црнини одлази прво на гробље да запали свећу а потом однесе рату кредита на шалтер банке.

Животи се гасе и рађају. Неким бићима се не пружи прилика за то. Међу најстаријим смо нацијама у Европи, сатире нас бела куга.

Прошло је време ратова, довољно смо обогалени и без њих. Требају нам, много нам требају слога и љубав. Где да их нађемо? Ако се начас сложимо, логично би било да смо створили простор за најприроднију човекову емоцију. Ваљда због тога млади постају сами себи узор. Лепо је када се воле. Нема лепше слике од девојке и момка где шетају загрњени. Тај приказ враћа наду. Али, млади су често жртве неискства. Лекције о животу им не даје школа, а родитељи најчешће „немају времена“. У таквом социјалном лавиринту крије се застрашујућа статистика: шест хиљада малолетничких прекида труднице годишње. Од тог броја, дванаест посто девојака (девојница) има два до четири побачаја пре прага пунолетства.

То је оно што се зна, а притом је мало познато да су млади у Србији, према тестирањима чувеног програма МЕНСА, међу најинтелигентнијим у Европи и у првих десет на свету! Да су међу њима водећи информатичари, хемичари, физичари, музички таленти... Мора да је за њих неко нашао „мало времена“, нису никли сами од себе или, далеко било, у кући Великог брата. Па Ноле, Јелена, Ана...

Жали се ономад Сретен Лукић, мионички поштар да осим рачуна за струју и понеку пензију, нема шта да уручи сељацима. Срећом те ће ускоро и пензију. И са сетом се присећа како је својевремено носио по тридесетак писама дневно једној учитељици.

Писац дугих редова беше упоран те се оженио са девојком којој је спао миришљаве коверте. У неко срећније време подигли су кућу на кредит.

Дуго су заједно и лепо живе, а петоро деце је доказ колико се воле. Е, то је љубав... ■

ХОЛОКАУСТ И ГЕНОЦИД

ЗАВЕТНИ ГОВОР ИСТИНЕ

Скуп одржан у Централном дому Војске Србије поводом обележавања Међународног дана борбе против фашизма, посебно округли сто посвећен холокаусту и геноциду, високо је вреднован из више разлога. Један је присуство угледних људи из земље и света који су имали шта да кажу, а други јесте тема о којој се спорадично и непотпуно говори, поготово ако се има у виду прелитање догађаја из прошлости са покушајима да се у сложена друштвена кретања засеје нова клица старог зла. Тим пре што је Србија у својој историји увек била антифашистичка и слободарска, а честитост своје идеје платила је огромним страдањима и патњама народа.

Док се сав цивилизован свет спремао да на овај или онај начин обележи дан који су Уједињене нације прихватиле као датум за обележавање борбе против фашизма, новокомпоновани про-тагонисти идеје мрака кренули су у поход. Реч је о Европи, тачније њеном срцу, а за центар увредљиве авантуре одабрали су Праг. Престоница Чешке, симбол културе и уметности чији су старији житељи такође искусили бруталност, понижења и неправду, била је погрешан циљ сулудог наума. Чешка влада је енергично реаговала јер новој чланици Европске уније није се играти са угледом. Полицији су дате посве одрешене руке по цени да се грађани мало стрпе а туристи одложе шетњу по Вацлавским најместима и околини града музеја.

Неонацисти су хтели да продру до кварта Јозефов и промарширају некадашњим јеврејским гетом чиме би не само понизили тај народ, Праг и Чешку Републику већ и распалили љути шамар Европе уопште. Црне птице у малим јатима долетеле су из разних земаља, али места за слетање није им било. Власти су званично забраниле марш, али познајући агресију следбеника Хитлерове идеологије, више од 1.400 опремљених полицајаца чекало их је да „изађу на црту“. Барикаде, оклопни транспортери, водени топови и остала средства силе наружили су иначе питоми градски декор. Али, друге није било. Чак је уклоњено и камење са градилишта из Јозефова.

Тридесетак најупорнијих играло је на карту полицијског стрпљења па је некако пробијен кордон око гета с подигнутом руком „зиг хајл“, али то је све што су могли. Енергичном интервенцијом осујећен је сваки даљи покушај њиховог дивљања. За то време, крај Старанове синагоге одржавао се помен Јеврејске заједнице жртвима злогласне Кристалне ноћи. Људи су на одећу симболично пришили жуту Давидову звезду у знак опомене и сећања на време када су их нацисти терали да је носе, понижавали, спали у концентрационе логоре.

Озбиљнијег насиља није било, али остао је горак укус и тежак задах авети прошлости.

■ ОДГОВОР БЕОГРАДА

Београд је тога дана сачувао образ. Додуше, није претило никакво насиље, далеко било, али у последњи час спречена је брука друге врсте. Организатори наступа гласовитог рок састава, за место одржавања концерта одабрали су Старо сајмиште. Што из не знања, што због комодије, нису се обазирали на чињеницу да је тај простор био стедиште ужасног страдања више од 48.000 људи – Срба, Јевреја, Рома, антифашиста...

Новобеоградска општина је енергично реаговала и упутила рокере на другу адресу. Била је то прилика да се најзад покрене озбиљна иницијатива за уобличавање Старог сајмишта у оно што једино може бити – достојанствено спомен-обележје. Наравно, уз уклањање сплавова постављених у непосредној близини одакле сваке вечери трешти музика до дубоко у ноћ.

Камена кула која се уздиже са стране доњег дела Бранковог моста није ништа друго до некадашња логорска осматрачница на

којој су били рефлектори и митраљеско гнездо. Испод ње налазиле су се тескобне, мемљиве ћелије које памте патње логораша и последње дане пред одлазак на стратишта. Једнако гротескно звучи да се у кулама некадашњег казамата већ деценијама налазе канцеларије једне фирме. Томе је, искрено верујемо обећањима, дошао крај.

Београд је престоница широког срца, заслуженог угледа и осведоченог гостопримства. Ако му неко каља образ чини двоструки злочин. О томе је недавно говорио и председник Републике Борис Тадић када је открио спомен-плочу дечаку ромске националности кога су до смрти претукли скинхедси. Исти такви монструми у црном нанели су пре седам година неизлечиве повреде врском глумцу Драгану Максимовићу мислећи да је Ром. Полиција је привела правди злочинце, правосудје одрезало казне а друштво рекло своје: *треба их призвати памети или искоренити!*

Фашизам је opak у сваком облику...

Шумарице су опеване и оплакане сваке јесени. О стрељању недужних ђака крагујевачке гимназије много је речено. Спомен парк Шумарице никога није оставио равнодушним. Одржава се уз велике напоре општине и грађана. Али, некадашњи логор у Нишу где је било заточено 30.000 а стрељано 10.000 људи пропада и све више личи на руину. Слично је и са Кадињачом, местом страдања Радничког батаљона чија је једина идеја била слобода, па су се калфе и мајстори латили пушакa и стали пред тенкове фашиста.

■ И ЈЕДАН ФАШИСТА – МНОГО

Кристална ноћ јесте болна успомена, али и сећање које обавезује. Деветог новембра 1938. године, широм немачких градова побијено је на стотине Јевреја, спаљено је њихових 7.000 кућа и локала, више од стотину синагога. На стаклу расутом по плочницима, по коме је Кристална ноћ добила име, огледало се зло које маршира, хистерична фашистичка мржње и убитачни поход потоњих тлачитеља човечанства.

Је ли историја дала одговоре на сва питања, могу ли великомученици мирно да почивају а да нико не умањује њихов број и, најпосле, чему се уче генерације које долазе, откуда повампирени фашизам?

То су нека од питања на која су одговоре потражили учесници округлог стола „Порицање холокауста и геноцида у Другом светском рату“, одржаном у Централном дому Војске Србије у организацији Одбора за Јасеновац Светог архијерејског сабора Српске православне цркве, Министарства вера Републике Србије и Јеврејске заједнице у Србији.

Из Јерусалима, тачније из познатог Центра „Симон Визентал“, писмо је послао угледни истраживач Ефраим Зуроф. У име своје институције одао је пуно признање организаторима скупа на уложеном труду и жељи да се на такав начин обележи Дан борбе против фашизма и антисемитизма.

Изасланик председника Републике, господин Триво Инђић поздравео је госте, захвалио им се што су дошли у Београд и подсетио на огромне жртве и страдања српског народа од фашистичког окупатора. Подсетио је на заједничке патње Јевреја, Срба и Рома, а речи чувеног италијанског филозофа Теодора Адорна, подвукао као трајну поруку: „Зар је могуће мислити и певати после Аушвица?!“

Никада није сувишно причати о холокаусту и геноциду, рекао је амбасадор Израела у Србији, његова екселенција Артур Кол. Мрачна Хитлерова идеја да „Јевреје треба уништити попут гамоди“ живи још у појединим главама. Током Другог светског рата страдало је око шест милиона Јевреја. Цела једна држава. Зато је данас и један фашиста – много, истакао је рабин Јеврејске заједнице у Србији Исак Асијел.

Благослов патријарха Павла пренео је митрополит црногорско-приморски Амфилохије Радовић који је подсетио да је господин Павле рођен у близини Јасеновца. Како је рекао, „једне од најдубљих рана Европе“.

– Сећање на страдања у прошлости је неопходно како се никада не би поновило. Скуп је значајан као допринос сагледавања

шта се догодило у Европи прошлог века и отрежњење човечанства – истакао је митрополит Амфилохије.

Живо сведочење је најубедљивија реч. Њу је изговорио др Жарко Видовић:

– Са ужасом се сећам натписа које су поставили фашисти на многе објекте: „Забрањено уводити Јевреје, Србе, Цигане и псе“. Зар треба имати разумевања и кокетирати са таквом прошлшћу? Како учимо младе, да ли им довољно тумачимо прошлост, идеологију фашизма? Тих лекција никада није довољно. Педесет пута више је страдало људи у фашистичким логорима него оних који су се борили против њих с пушком у руци – опомиње др Видовић.

КАМЕНИ ЦВЕТ

Јасеновац је један од најтужнијих симбола страдања на просторима бивше Југославије. Камени цвет који се надвија над делом славонске равнице препознатљив је по свом обилку и поруци. Директор музеја у Јасеновцу био је Јован Мирковић. Његово излагање привукло је велику пажњу, посебно гостију из иностранства. Нарочито је потресна чињеница да су у усташком логору свирепо убијена 19.432 детета. Брижљиво се скупљају документи, али постоје отпори да се обелодани тачан број жртава и настојања да се умањи. Жалосне бројке се крећу од 2.238 колико евидентира комисија хрватског Сабора, па до милион и сто хиљада. Попис жртава 1964. дошао је само до 597.323 имена жртава Другог светског рата.

Да се подсетимо, у својој бризи за очување спомена на великомученички Јасеновац као догађај који је изменио српску историју, Свети архијерејски сабор Српске православне цркве је 2003. године основао Одбор за Јасеновац чији је основни задатак да брине о Спомену јасеновачких новомученика и месту њиховог страдања. Одбор је покренуо низ научних, меморијалних и образовних пројеката у земљи и иностранству који помажу у откривању и објављивању пуне истине о логору смрти. Одбор за Јасеновац чине највиши представници Српске православне цркве, удружења логораша и Срба из Хрватске. Председник Одбора је његово преосвештенство епископ бањалучки господин Јефрем. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Сведочанство за сва времена

Шуламит Имбер, професор на Међународној школи за образовање о холокаусту у Јад Вашему

ОСВЕТА ЈЕ НАШ ОПСТАНАК

– Част ми је што сам на овом месту и што учествујем на овом скупу. Тема је обавезујућа за цело човечанство које се не може надати бољој будућности ако у потпуности не упозна своју прошлост...

... Готово сви знају за Аушвиц, али Јевреји су масовно убијани у Треблинки, Матхаузену, Јасеновцу... Са милионима људи спаљиваним у логорима, уништаним су докази о њиховом постојању и зверствима фашиста. Наша је обавеза да им вратимо достојанство тако што ћемо једнога дана открити све, или скоро све чињенице везане за холокауст и геноцид...

... Говоримо о преживелима после ослобођења. Шта је остало од њих после силних патњи и дугих година проведених у логорима? Око четврт милиона деце и око 200.000 људи умрло је прве године на слободи. Нису преживели нагомилана мучења, болести, глад...

... Често се обраћам студентима са молбом да свет не мере материјалним већ духовним добрима. Јевреји су пре Другог светског рата били део прогресивног света као марљиви, штедљиви, миру и стваралаштву окренути људи. Нацистима је сметало што су стрпљиви и мукотрпно стицали па су се преко ноћи окомили на њихове животе и добра. Прогласили су их за смртне непријатеље јер су били сушта супротност фашистичкој идеологији. На тим учењима, темељним тумачењима погубне идеје фашизма треба васпитавати младе. Путујем по свету и видим шта се учи у школским програмима. Често недовољно и површно. Отуда могућност да, можда, једнога дана благонаклоно гледају на групе које настају на разним просторима огрнуте црним плаштом фашизма и антисемитизма...

... Много пута су ми постављали питања о освети. Једноставно сам одговарала – наш опстанак је наша освета!

ПРВА ДОМАЋА РАФИНЕРИЈА
БИОДИЗЕЛА

ГОРИВО СА НАШИХ ЊИВА

Пуштањем у рад рафинерије „Викторијаоил“ у Шиду, једине у југоисточној Европи, означен је почетак настајања индустрије обновљивих извора енергије у нас.

То је, уједно, и значајан допринос очувању животне средине, будући да само енергетски сектор Србије годишње избацује у атмосферу више од 44 милиона тона угљен-диоксида и око 300.000 тона сумпор-диоксида.

У прву домаћу рафинерију биодизела, засад једину у југоисточној Европи, која је поткрај јуна пуштена у рад у Шиду, новосадска компанија „Викторија груп“ уложила је око 20 милиона евра, опремивши је најмодернијим постројењима за добијање биодизела. За Србију је од великог значаја и сазнање да ће и у Зрењанину до краја 2009. године да се изгради високоаутоматизовано постројење за добијање биоетанола вредно 416 милиона евра, које ће запослити 350 људи, док ће се у пратећим делатностима отворити још око 1.500 радних места.

Пуштањем у рад шидске рафинерије, која носи назив „Викторијаоил“, практично су ударени темељи домаћој индустрији обновљивих горива и енергетској независности земље, јер су класична погонска горива добијена прерадом нафте не само све скупља, него ће их из године у годину бити све мање. Светски експерти тврде да ће се почев од 2012. глобална производња нафте годишње смањивати за око 3 посто, тако да ће већ 2030. увелико угрозити привредни развој планете.

Та, умногоме песимистичка, али реална предвиђања није могла да пренебрегне ниједна земља. Највише су, по свему судећи, забринуте Сједињене Америчке Државе које годишње „прогутају“ близу 530 милијарди литара горива. Наравно, ни Европа не седи скрштених руку, будући да зна да у овом тренутку располаже са не-

што више од 500 милиона моторних возила и да ће се до 2050. године тај број удвостручити.

Није, дакако, непознато ни то да је због прекомерног коришћења фосилног горива (гориво добивено прерадом сирове нафте) угрожен и живот на планети, јер аутомобили, електране и разна индустријска постројења која користе класично (фосилно) гориво испуштају у атмосферу огромне количине штетних гасова, пре свега, угљендиоксида који свакодневно загађује природу и умногоме доприноси стварању тзв. стаклене баште и промени климе на Земљи. Због тога је и у Санкт Петербургу, на прошлогодишњем састанку лидера земаља Г-8, један од закључака био да економски најразвијеније земља света треба да предводе трку у обезбеђивању довољних количина еколошки прихватљивих ресурса за добијање енергије, при чему се, нема сумње, понајпре мисли на ресурсе обновљивих енергетских извора.

■ ЦИЉ ЈЕ ДОСТИЖАН

А шта у том погледу треба да раде мале земље које, попут Србије, располажу огромним природним ресурсима, а не мањају им ни стручни кадар, знање и умеће преко потребни да не само ухвате, него и одрже корак са Европом? Применом савремене технологије и коришћењем сировинске базе биомасе кукуруза, сунцокрета, уљане репице, шећерне репе и пшенице Србија може да произведе довољно еколошки чистог горива (биодизела и биоетанола) како бисмо једнога дана у целости заменили фосилно гориво, којег наша земља годишње потроши око четири милиона тона, а за чију набавку издваја велика девизна средства.

На мајском скупу у Београду, одржаном под слоганом „Обновљива горива – пут ка енергетској независности“, који је претходно отварању прве српске рафинерије биодизела у Шиду, речено је, сем осталог, да је почетак домаће производње горива из обновљивих извора уједно и почетак постепеног енергетског осамостаљивања Србије. Годишња производња биодизела у шидској рафинерији „Викторијаоил“ је око 100.000 тона што, мерено енергетским билансом наше земље, значи да увоз нафте годишње можемо да смањимо за око три посто. Производња сто хиљада тона еколошког горива, такође, значи да се годишње смањује емисија штетног угљендиоксида за око 280.000 тона, што се може упоредити са смањењем загађења атмосфере као да у Србији 10 дана у години није вожено ниједно моторно возило које користи бензин или дизел.

Пуштање у рад нове рафинерије значи и сигуран приход за многе пољопривредне произвођаче уљане репице, сунцокрета и соје

ИСКУСТВА ИЗ ПРАКСЕ

Ми смо се бавили експлоатационим аспектом коришћења биодизела, па смо посебну пажњу поклонили вучним карактеристикама возила током њиховог рада. Реч је, дакако, о убрзавању, савлађивању успона, утицају оптерећености на возило, затим о равномерности рада мотора и његовом прегревању, вибрацијама и, најзад, о потрошњи горива.

Непосредним праћењем возила на линијама градског саобраћаја и провером помоћу дијагностичких уређаја закључили смо да возила са погоном на биодизел у погледу динамичких карактеристика имају исте перформансе као возила са погоном на евродизел. Није се ниједном десило да су, рецимо, под најтежим оптерећењем и на већим успонима мотори губили снагу или да је дошло до пада вучне силе. Установили смо да је рад мотора са биогоривом тиши, што је значајно са становишта смањења буке у граду. (Слободан Мишановић, шеф Службе за експлоатацију и аналитику ГСП Београд)

МИЛИЈАРДЕ ДОЛАРА ПРИХОДА

Укупан приход етанолског програма у Бразилу за непуних осам година износи невероватних 77 милијарди долара... У последње четири године продато је 2,67 милиона аутомобила чији мотори, уместо класичног бензина, користе биоетанол, више од четири милиона људи запослено је у индустрији за производњу етанола, а широм Бразила ради 351 рафинерија. Укупна годишња производња је 17,8 милијарди литара етанола, а удео обновљивих извора енергије у укупном енергетском билансу земље је 44,7 посто, што је три пута више од светског просека.

Бразил је прошле године прогласио енергетску независност на основу масовне производње етанола као замене за класичан бензин. Наша земља је, може се рећи, претворена у развојну лабораторију других извора алтернативне енергије. То је огромно искуство и Бразилци су спремни да поделе са другим земљама, у овом случају са Србијом. (Данте Коелџо да Лима, амбасадор Бразила у Србији)

из којих се, применом посебне технологије, добија биодизел, чија потрошња сигурно није мала. Напротив, велики пољопривредни комбинати са бројном механизацијом, затим такси удружења, предузећа јавног градског саобраћаја, посебно великих градова, велике компаније и индустрија, само су део потрошача заинтересованих да класично, фосилно, гориво што пре замене биодизелом или биоетанолом. Коришћењем биодизела уместо класичног горива у возилима на два дугачким линијама у граду Градско саобраћајно предузеће Београд (ГСП) већ је уштедело близу милион евра, па ће то, нема сумње, бити својеврстан подстицај и другима да се одреде за коришћење јевтинијег и еколошки чистог горива какав је биодизел.

Рафинерија биодизела у Шиду се технолошки ни по чему не разликује од сличних индустријских постројења у Европи. Савремена технологија и велико сировинско подручје Војводине омогућили су да пројектовани капацитети рафинерије „Викторијаоил“ буду максимално искоришћени. То значи да је дневно могуће прерадити 500 тона уљане репице и 400 тона сојиног зрна, што је довољно за годишњу производњу око 200.000 тона биодизела, од чега ће половина, кажу стручњаци у тој компанији, бити извезена. У склопу рафинерије је и универзални силос за складиштење уљарица и житарица, док се за смештај сировог (непрерађеног) уља користи седам резервоара, чији је укупни капацитет 15.000 кубика.

Један од значајних корака на путу ка постепеном, али сасвим извесном, енергетском осамостаљивању земље свакако је и изградња новог постројења у склопу великог индустријског комплекса у

Зрењанину, који ће годишње прерађивати милион тона пшенице и око пола милиона тона кукуруза. Из тих количина војвођанских житарица добиће се 680.000 тона биоетанола, 400.000 тона сточне хране и стотину хиљада тона еколошки чистог ђубрива.

Међутим, све што је везано за добијање биодизела и биоетанола није могло да мимоиђе пажњу ни оних који страхују да ће велика оријентација ка повећању пољопривредне производње зарад замене фосилног горива еколошким горивима насталих прерадом житарица, уљане репице, сунцокрета и соје – умањити прехрамбене фондове Земље. С тим у вези, „зелени“ истичу да ће људи и у будућности морати да се хране, а не само да возе аутомобиле... Посебну бојазност испољили су припадници познате еколошке организације „Гринпис“, који мисле да се још не зна довољно о последицама повећаног узгоја сировинске базе за производњу биолошког горива, јер ће већи засади пољопривредних култура изискивати и повећано уношење разноврсног ђубрива у земљиште које се обрађује. Заштитници природе у Бразилу, највећем произвођачу биоетанола на свету (добивеног прерадом шећерне трске), посебно су забринуте због тога што се, наводно, уништава Амазонија од које се, кажу, крчењем столетних шума, земљиште просто отима, како би се засадила шећерна трска. Амбасадор Бразила у Србији је, користећи најновије податке, на мајском саветовању оповргао те тврдње, саопштавајући да су плантаже шећерне трске удаљене од реке Амазон више од 1.800 километара и да добијање биоетанола неће ни најмање утицати на екологију Амазоније.

■ ЕВРОПСКИ СТАНДАРД КВАЛИТЕТА

Тврдећи да производња биодизела не мора да угрози исхрану становништва, експерти истичу да, осим прве генерације биодизела и биоетанола (добијених прерадом уљане репице, сунцокрета и соје), даља производња горива те врсте може да се добије и прерадом целулозних сировина као што су остаци дрвне индустрије или сламе, затим сирак и јерусалимска артичока, а у највећој мери – биомаса. Количина тих сировина у Србији процењује се на око 6,5 милиона тона годишње. Ефекат коришћења еколошког горива, било прве или друге генерације, велики је не само гледано из економског угла, већ и са становишта смањеног загађивања човекове животне и радне средине, будући да само енергетски сектор наше земље ствара више од 44 милиона тона угљендиоксида и око 300.000 тона сумпордиоксида годишње.

Суочена са врло озбиљним проблемом загађивања планете, чему у великој мери доприноси и огроман број моторних возила, који се не смањује, већ, напротив, стално повећава, а у жељи да бар донекле ублажи последице стварања ефекта стаклене баште, Европска унија обавезала је произвођаче фосилног горива да га мешају са биогоривом, засад у односу 95 посто фосилног према 5 посто биогорива, с тим да се тај однос постепено мења, тако да 2020. године треба да буде 20 посто у корист еколошки чистог биодизела. Утврђен је и посебан стандард квалитета (означен са EN14214) којег морају да се придржавају све земље, па и наша, јер смо са ЕУ о томе потписали посебан споразум.

При том је веома значајно и то да се у аутомобилима биодизел може користити чист или као мешавина без преправке да-

Градско саобраћајно предузеће Београд остварило је знатне финансијске уштеде коришћењем биодизела

ОГРОМНЕ УШТЕДЕ

Када буде потпуно завршена, зрењанинска рафинерија биоетанола, у коју је уложено 416 милиона евра, годишње ће производити 650.000 тона еколошког горива, што ће бити довољно да се надомести више од 15 посто укупне потрошње класичног, фосилног, горива у Србији. Србији би само по том основу могло да остане око 240 милиона евра, који би, ако се то не би остварило, били утрошени за увоз нафте. (Из излагања Горана Кнежевића, председника општине Зрењанин, на стручном скупу „Обновљива горива – Пут ка енергетској независности“)

нашњих мотора. У зависности од удела биогорива у мешавини са фосилним горивом, биодизел се означава са БД-100 (100 посто биодизела), затим са БД-20 (20 посто биодизела и 80 посто фосилног дизела) и БД-5 (5 посто биодизела и 95 посто класичног, односно фосилног дизела). Наизменично коришћење биодизела и фосилног дизела неће проузроковати никакве проблеме у раду мотора са унутрашњим сагоревањем.

Већ за другу генерацију биодизела биће потребне незнатне измене на аутомобилским моторима, док ће за коришћење наредних генерација биогорива са производних трака аутомобилске индустрије силазити мотори чија је конструкција прилагођена новим (еколошким) горивима, што ће рећи да ће се класични дизел мотори претворити у моторе нове генерације. Фолксваген, али и још неке велике компаније, увелико раде на њиховом развоју.

Биогориво је, без сумње, гориво будућности. У то су се увериле многе земље, па неке већ сада разним мерама (почев од стварања услова за јевтинију производњу до флексибилније пореске политике) подстичу произвођаче да све више својих производних капацитета усмеравају ка производњи биодизела и биоетанола, док купцима тзв. флексифјул возила (мисли се на возила која користе биогориво или мешавину са фосилним горивом) омогућавају разне погодности, као што су пореске олакшице при куповини аутомобила са еколошким мотором и ниже тарифе приликом његове регистрације, затим право на бесплатан паркинг, право уласка возилом у средиште града и слично. ■

Влада РИСТИЋ

СПЕЦИЈАЛЦИ БРАЗИЛА

СТРУЧЊАЦИ ЗА ОТМИЧАРЕ

Јединица је задужена за тактичку борбу против екстремно насилних група на сопственој територији. То је приправна ударна сила за превентивне операције у сарадњи са обавештајно-безбедносним структурама, а може деловати и реактивно, интервенишући када друге снаге нису способне да се изборе са ескалацијом насиља.

Бразил је највећа и најмногољуднија земља Јужне Америке. Након више од три столећа португалске владавине, током 1822. године стекао је статус независне државе. Током XX века на власти су се више од педесет година смењивале војне хунте. Тек 1985. године у Бразилу је власт преузела цивилна влада. Од тада земља остварује убрзани економски развој и постаје регионална сила. Међутим, и даље постоји неравномерна расподела друштвеног богатства и драстичне социјалне неједнакости међу становништвом.

У протеклих двадесет година та земља била је преокупирана борбом против криминалних и терористичких организација, које су користиле територију Бразила као главну транзитну руту за кријумчарење оружја, наркотика и друге вредне робе. У настојању да се изборе са таквим претњама, бразилске власти су знатно инвестирале у повећање сопствених антикриминалних и антитерористичких ресурса. То посебно важи за Командосе за тактичке операције (СОТ), који спадају у најбоље обучене и опремљене специјалне јединице у Јужној Америци.

У РАНГУ НАЈПОЗНАТИЈИХ

Међу бројним и различитим операцијама командоса, атрактивношћу се изваја акција спречавања отмице ваздухоплова из 1988. године, у којој је отмичар ликвидан снајперском ватром, а сви путници ослобођени. Подсетимо и на акцију 1989. године када је изведен јуриш на отети ваздухоплов уз спасавање талача, након чега су уследили преговори са отмичарима.

Посебно значајну улогу СОТ је играо у борби против трговине наркотицима у Бразилу. Јединица је недавно у тој кампањи спровела мноштво ефективних антинаркотичких операција и запленила велику количину наркотика ухапсивши наркодилере.

Командоси за тактичке операције један су од најважнијих елемената у борби против злочина и тероризма у Бразилу. Слично немачком GSG9 и француском GIGN, СОТ извршава задатке вођења тактичке борбе против екстремно насилних група унутар граница сопствене земље. Од када је основан СОТ је развијан да делује двојачко – као приправна ударна сила за превентивне операције у сарадњи са обавештајно-безбедносним структурама, али и реактивна сила брзог развоја која интервенише када друге полицијске снаге нису способне да се изборе са ескалацијом насилних ситуација.

У основну структуру јединице улазе два тима за напад, снајперски и препадни тим за побуне (riot combat unit). Током интервенција СОТ се може развити у мале тактичке групе које се активирају у различитим комбинацијама према оперативним потребама. Као примарна полицијска антитерористичка јединица, командоси су одговорни за интервенције у случају терористичких и криминалних напада са отмицама, асистирање у заштити важних личности – страних председника и државних руководилаца који посећују земљу, помоћ федералним властима током побуна и озбиљнијих нереда, те обука осталих јединица полиције.

Сви кандидати за службу у СОТ морају бити већ искусни савезни полицајци у активnoj служби. Процес селекције подразумева провере физичке снаге и издржљивости, психолошке тестове воље, самоконтроле и одлучности, те опширан лични интервју где се сагледавају разлози и мотивација да се постане припадник јединице.

После завршене селекције почиње период основне обуке. Програм обуке, који је усвојио СОТ, веома је интензиван и ригорозан, дизајниран да развије борбене способности које су неопходне у борби против терориста и криминалаца. Он укључује интензивну физичку и тактичку обуку, са нагласком на вештинама и блиској бор-

би, гађања, руковање експлозивима, методе рођења и поступке заштите личности. Нарочита пажња обраћа се на специфичне ситуације као што су: хеликоптерски десант, насилни упади и спасавање талаца из ваздухоплова, брода, зграде, аутобуса и воза, блиска борба у насељеном месту.

У односу на квалификације, нови оперативци се примају у јединицу где настављају свакодневну обуку да би одржали висок ниво борбене спремности. Уопште, програм обуке се спроводи на целој територији Бразила и када год је могуће сценарија се увежбавају на актуелним местима и локацијама.

Командоси за тактичке операције федералне полиције подржани су свим ваздухопловним и земаљским средствима која су тренутно у служби бразилске федералне полиције, укључујући хеликоптере и разна транспортна возила. И поред тога, бразилски командоси стално настоје да побољшају и модернизују тактичку обуку и то сарадњом и везом са страним елитним јединицама, као што су немачки GSG9 и шпански GEO.

„АЛАТКЕ“ ЗА РАД

У арсеналу командоса налазе се најсавременије наоружање и опрема. У већини противтерористичких акција које спроводи та јединица, аутомат SMG сматра се њиховим основним нападним оружјем зато што је компактан и лак за ношење. Heckler&Koch, МП5, 9 мм основни је SMG који користи СОТ, са различитим врстама додатака, као што су оптички и ласерски нишани и пригушивачи. Међу различитим моделима МП5, у јединици су најпопуларнији МП5А5 и МП5SD6.

Модел МП5А5 је стандардно оружје опремљено увлачећим телескопским кундаком, поседује магацин од 30 метака. Ефективни домет му је до 200 метара. На њега, такође, могу бити постављени телескопски нишан и тактички осветљивач. МП5SD6 је интегрална верзија МП5 са пригушивачем, прилагођена за изненадне нападе и ноћне операције. Командоси јуришне пушке користе за дејства на већим растојањима или када је потребна значајнија ватрена моћ, док су пиштољи секундарно наоружање које носе сви припадници јединице. У извесним сценаријима када се захтева ношење само једног оружја пиштољи имају предност у избору оружја. Основни пиштољи које тренутно користи СОТ су 9 мм Taurus PT99 AF и 9мм Taurus PT917 AC.

Снајперске пушке су један од најважнијих елемената у арсеналу командоса. Могућност далекометне ватре сматра се виталном за успешно уклањање отмицара. Јединица је наоружана основним снајперским системом 7,62 мм Remington 700 са Leupold 3.5x10 нишаном, 7,62 мм Heckler&Koch PSG1 полуаутоматском пушком са Hensoldt 6x нишаном, 7,62 мм MSG90 полуаутоматском пушком са Hensoldt 10x42 нишаном или Thales MKIV са ноћним нишаном.

Основна борбена сачмарица коју СОТ тренутно користи за блиску борбу у завршној фази напада је SPAS-15.

Осим софистицираног наоружања, Командоси за тактичке операције федералне полиције опремљени су специјализованим рачунарским хардвером и електронским справама. Стандардна опрема укључује заштитне маске, CS и омалњујуће гранате, напредне комуникационе системе, опрему за ноћно осматрање, средства за рођење, експлозивна и разорна средства, инструменте за извиђање, јуришне мердевине и разне преносне штитове. Њихови оперативци су такође снабдени опремом које укључује балистичке кациге са предњим визирима, црним комбинезонима отпорним на ватру са заштитом за зглобове и колена, прслуцима са керамичким плочама и борбеним прслуцима са преградама за борбену опрему.

Командоси на располагању имају различита возила, укључујући специјално опремљене *седане* за превоз четири оперативца, транспортне комбије и високо модификоване тактичке аутобусе који се користе као покретни кризни центри за преговарање. Због своје националне надлежности, СОТ се ослања и на хеликоптере помоћу којих остварују брз развој и увођење трупа у акцију. ■

Др Милан МИЛОШЕВИЋ

ПРОБЛЕМИ АМЕРИЧКИХ РАТНИХ ВЕТЕРАНА ЖИВЦИ НА ОКИДАЧУ

Амерички војници у Ираку и Авганистану преживљавају рекордни ниво депресије и посттрауматског стреса. Фрустрирани војници кући се враћају са дијагнозом менталне или психосоцијалне болести. Највећем ризику подложни су они који су директно изложени борбеним дејствима. За лечење и опоравак ветерана Пентагон је ангажовао 30 клиника и више од 500 психолога и психотерапеута. Психотрауматске последице представљају дугорочну цену рата.

В ише нема сумње: „вијетнамски синдром“ напао је свом жестином америчке ратне ветеране из Авганистана и Ирака. Овај најсажетији закључак саопштен је амричкој јавности половином ове године на основу објављеног двогодишњег анкетирања више од сто хиљада америчких ратних ветерана оба пола, повратника са ратних попришта у Авганистану и Ираку. Уједно је то застрашујућа и скривена цена рата коју амерички војници плаћају борећи се хиљадама километара далеко од своје земље са терористима. Оно што је шокирало америчку јавност јесте изјава једног двадесетдвогодишњег ветерана коме су од последица рањавања ампутиране обе ноге. Он је, наиме, изјавио: „Срећни су они што су погинули!“. Каква се и колика горчина скупила у њему да је смрт претпоставио животу?

■ СКРИВЕНА ЦЕНА РАТА

„Наши момци у Ираку и Авганистану преживљавају рекордни ниво депресије и посттрауматског стреса и кући се враћају са дијагнозом менталне или психосоцијалне болести. То је паклена, скривена цена рата коју ћемо још дуго времена плаћати“. Овако гласи један од закључака до кога су дошли истраживачи Универзитета Калифорнија и Сан Франциско, Медицинског центра за ратне ветеране и стручњаци Пентагона, након анкетирања више десетина хиљада повратника са ратишта у Авганистану и Ираку, који су се кући вратили у периоду између 2001. и 2006. године са дијагнозом менталне или психосоцијалне болести, због чега су морали да затраже помоћ Департмана за ратне ветеране.

Почетком маја ове године Пентагон је објавио резултате два истраживања својих стручњака о менталном здрављу маринача и војника у Ираку и Авганистану, која су обављена августа и октобра прошле године. Командант санитетске службе Копнене војске САД генерал Гејл Полок упозорава да неколико узастопних рокова проведених у борбама снажно утиче на ментално здравље војника, испољавајући се симптомима менталне поремећености и повећане депресивности, преко веома израженог психотрауматског стреса, до повећаног броја самоубиства (већег од просечног) и дезертерстава, до случајева злостављања цивилног становништва и непоштовања војних прописа и правила ратовања.

Генерал подвлачи да нису сви војници изложени истом степу ризика. Њихово ментално здравље зависи од тога колико времена проводе у борбама, а највећем ризику изложени су најмлађи војници, учесници у директним окршајима са непријатељем. Стручњаци Пентагона истичу да стрес, настао због учествовања у борбама, води у депресију, проблеме са памћењем и спознајом и друге тешкоће психичког и менталног здравља, у које се укључују и поремећено понашање, прилагођавање, узнемиреност и повећана агресивност, којим је обухваћено 20 до 24 одсто бивших ратника. Такви случајеви захтевају посебну медицинску негу и помоћ, а њихова рехабилитација представља дуготрајан и сложен процес.

Са својим подацима у јавност су изашли и истраживачи Универзитета Калифорнија и Сан Франциско и Медицинског центра за ратне ветеране, који су анкетирали 104.000 повратника са ратишта, а међу њима је било 30 процената жена и 54 одсто оних са мање од тридесет година старости. Анализа показује да

је 32.000 анкетираних било са дијагнозом менталног обољења, са јасно испољеним психосоцијалним проблемима, најчешће са поремећајима насталим због психотрауматског стреса. Студија такође казује да су разлике међу половима или расама минималне, те да су ризику најподложније најмлађе проучаване групације, ветерани између 18 и 24 година, јер су они најчешће нижег ранга (обични војници), изложени директним борбама, него што су њихови надређени и старији војници.

Истраживања су показала да око двадесет одсто анкетираних пати од озбиљних повреда оштећења мозга и кичменог стуба, за чије ће лечење, помоћ и негу, који су дуготрајни и неизвесни, држава морати да по сваком појединцу издвоји суму од око 3,4 милиона долара. Дobar део фрустрација ветерана последица је повреда екстремитета (ампутација ногу или руку), бласт-повреда, слепила или глувоће, што по важећим прописима представља инвалидитет највише категорије.

Према подацима Департмана за ратне ветеране, кроз чија одељења је прошло више од двеста хиљада бивших ратника, поремећаји изазване посттрауматским стресом доживело је тридесет процената – само за два одсто мање него код ветерана Вијетнамског рата, који је трајао знатно дуже и у коме је учествовало више од пола милиона америчких војника, што је својерестан показатељ пораста убојне моћи модерног оружја и страхота савременог рата.

Драматичан пораст броја оних који после повратка са рати-

У КАНЦАМА КРИМИНАЛАЦА

Совјетски (руски) истраживачи, који су анкетирали ветеране из Авганистана и Чеченије, дошли су до сличних закључака као и њихове америчке колеге. Постоје, међутим, и неке специфичности. Осим апсолутне небриге државе, посебно изражене у време председника Бориса Јељцина, руске ратне ветеране под своје окриље су узеле војне криминалне банде, свесне да је реч о „провереним и добро обученим борцима, који не презају да без размишљања употребе оружје“.

Највећи број најквалитетнијег кадра ветерана, више од десет хиљада, ангажовала је приватна компанија за пружање војних услуга Алфа, претварајући их у обичне најамнике. Ветеране, које због инвалидитета нико не жели, по правилу, постају ноторни алкохоличари, ситни преступници, просјаци, самоубице или обичне силеције које су у сталном сукобу са законом и околином.

шта у домовину имају озбиљне здравствене проблеме довео је до повећања броја стручњака који се баве њиховим лечењем и рехабилитацијом, настојећи да их ослободе ратних траума и врате у нормалан живот, због чега је Пентагон ангажовао тридесетак клиника са више од 500 психолога и психотерапеута.

■ КОРЕНИ СТРЕСА

Основни чиниоци којима су војници изложени на ратишту и који доприносе повећању психотрауматског стреса, према мишљењима психолога, јесу: околина (средина) у којој се војник креће, губљење самопоуздања, страх од рањавања и смрти, умор и усамљеност, глад и жеђ, осећај кривице, неизвесност и немогућност контроле могућих догађања, употреба забрањених стимулативних средстава и депресија.

Корене понашања војника у рату, као и њихове последице након скидања униформе и повратка кућама, психолози сагледавају у начину регрутовања (врбовања), обуци и психолошкој припреми за све страхоте са којима ће се суочити на ратишту. Осим већ поменутог примера врбовања са почетка овог текста, војне власти свесно разводњавају критеријуме IQ (Intelligence Quotient), спуштајући их на доњу границу (од 70), коју психолози сматрају дебилном, због чега се таквом војнику нипошто у руке не сме дати оружје. Војне власти одговарају цинично: „...мање интелигентни војници имају ту предност да наређења извршавају без поговора“. И систем обуке је такав да од људи ствара „машине за убијање“, које су лишене било каквих осећања, моралних или неких других скрупула и обзирности. Кратко речено, настоји се да се створи такав војник коме мозак није потребан или, тачније, компјутеризовани борац, којим се помоћу софистициране опреме управља даљинским путем.

И, коначно, војници се на ратиште шаљу без одговарајуће и ваљане психолошке припреме за све ратне страхоте са којим ће се суочити већ у првим борбеним сударима са непријатељем. Све наведено утиче на њихову фрустрацију, депресију, безвољност, неретко и на самоубиство или дезертерство, остављајући озбиљне последице по ментално здравље. Тачније речено – психотрауматске последице особа повређених на активном војном задатку постоје дугорочна цена рата. ■

Станислав АРСИЋ

ИНДИЈСКО-РУСКА САРАДЊА НА ЛОВЦУ ПЕТЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ

Индија и Русија су недавно у Москви потписале уговор о сарадњи на ловцу пете генерације који ће се одликовати изузетном способношћу маневрисања, великим радијусом дејства и великим могућностима у операцијама противваздушне одбране. Према проценама „Сухоја“, програм означен као пројекат Т-50, ПАК-ФА, коштаће више од 10 милијарди долара, а циљ је да нови авион по својим техничким карактеристикама превазиђе амерички F/A-22 „раптор“, тренутно јединог ловца пете генерације на свету који је у употреби, односно да се изједначи са вишенаменским ловцем бомбардером (JSF) F-35 „лајтнинг II“.

На програму производње ловца ПАК-ФА ради се већ скоро три године и нови авион требало би да полети 2009. године. Према најавама из „Сухоја“, трошкови, рад на пројектовању и право интелектуалне својине биће заједнички и равноправно подељени. Ловци ПАК-ФА које ће користити Ратно ваздухопловство Индије разликоваће се од руског, због другачијих оперативних потреба војски ових земаља. ■

ЗАВРШЕНО ИЗВЛАЧЕЊЕ РУСКЕ ВОЈСКЕ ИЗ ГРУЗИЈЕ

Почетком новембра, извлачењем последње четири железничке композиције са војним материјалом, Русија је у потпуности испоштовала споразум са Грузијом о повлачењу својих јединица и борбене технике из 62. базе у Ахалкалакију и 12. базе у Батумију, до краја 2008. године. На територији Грузије остали су само припадници руског мировног контингента у саставу мировних снага Заједнице Независних Држава, који се налази на граници између Абхазије и Грузије, односно Јужне Осетије и Грузије.

Сва војна опрема и борбена техника са територије Грузије пребачена је у суседну Јерменију и смештена у бази „Гјумри“. Стамбене и пословне зграде, те други објекти које је до сада користила руска војска, предаће су домаћинима. У току ове године у Русију је из војних база у Грузији враћено око 500 јединица војне технике и око две хиљаде тона војног материјала. ■

БУГАРСКА У МИСИЈАМА У БиХ и АВГАНИСТАНУ

Бугарска влада је, као непосредни допринос јачању улоге НАТОа на учвршћењу мира и стабилности у кризним регионима, донела одлуку да настави са слањем својих јединица у мировне мисије у Босни и Херцеговини и Авганистану. Том одлуком у мисију Еуфора у БиХ, у којој сада 117 бугарских миротвораца извршава задатке на обезбеђењу Команде мисије на Бутмиру, биће упућен четврти контингент јачине механизоване чете са 90 војника.

У исто време, 200 припадника бугарских војника биће упућено у Кандахар у Авганистану, као други по реду контингент који учествује у операцији међународних снага за успостављање мира и стабилности у овој средњоазијској земљи. И та јединица бугарске војске извршаваће задатке на унутрашњем обезбеђењу аеродрома у Кандахару. ■

МЕЂУНАРОДНА ВОЈНА ВЕЖБА У ЕГИПТУ

„Bright Star“ једна је од највећих заједничких вежби која се одржава на афричком тлу, на територији Египта, на којој осим припадника ОС САД и великих земаља чланица НАТОа, учествују и државе тог региона. Вежба се одржава сваке две године са општим циљем јачања војне сарадње, постизања регионалне стабилности и заштите заједничких интереса САД, европских и земаља тог региона.

Том приликом ангажоване су копнене, ваздухопловне, поморске снаге и специјалне јединице свих видова из САД, Француске, Немачке, Италије, Грчке, Холандије, В. Британије, Египта, Јордана, Кувјата и Уједињених Арапских Емирата. На вежби, на којој је изведено више од 130 различитих активности на мору, копну и ваздуху, учествовало је око 7.000 војника са 13 борбених бродова и 42 авиона и хеликоптера. ■

НОРВЕШКА СМАЊУЈЕ ОРУЖАНЕ СНАГЕ

У наредних 25 година, Норвешка, у оквиру спровођења реформи свог система одбране, планира знатно смањење својих оружаних снага. У оквиру тог процеса, под удар ће најпре доћи тешка артиљерија, тенкови и друга оклопна возила, али и ракетни чамци. Ваздухопловство ће бити искључиво у функцији одбране обале, а у пуном обиму ће се задржати јединице обалске страже и граничне јединице на руско-норвешкој граници.

Оружане снаге Норвешке сада броје око 30.000 припадника, али се не објављује планирана величина након спроведених реформи. ■

Пише
Александар РАДИЋ

ПАКИСТАНСКИ НУКЛЕАРНИ КОФЕР

Предстојећи избори у Пакистану биће окршај два могућа правца развоја будућности те земље, представљене у лидерима Мушарафом и Буту. Исламисте такви избори не занимају и они ће одлучно, силом као и до сада, покушавати да добију свој идеал верске државе. У потенцијалном хаосу у Пакистану судбина нуклеарног кофера биће питање од приоритетног интереса за светску безбедност.

Противречности Пакистана садржане у верском екстремизму, дуготрајном доминантном утицају оружаних снага у политичком животу државе и слабашним демократским искуствима, затим драматичним разликама у економском потенцијалу покрајина, представљају недовољне полазне величине у процени будућег развоја прилика.

Од јула ове године када су пакистанске снаге безбедности без милости угушиле побуну муслиманских екстремиста у Исламабаду, лоше вести из те земље готово су свакодневно у ударним вестима. Бомбаши у акцијама у урбаним срединама постали су свакодневица као у Ираку. Наставак таквог развоја кризе земљу уводи у насилан период са песимистичним проценама за могућност преживљавања актуелне државне структуре.

Исламски покрети нису међусобно повезани, чак су и конфронтирани, посебно на линији раздела између сунита и шиита, али сви екстремисти су против председника у генералској униформи Первеза Мушарафа. Он се замерио исламистима подршком Вашингтону у „рату против терора“. Пакистанске власти изашле су у сусрет Американцима током припрема за улазак у Авганистан и дале су дозволу за широки ангажман америчке обавештајне заједнице. Добре везе на релацији САД–Пакистан нису новост, јер су у време интервенције СССР-а у Авганистану на територији Пакистана уз подршку власти деловали амерички инструктори и обавештајци задужени за обуку и наоружавање муџахедина. Пакистанске власти добро су искористиле осамдесете године и блискост са Американцима и створиле су политички ослонац на вашингтонске кругове и приступ високотехнолошким производима.

Пакистанци су у процени државних потреба традиционално усмерени на стварање противтеже према Индији и зато су улагали новац у набавке америчког наоружања – пакистански пилоти летели су на софистицираним ловачким авионима F-16, у време конфликта у Авганистану нису се доводиле у питање пошиљке савремених средстава везе, система за електронско извиђање и противелектронска дејства и свих других артикала за потребе снага безбедности. Додуше, амбициозни пакистански генерали отишли су корак и одлучили су се за набавку нуклеарног наоружања и балистичких ракетних система земља-земља. Технолошка решења делом су прибављена из развијених држава тајним каналима проведеним преко комерцијалних набавки и делом из Кине која се традиционално ослања на Пакистан као регионалног савезника. Наиме, обе државе сматрају Индију за главног потенцијалног противника у борби за утицај на континенту. Све три државе укључене у игру моћи сада су у поседу нуклеарног наоружања и балистичких ракета које могу да достигну сваку тачку територија потенцијалног противника. Зато развој кризе у Пакистану мора да се посматра као један од главних светских безбедносних

проблема јер нема гаранција за то шта ће се догодити са пакистанским нуклеарним кофером ако се садашња влада дестабилизује до мере у којој ће бити доведено у питање постојање централне власти. Такав сценарио сада може да се сматра реалним.

Американци су забринути за судбину Мушарафа кога су безрезервно подржавали у време када су трагали за савезницима за рат против талибана. Мушараф се показао као снажан савезник на речима, али у пракси изложен снажном притиску исламиста кретао се по ивици жилета између сузбијања екстремизма и тихе подршке покретима верске провенијенције. Пакистанске оружане снаге више-мање прикривено толерисале су присуство паравојних формација у тзв. племенским областима на северу земље све док нису постале превише присутне у медијској слици. Тек када су светски аналитичари почели да сматрају за јавну тајну постојање талибанских скровишта и центара за регрутовање и обуку у Пакистану и када су се усталиле процене да се тамо можда налази и свуда тражени лидер глобалног тероризма Осам бин Ладен, пакистанске снаге извеле су неколико покушаја да створе или оснаже поредак у северним областима. То се завршило са стотинама страдалих у редовима пакистанских снага безбедности, а северне покрајине су и даље простор под контролом локалних племенских вођа и герилаца. Американци у наставили са пружањем отворене подршке Мушарафу, али одлучили су се за игру на више колосека и зато су затражили од режима из Исламабада да уђе у процес контролисане демократизације.

Американци су показали и то на кога рачунају у будућности и зато су затражили да се дозволи повратак у Пакистан бивше премијерке Беназир Буту, коју су генерали срушили са власти и отерали у изгнанство. Већ на свечаном дочеку амбициозне политичарке страдале су стотине њених политичких присталица. Исламисти су послали поруку да не желе власти које ће тражити ослонац у Вашингтону без обзира на то да ли се ради о генералима или цивилима.

За сада се Пакистан као држава чврва ванредним мерама уз обилну примену силе. Оружане снаге су се због нарушавања поретка одлучиле за нулту толеранцију према екстремизму, уз посебан притисак на делове државног механизма и јавног живота ненаклоњене генералској влади. Под ударом су правосудни систем, наводно одговоран за попуштање пред терористима, и новинари који нису одлучни у пружању подршке властима.

На предстојећим изборима Мушараф и генералски кор имаће велику предност у свим контактима са Американцима и моћи ће да рачунају са подршком водеће силе. То наравно не значи да ће бити поштеђени препуштања борем дела власти цивилним политичарима, додуше не због стварне демократизације државе већ зато што Американци не желе да ставе сва јаја у једну кошару. ■

НАСТАВАК СЕРИЈАЛА MEDAL OF HONOR

УЛОГА ПАДОБР

Тема коју обрађује овај наставак серијала је, као и до сада, Други светски рат, само што сте сада у улози припадника падобранских јединица. Та чињеница је искоришћена на прави начин, па први пут имате могућност да ваш задатак започнете са било којег места на мапи.

Јесен је време када се на тржишту забавног софтвера појављују наслови који могу да понесу назив игра године. Симулација коју вам у овом броју представљамо не носи званично ту ознаку, али је засигурно најбољи наставак серијала Medal of Honor и морамо му посветити дужну пажњу. Продукција је на највишем нивоу. Electronic Arts је реномирани издавач и сва њихова издања заслужују да буду са пажњом погледана.

Тема коју обрађује овај наставак серијала је, као и до сада, Други светски рат, само што сте сада у улози припадника падобранских јединица. Та чињеница је искоришћена на прави начин, па први пут имате могућност да ваш задатак започнете са било којег места на мапи. Наравно, на неким местима је скоро немогуће почети игру, односно преживети, али бар имате могућност да приликом спуштања бирате место одакле крећете. Саборци, којима управља компјутер, углавном без ваше подршке, неће моћи да ураде много, па им морате помагати. Помоћ коју ћете им пружити огледа се у елиминисању непријатељевих положаја, постављању експлозива на кључна места и, наравно, темељном уништавању непријатељеве живе силе.

Заиста су небројене жртве које ће нацисти имати када почнете са играњем. Али, пошто нисте љубитељ нацизма, нећете имати моралних дилема већ ће вам једини проблем бити где да пронађете довољно муниције за ваше оружје. Није новина да имате ограничену количину муниције нити је новина да, у зависности од тежине нивоа игре, имате више или мање шансе да пронађете потребну муницију. Новина је у томе да што чешће користите неко оружје то пре добијете неко побољшање за њега. С временом оно постаје све

АНАЦ

ГРАФИЧКО ОКРУЖЕЊЕ

За графику је у овој игри употребљено Unreal 3 графичко окружење које је веома измењено, али и поред тога игра изгледа фантастично. Реализам графике огледа се на много места, у шта се можете лако уверити гледајући слике уз овај текст. Наравно, цена за квалитет је хардверска захтевност, па вам гарантујем да не можете играти ако немате

најновији компјутер. Меморија која вам је потребна је минимум 1 GB, процесор од бар 3 GHz, и око 9 GB простора на вашем хард диску. Још већи захтеви су за графичком картицом која мора да буде јача од nVidia 6600 модела, што је пре две године представљало јаку графичку картицу. Све у свему, ова симулација је изнад просечних које сте могли срести ове године.

убојитије, све више имате муниције код себе и све сте прецизнији. Ова симулација није савршена, па ћете повремено имати проблема да погодите циљ, чак и из непосредне близине.

На располагању вам је петнаест разних комада личног наоружања, које су користиле обе стране. На вашу жалост можете да носите са собом само два оружја и неколико граната. Али све то морате да прихватите као цену реалности у игри. Сем тога, ако преживите експлозију ручне гранате у вашој близини, све што видите и чујете неко време биће искривљено и замућено. И то је цена реалности.

Радња ове игре одвија се на разним ратиштима Европе. Почнете операцијом Хуски на Сицилији и борбама по Италији, потом имате шансу да се опробате у Нормандији или, пред крај, у Маркет Гарден операцији. Наравно, на крају ове кратке симулације морате да преживите и највећу падобранску десантну операцију икада изведена... Али, да вам не откривамо све детаље. Мораћете и сами да се мало потрудите.

Овај наставак серијала Medal of Honor је графички одлично урађен, али има и мане – повремено показује лошу вештачку интелигенцију и ваших сабораца и непријатељевих војника. Најчешће настаје проблем ако пре времена заузмете неко место. Ваши саборци споро схватају да треба брзо кренути на положај који сте управо освојили и то, понекад, може да изнервира. А догађа се и да приђете непријатељевом војнику, а да вас он не опази до самог краја (његовог, наравно). ■

Игор ВАСИЉЕВИЋ

САША ПАНЧИЋ, СЛИКАР

КУЛТУРА СЛОБОДЕ

Кад Замјатин каже да избављење од слободе постаје предуслов среће, он се неизмерно игра и шали са системом који то уистину покушава да оствари. Ми данас јесмо ликови његовог романа, само не под идеолошким оквиром, него у раму високе продуктивности и масмедијских звезда. Заробљени смо у архитектури људских слабости. Можда је једини излаз управо онај кроз који се и Замјатин провукао... хумор!

Да низови слова на пространству белог папира нису узалуд ту, као ни линије које рука повлачи градећи цртеже, из којих настају облици, чији обриси граде сенке или површине, сведочи недавна изложба Саше Панчића, председника Управног одбора УЛУС-а, члана Европске академије уметности (Academie Europeenne des ARTS), сликара који је постдипломске студије цртежа завршио на Факултету ликовних уметности у Београду, у класи Драгана Лубарде... Човека склоног да из ритма свакодневног извуче есенцију времена, а онда је постави унутар рама за слику.

** Крај октобра у Галерији Озон обележила је Ваша изложба „Тренутак асиметричног ћутања“. Како је идејно исходиште изложбе био роман Замјатина „Ми“ из 1920. године, чини се да се ту не ради о ћутању, већ о занимљивом разговору на маргинама времена – из кога је изложба и настала. Какав је то сусрет био?*

– Велика, универзална тема неслободе, система окренутог против сваке индивидуалне креативности, бриљантно је испричана у роману „МИ“ Јевгенија Замјатина.

Тај текст ме је повукао, боље речено примио сам га као поруку и имао сам жељу да на њега одговорим. Серију апстрактних цртежа назвао сам *Писмо*, динамички их подржао видео радовима, те тако ликовним елементима срочио одговор на примљену поруку. Отварајући на тај начин дијалог између различитих културних оквира, историјских околности, прошлости и садашњости, пожелио сам да ликовним радовима, емоцијама и идејама, људски загрлим Замјатина. Тамо далеко..., негде у Сибиру 1920.

Ова изложба је покушај солидарности са свим оним храбрим појединцима који су уградили своје мисли, дела и животе у нешто што бисмо данас могли назвати културом Слободе.

** Сликајући свет будућности, у коме се, нажалост, све више препознајемо, Замјатин говори о времену у коме избављење од слободе постаје предуслов за срећу, времену у коме су снови озбиљно психичко*

обоглење, као и емоције, усталом, о времену у коме се уметност производи. Колико смо близу да postanемо стварни ликови Замјатинове антиутопије?

– Важан део поставке су три видео рада. Наизглед једноставни, са непрестаним динамичким променама они потцртавају природу креативног мишљења. Код Замјатин каже да изабављење од слободе постаје предуслов среће, он се неизмерно игра и шали са системом који то уистину покушава да оствари. Ми данас јесмо ликови његовог романа, само не под идеолошким оквиром, него у раму високе продуктивности и масмедиских звезда. Заробљени смо у архитектури људских слабости. Можда је једини излаз управо онај кроз који се и Замјатин провукао... хумор!

„Говоре да постоји цвеће које се расцветавља само једном у сто година. Зашто да не буде и такво цвеће које цвета једном у хиљаду – у десет хиљада година. Можда о томе до данас нисмо знали само зато што нам је баш сад наишло то једном у хиљаду година.

И сад, блажен и пијан, спуштам се низ степениште ка дежурној и брзо, на моје очи, свуда унаоколо нечујно прскају хиљадагодишњи пупољци, и расцветављају се фотеље, ципеле, златне плочице, сијалице, нечије тамне длакаве очи, гравирани стубови ограде, испуштена на степеник марамица, сточић дежурне, над сточићем – нежно – мрки, пегави образи Ју. Све је необично, ново, нежно, ружичасто, влажно.”

** „Чудновато: зар се никакво средство не може измислити да се излечи ова болест сневања, или да се учини разумном – можда чак и корисном.” Није ли неизлечива болест сневања управо корен нашег опстанка?*

– Ја не бих могао без сневања. Тај дивни простор у којем је лебдење заменило ход прави је расадних идеја. Увек ми се чинило да је сневање домовина добрих људи, храбрих истраживачких духова спремних да се суоче са собом. Сневање није бег од спољног света, оно је део наше стварности, некад и више него што мислимо.

** „Свака изложба је документ, возна карта пређеног пута” – рекли сте. Чини се да је пут који води до ове изложбе кренуо давно, у сабирању свих искустава бурног краја 20. века, у првим корацима ка уметности, у сусретању са унутарњим и спољашњим световима. Вероватно и у изборима...*

– Да бих дочарао мој однос и осећај према животном путовању, будући да је оно у највећем мери стваралачко, послужићу се сликом коју сам записао прошле године на улици:

У аутобусу градског превоза, сви путници седе...., нема гужве. Слободна места у таквим околностима су увек седишта окренута насупрот кретању аутобуса. Простор, време и догађаји смештени су у правилности кретања ка нечему (лице је оријентација за напред, а леђа за позади). И одједном преко тих седишта као неких пукотина, открива се нелагодност враћања – напетост оличена у седишту „наопаке кретање” сачекује придошлог путника. Он прво пажљиво тражи „нормално” слободно место окренуто – напред... Кад установи да га нема, невољно, али храбро седе на то „наопако”. Осећај да њега тај аутобус не носи, већ враћа, брзо се губи уласком нових путника.

Као пингвини, мирни и окренути ка сунцу, путници усмерени у непознато време – простор, мирно учествују у свеопштој кретању.

Сви смо у том аутобусу без могућности да њиме управљамо, неки занесени, други свесни. Моје станице су изложбе, бацам им се у наручје пун страсти и очекивања да ћу са њима бити бар мало бољи човек.

Питање избора је древна дилема кокошке и јајета, шта је то нас одабрало, а шта смо ми бирали? Тако професор Драган Лубарда каже да га је срела Линија!, док је мене изгледа треснула површина са скривеном запремином.

** Поменули смо да је Замјатин само исходиште идеје, њено обликовање у Ваш коначни потпис је управо у нечему у чему сте препознатљиви: у садејству светла и таме које обликује површине Ваше нове стварности. Изложба је мултимедијална, што отвара могућности различитих „читања”. Како је она ауторско, интегрисано?*

– Остао сам у црно-белом ликовном изразу да бих био што јаснији у ономе што саопштавам. Било ми је занимљиво како се додирује типографија са површином цртежа и покретним сенкама. Осећај да су они сродници, добро се ишчитавао у самој поставци. Вишемедијски приступ једној теми је увек узбудљив и ризичан. Све зависи од тога шта хоћете тиме да покажете. Ако је идеја јасна онда ће различити медији у пуној мери допринети томе.

Подвлачим поново, садржина изложбе је у дијалогу, не само мене са текстом Замјатина, већ и у релацији употребљених различитих медија међусобно. Вођен таквим приступом, искористио сам носећи стуб галерије за аплицирање цитата и тако им дао централни значај. Све друго сам постављао драматургијом одмотавања око основне идеје. Кад посматрач уђе у галерију и крене да чита затечен текст на стубу, неминовно са обилажењем око њега уочава различите позиције текста и околног ликовног материјала.

Тако све добија један дубљи ликовни смисао поред садржине која му се нуди речима. Од помоћи ми је било и мишљење творца појма дисконтинуитета математичара Дедекинда, где он каже: „Ако простор стварно постоји, није нужно да буде непрекидан. Многа његова својства остала би иста и да је испрекидан. Али ништа нас не би спречило, ако хоћемо да испунимо те празнине мишљењем, и да га учинимо непрекидним.”

У пуној мери овај навод открива праву структуру изложбе.

** Зар је могуће да ће бити некакво сутра? – пита се Замјатин. Ви сте се са њим „дописивали”. Какав је одговор?*

– Изложбом сам потцртао жељу да разумем написано. Да низови слова у пространству белог папира нису остали у времену свог настанка. Силно сам се смејао свакој гротескној ситуацији осликаног његовим умом и очима. Многе видљиве сличности удаљених друштвених модела јасно показују генијалност Замјатина. Одговор би могао да се налази у успостављеном дијалогу, у важности и најмањег доприноса универзалној култури Слободе. ■

Драгана МАРКОВИЋ

ПРИРУЧНИК ЗА ДУШУ

У Библиотеци града Београда представљена је психолошка енциклопедија *Човек*, групе аутора – чланова Руске академије наука, књига која је 2001. године добила награду председника Русије у области образовања и коју су Унеско и Међународни центар за системе обучавања предложили за уџбеник

Књигу је на српски језик превела Љубинка Милинчић, а објавила је штампарија *Софос*. Реч је о тому о психологији из руског циклуса *Енциклопедија*, на чијој је промоцији рецензент књиге, проф. др Жарко Требишанин, оценио да се ради о „импресивном делу по обиму, методолошки-научно заснованом, али и атрактивном, што је врло тешко ускладити“.

Енциклопедија садржи пет целина којима су обухваћене области у психологији: теоријски правци, систематично објашњење сазнајних процеса, емоција и маште, људска душа, социјална психологија и психопатолошке појаве. Обогаћена је и са више од хиљаду табела, графикана и фотографија, али и допунским огледима и биографијама најзначајнијих психолога. Може се похвалити и наградом председника Русије у области образовања за 2001. годину, али и да су је Међународни центар за системе обучавања и Унеско предложили за психолошки уџбеник.

Пре ове енциклопедије, Љубинка Милинчић преводила је руског психолога Вигоцког, што јој је олакшало рад са књигом која броји више од шест стотина страница. На питање зашто се определила за том о психологији из циклуса *Енциклопедија*, објаснила је да не постоји слично српско издање, али и да се данас сви помало баве науком о души, па је њена идеја да не буде корисна само студентима, већ свима заинтересованима. ■

Н. ШУТИЋ

ИЗ ФОНДА „ДЕЈАН МАНЧИЋ“ ТРАГОМ ПЕТРАРКЕ

Војна академија, 20. новембра, била је домаћин Фонду „Дејан Манчић“, који је представио ново дело из своје библиотеке, збирку поезије *Ништа није тако*, аутора Ивана Деспотовића

Иван Деспотовић је у јуну ове године победио на конкурс Фонда „Дејан Манчић“, што му је омогућило да објави своју прву збирку песама, *Ништа није тако*. Чланови жирија, књижевници и критичари – Добривоје Јевтић, Димитрије Миленковић и Мама Димић – сложили су се да је реч о уметнику који припада петраркистичком правцу, док је Раша Попов најавио аутора „неизмерног талента и великог љубавног песника“.

Иван Деспотовић дипломирао је на Филолошком факултету у Београду, на Одсеку опште књижевности, а поред поезије интересује га и фотографија и краткометражни филм. Такође, планира ускоро да објави и збирку прича.

Породица Манчић основала је Фондацију пре седам година, у знак сећања на свог сина који је погинуо у бомбардовању 1999. године, са циљем да сваке године открива и помаже таленте у поезији, сликарству и уметничкој фотографији. ■

Н. Ш.

АРХИВ СРБИЈЕ

ЧУВАР ТАЈНИ

На недавно одржаној конференцији за медије, министар културе Војислав Брајовић и директор Архива Србије Мирослав Перишић најавили су нову, транспарентну политику ове институције

У Архиву Србије, 21. новембра, министар културе Војислав Брајовић и директор Архива Србије др Мирослав Перишић говорили су на тему „Стања и доступности архивске грађе у Архиву Србије“. Том приликом, направљен је пресек докле се стигло у сређивању грађе, преузимању досијеа од Безбедносно-информативне агенције и саопштени су позитивни утисци о сарадњи новог руководства Архива и Министарства културе. Сврха конференције јесте и

најава нове политике Архива Србије, за који је његов директор рекао да је то „установа која чува тајне, али није тајна организација“.

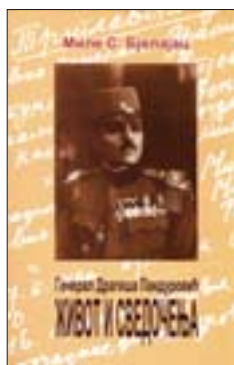
Као један од проблема у раду Архива Србије, др Перишић навео је потребу доношења законске регулативе, која би одредила архивистичке критеријуме по којима би документа била доступна грађанима и научноистраживачким установама. Такође, нагласио је и неопходност закона о досијеима, који би омогућио да они буду приступачни појединцима, којима је потребно да знају шта су државне службе о њима бележиле.

Процес преузимања грађе од Безбедносно-информативне агенције почео је пре три године и још је у току. Док не буде комплетирана, немогуће је да буде доступна јавности. Мирослав Перишић сматра и да прилив грађе у Архив Србије треба да буде бржи, јер, на пример, списи Војнобезбедносне агенције још нису постали део ове институције. ■

Н. ШУТИЋ

СВЕДОЧАНСТВА ИЗ ПРВЕ РУКЕ

Ту има много чланака историјског значаја за све: за историчаре, књижевнике, песнике, драмске писце, психоаналитичаре, за психонализу људи, догађаја и времена, зато је историографска књига др Милета Бјелајца *Генерал Драгиша Пандуровић, живот и сведочења*, намењена многим

Уколико се историја схвата само као једноставан след борби, мирења, победа и пораза, лако се стиче слика шта се, када и како догодило. Ипак, књига др Милета Бјелајца *Генерал Драгиша Пандуровић, живот и сведочења*, коју су објавили Институт за новију историју Србије и штампарија „Алтера“, још је једна у низу оних које потврђују да се историјски догађаји не могу разумети без увида и у судбине њихових актера. Аутор, научни саветник на београдском Институту за новију историју, представио је психолошку драму официра током Другог светског рата, одвојеног од своје земље и породице. У првом поглављу, под насловом *Драгиша Пандуровић у свом времену*, др Бјелајца говори о животу генерала Војске Краљевине Југославије,

док преостали, већи део књиге, чине одломци његовог дневника из Другог светског рата.

На почетку рата, од априла 1941. године, генерал Пандуровић је заробљен и пребачен у логор у Варбургу, затим у Нирнбергу, где потписује Нирнбершку декларацију, акт солидарности са напорима Милана Недића, а од 1942. године до краја рата у заточеништву је у Оснабрику. У целинама *Нирнберг тврђава од жице, Оснабришка цунгла, Атмосфера једне собе...* хронолошки теку приче о логорским данима, односима међу саборцима, искушењима... У пролеће 1945. године ослобађају се генерали Војске Краљевине Југославије, да би месец дана касније, на захтев Титове војне комисије, поново били пребачени у порушени оснабрички логор. Новембра исте године, Државна комисија за утврђивање злочина окупатора и његових помагача објављује листу злочинаца из времена заробљеништва у логорима, на којој је и име Драгише Пандуровића. Од 1948. године са групом генерала живи у дворцу Фарлар, недалеко од Оснабрика.

Књига се завршава писмом – интимном исповешћу супруги и ћеркама из новембра 1945. године, у којем, без обзира на то што је земља ослобођена, објашњава личну несрећу због пораза његове војске и монархистичких идеала. Надајући се да ће утицај и идеје западних сила бити пресудни у коначном уређењу земље, саопштава и да се неће вратити у Југославију док се то питање не реши. Генерал Пандуровић умро је јула 1951. године у Оснабрику.

Тематизујући проблем генерала ројалисте током Другог светског рата, чијим је исходом постао странац у својој земљи, аутор комбинује историјске чињенице са личним доживљајима, нудећи слику једног времена и система, не оптерећујући при том идеолошким наносима. „Ја нисам емигрант политичар, већ стари војник васпитаван у младости и кроз цео живот да се придржавам стриктно тога: не мешати се у политику, служити верно својој нацији, покоривајући се његовој законској вољи“.

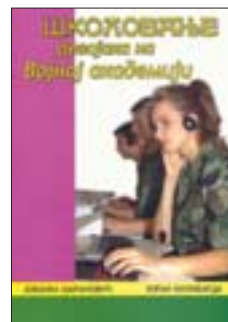
Н. ШУТИЋ

СТУДИЈА О ШКОЛОВАЊУ ДЕВОЈАКА НА ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

КУЛТУРОЛОШКА ПРОМЕНА

Корисно је да Војска Србије у својим редовима има жене официре са високим војноструктурним образовањем. Нема оправдања за постављање формалних ограничења за школовање жена на појединим смеровима Војне академије. Њима треба да буде омогућен приступ свим родовима и службама, што подразумева и могућност бирања свих програма школовања за официрске дужности.

Наведени ставови само су акценти из завршног дела студије под насловом „Школовање девојака на Војној академији“, која је ове године објављена у издању те наше војне образовне установе. Аутори студије врсни су познаваоци проблематике: др Јованка Шарановић, научни сарадник, начелник Одељења за студије одбране Института за стратегијска истраживања, и проф. др Зоран Килибарда, пуковник у пензији, професор Факултета безбедности у Београду. Књига је нови изданак континуираног бављења темом учешћа жена у одбрамбеним пословима и продукт дугогодишњег научноистраживачког рада др Јованке Шарановић, чији су резултати претходно делом објављени у раду „Жена у одбрани – од традиционалног до савременог“ (Војноиздавачки завод, 2006).

У студији „Школовање девојака на Војној академији“ аутори у првом поглављу, „Жена у војсци – између оспоравања и равноправног чланства“, разматрају и нуде одговоре на многобројна питања: од указивања на традиционално гледање на улогу жена у војсци, преко приказивања резултата савремених опсервација особености женске природе, до могућих социјално-родних импликација ангажовања жена у војсци. У другом поглављу аутори се баве аргументима којима се оспорава или

подржава школовање жена за војну професију, док је треће поглавље посвећено резултатима емпиријског истраживања заинтересованости девојака за школовање на Војној академији.

Аутори у четвртном поглављу откривају разлоге због којих су оправдана извесна (привремена) ограничења за школовање појединих профила жена официра, а затим обрађују питања профила официра за које жене треба да се првенствено школују, облика тог школовања, селекције жена кандидата за Војну академију и неке специфичности логистичке подршке неопходне током њиховог школовања. Студија завршава закључцима и предлозима, уз истацање питања на која је неопходно дати одговор пре дефинитивне операционализације модела школовања жена у Војној академији.

Школовање жена у Војној академији представља својеврсну културолошку промену, истичу аутори, уз напомену да је за оживоћење те промене неопходна подршка свих чинилаца у војнообразовној пракси.

С. РАНЂЕЛОВИЋ

Застава везује војнике заједничком мишљу, осећањем и духом. Војска се под заставу купи. Застава је у војсци најстарија после владаоца. Зато њој сви официри без разлике и сви војници одају пошаст, зато се с почашћу доноси и односи с фронта...

Онај војник, који победоносно пронесе заставу кроз непријатељске редове, славан је и њега чека награда од Краља, а част и понос од целог народа. Ко заставу изневери, неверник је; такав је војник згрешио и пред Богом и пред Краљем и пред Отацбином својом; таквог неверника очекује срам и поруга.

БАТАЉОНСКЕ ЗАСТАВЕ КНЕЖЕВИНЕ СРБИЈЕ

Са доласком кнеза Александра Карађорђевића на власт, већ крајем 1845. године, уз заставе, које су додељене неким јединицама српске војске ишле су и дипломе са краљевским аманетом, којим је суверен обавезивао своју војску на „необориву храброст и постојану верност“. Батальони Кнежевине Србије примили су и прве свилене српске тробојке црвено-плаво-беле боје које је увео врховни заповедник војске кнез Александар Карађорђевић, 30. новембра 1845. На првој страни заставе насликан је лик светог Андреје првозваног, који се славио тог датума, са написом испод:

„Слава Богу вишњему, укреповшему десницу Србаља храбра за веру, отечество и род. И утврдившему правду на похвалу и чест!“

На другој страни заставе, испод грба, стајао је натпис:

„Заставу ову освештану, војене чести знак, за спомен, љубав и наклоност верним војницима српским, дарава Александар Карађорђевић, књаз српски, на дан св. Првозваног Андреје љета 1845!“

После Светоандрејске скупштине 1858, када је на власт поново дошао кнез Милош Обреновић, одмах су повучене заставе које је војсци доделио Александар Карађорђевић и за батальоне гарнизонске војске првог и другог позива дариване су друге, чије су дипломе гласиле:

„Војници!

Освештену заставу коју вам ја поверавам вашој храбрости и војничкој чести, примите с дипломом овом, као сведочбу моје отеческе љубави према вама. Она је украшена образом Светог првозваног Апостола Андреје, дан кога двоструко је знаменит за сваког Србина; једно по томе, што је на тај дан Бог благословио срећном победом оружје отаца наши, а друго и поглавито с тога што је после тешки трудова моји и народни на тај дан објављена унутрашња слобода земље наше. Образ овај угодника Божијег подсећајући вас на две значајне епохе у историји наше отаџбине нека умложи јунаштво и верност коју сте ви отечеству и мени дужни, како да се достојни синови јуначки родитеља важу и моје љубави покажете, те да се под заставом овом, која нека вам је срећна и благословена увенчате чашћу и славом себи на понос, мени на радост, а Србији на корист!“

И ДОБРОВОЉЦИ ПОД ЗАСТАВОМ

У наредним временима српска војска имала је многе заставе, међу којима се истичу добровољачке из српско-турског рата 1876–1877, да би 1884. године била донета и *Уредба о заставама Наше војске*, која предвиђа да заставе у војсци добијају активни пешадијски и коњички пукови, гардијски ескадрон, резервни пешадијски пукови и резервни коњички дивизиони... У члану 4. стоји да се „и коњичка и пешадијска застava састоји из: платна, траке и копља. Платно и копље не мењају се, а трака је променљива. Краљ, ступајући на владу, даје војсци нове траке са својим монограмом, а старе се предају на чување војном музеју, ако се указом другачије не нареди“.

Платно је двоструко, пурпурно црвено, 90 цм у квадрату има лице на обема

странама. Спољне ивице заставе опточене су код пешадије златним, а код коњице сребрним ресама дугачким 5 цм. На средини обе стране платна стоји бели орао са штитом на прсима и једном круном на обема главама. Висок је 45 цм, сразмерне ширине. Изнад грба стоји српском ћирилицом исписан натпис: „За веру, Краља и Отаџбину“, а испод назив дотичног активног пука, дивизиона или ескадрона.

Старе заставе замењене су новим, пошто су освештане у цркви Ружица на Калемегдану, на Цвети, 6. јуна 1886 – управо на дан када је 1815. кнез Милош Обреновић под својим таковским барјаком окупио Србе на Други српски устанак.

Тога дана је даривана укупно 21 застava: пешадијским пуковима – 15, гардијским батальонима – пет, коњичким пуковима – такође пет и једна Гардијском ескадрону. Врховни заповедник српске војске одржао је следећи говор:

„Јунаци!

Старе заставе, та славна знамења војних врлина којима се Наша мила и драга војска вазда одликовала; старе заставе ти сведоци славних дана, сведоци тешких напора српске војске и српског народа – данас се замењују.

Данас се остављају да служе као вечити споменици храбрости војних врлина ваших, оличених у служби отаџбине, у служби Краљу вашем...

Предајући вам данас заставе, Ја вам предајем част, Ја вам предајем достојанство и будућност Србије!“

Под владавином краља Милана Првог Обреновића све команде и јединице, које су имале заставе, наредбом од 3. јануара 1888. добиле су – као дан славе – одређени датум који је могао да буде или дан формирања јединице или „дан особито одликовања команде у борби пред непријатељем или дан каквог српског божијег угодника“. Дан славе имале су све пешадијске, коњичке, артиљеријске и инжињеријске јединице, затим заводи, Војна академија, све болничке чете, а исто тако и жандармерија.

НАРОЧИТА ЗАСТАВА ЗА АКАДЕМИЈУ

На 50-годишњицу прославе, 10. децембра 1890, краљ Александар Први Обреновић доделио је Војној академији *Нарочиту заставу*:

„Поверавајући ову заставу Војној академији као символ војничких врлина, Ми смо потпуно уверени, да ће питомци Војне академије својим радом и трудом старати се, да она вазда поносно вије над врлом трупом будућих старешина наше храбре Војске!“

Узданици, војничком листу „за поуку, неговање војничких традиција и витешку забаву“, 1902. године истакнуто је:

„Застава је аманет поверен војницима од Краља; аманет који војници треба да чувају, да се њим славе и поносе, и да га бране као највећу светињу.“

Застава везује војнике заједничком мишљу, осећањем и духом. Војска се под заставу купи. Застава је у војсци најстарија после владоаца. Зато њој сви официри без разлике и сви војници одају почаст, зато се с почашћу доноси с односи с фронта.

Застава 4. коњичког пука 1904. године

Наша застава је од свиленог платна, бојадисаног црвено, плаво и бело. На њој пише: *За вјеру, Краља и Отечество*, и на њој је нацртан Грб Краљевине Србије.

Онај војник, који победоносно пронесе заставу кроз непријатељске редове, славан је и њега чека награда од Краља, а част и понос од целог народа. Ко заставу изневери, неверник је; такав је војник згрешо и пред Богом и пред Краљем и пред Отаџбином својом; таквог неверника очекује срам и поруга.

Војници! Пазите и чувајте заставу своју. Боље вам је и умрети, него се без ње из боја вратити. Ако је изгубите, изгубили сте све што сте имали; изгубили сте и место на коме сте се у заједницу скупљали и узајамно се храбрили, изгубили сте збориште после боја!

После нове промене на престолу, краљ Петар Први Карађорђевић доноси своју *Уредбу о заставама наше војске 1906.* по којој су заставе пешадијске, за сва три позива народне војске и коњичке, за пукове првог позива и дивизионе другог позива. Платно заставе је свилено, на коме се налазе црвена, плава и бела боја, поређане једна испод друге хоризонтално. Површина заставе је квадратна, 75 цм, с траком ширине 15, а дужине 100 цм. На спољној, десној страни платна налази се у средини и у кругу лик светог првозваног апостола Андрије, патрона војничког; а на унутрашњој страни, такође у средини и у кругу, лик двоглавог белог орла, државног грба.

Над круговима, светитељевим и орловим, а према средини слободног простора тог дела платна, у благом луку су исписане речи: „За Краља и Отачаство“.

При дну траке, на спољним странама налази се на једном крају венац са круном одозго и краљевим монограмом унутра; а на другом крају исписан је у једном или више редова назив јединице чија је застава.

ЗАСТАВЕ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

На основу указа српској војсци 30. септембра 1911. нове заставе су додељене пешадијским пуковима другог позива – 16, коњичким дивизионима и пуковима – пет и артиљеријским дивизионима – такође пет.

У наредби Врховног команданта Српске војске краља Петра Првог од 30. септембра 1911. стајало је:

„Предајемо данас... пуку – дивизиону заставу наше војске на којој је лик Светог Андреје првозваног и Белог Орла Краља Србије са натписом *За Краља и Отачаство, с вером у Бога!*“

Поверавачући ово свето јуначко знамење пуку – дивизиону као залог војничке части и као знак зборишта наших храбрих војника Ми смо потпуно уверени, да ће се они, под окриљем овога знамења славе и части вазда сећати овог војног завета и заклетве дани Краљу и Отаџбини, и да ће, као достојни синови својих јуначких предака учинити да се застава њиховог пука – дивизиона увек поносито вије!“

Тога дана је министар војни, ђенерал Степа Степановић одржао следећи говор:

„Јунаци!

Његово краљевско височанство Петар Први, наш Врховни Заповедник, предаје вам данас Заставе ваше Команде – вашег пука и дивизиона, ту највећу Светињу војничку, то свето знамење војничке чести и дужности, војничке славе и поноса.

У овом часу, јунаци, када примате и убојним поздравом, поздрављате ту Свету Заставу Српства и наших јуначких предака, оних горостасних јунака, који су на данашњи дан под Кара-Ђорђевићем, славим оружјем и опремом али јуначким срцем у грудима и тврдом вером у Бога – отели овај тврди град – Београд, знајте да и сви они јунаци, и Краљ и цео народ Српски очекују од вас: да ту заставу победоносно проносите кроз непријатељске редове, те да им она заиста буде ‘страшна и ужасна’, и да је прославите неугаслом славом која ће сијати вечно као Сунце...“

У балканским ратовима војне заставе су такође квадратног облика, с грбом Србије у обележеном кругу и са натписом горе: „За краља и отачаство“ и доле: „С вером у Бога“. Те заставе српска војска имала је и током Првог светског рата, 1914–1918. године. Крајем 1914. генерал Степа Степановић, тада командант трупа нових области у Скопљу, наредио је да се све заставе из кадровских, одмах пошаљу у одговарајуће активне пукове првог позива и то „за пукове Тимочке дивизије у Рачу, а за пукове Моравске, Шумадијске и Дунавске дивизије у Ваљево!“.

Како је после повлачења српске војске преко албанских гудура и доласком на Крф 1915/1916. године, војска реорганизована, део застава укинutih пукова је чуван, а четири су дате пуковима Пр-

Застава моравског дивизијског коњичког пука 1911. године

ве српске добровољачке дивизије, формиране у Русији. Тако је за-става 2. пешадијског пука дата 1. добровољачком пуку, заставка 6. пешадијског пука – 2. пуку; заставка 7. пешадијског пука 3. пуку и за-става 11. пешадијског пука – 4. добровољачком пуку.

Заставе је 18. јуна 1916. у Одеси уручио командант пуковник Стеван Хашић.

Прва српска ратна заставка која се завијорила на мору била је истакнута 1917. на откупљеном торпиљеру грчке ратне морнарице, крштеном „Србија“, који је уједно био и први српски ратни брод тог времена. Савезничка Италија уложила је оштри протест српској влади због истицања заставе једне земље која није била поморска. Ипак, српска тробојка оставила је дубоки траг на ратнике који су имали прилике да виде како се поносно вије, осећајући у њој далеки привид своје отаџбине. ■

(Наставак у следећем броју)

ДОГОДИЛО СЕ...

1. децембар 1918.

Свечано проглашење формирања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

1. децембар 1925.

У Локарну у Швајцарској потписани су споразуми између европских држава о гаранцији мира и неповредивости граница. Најважнијим се сматра Рајнски пакт, којим су се Немачка, Француска и Белгија обавезале на поштовање граница, а Немачка прихватила демилитаризацију Рајнске области. Ове споразуме прекршио је Хитлер 1936, када је окупирао Рајнску област, а потом напао Чехословачку 1938. и Пољску 1939. године.

2. децембар 1901.

Амерички проналазач Кинг Кемп Цилет патентирао је први ножић за бријање с двоструком оштрицом.

3. децембар 1915.

Повлачећи се пред надмоћнијим непријатељским снагама, први делови српске војске пристигли су у Скадар. Три дана касније у Скадар је стигла и српска Врховна команда.

3. децембар 1952.

Умро је српски политичар, позоришни и књижевни критичар Милан Грол. Био је близак сарадник српског књижевног критичара Јована Скерлића. Од 1940. године био је председник Демократске странке. У Другом светском рату био је министар у југословенској емигрантској влади у Лондону. У земљу се вратио 1945. и једно време био потпредседник владе ФНРЈ.

4. децембар 1869.

У Новом Саду рођен Слободан Јовановић, правник, историчар и књижевни критичар. Члан Српске академије наука и уметности од 1905. године. Својим делима оставио је дубоки траг у науци и култури. У периоду од 27. марта 1941. до августа 1943. године био је потпредседник и председник југословенске краљевске владе. Умро је 12. децембра 1958. у Лондону као лице без држављанства.

4. децембар 1995.

Министри иностраних послова Европске уније суспендовали су на састанку у Бриселу санкције Савезној Републици Југославији.

5. децембар 1995.

Чланице НАТОа одобриле су упућивање 60.000 војника у Босну ради очувања мира постигнутог Дејтонским споразумом. Највећа операција Атлантског савеза од његовог оснивања 1949. спроведена је под називом „Заједнички подухват“.

7/8. децембар 1941.

Напад Јапана на Перл Харбур и улазак Сједињених Америчких Држава у Други светски рат.

8. децембар 1995.

У Лондону је почела дводневна конференција на којој је, уместо женеvsке Миревне конференције за бившу Југославију, основан Савет за спровођење мира. У раду конференције учествовали су

министри иностраних послова 40 земаља и представници бројних међународних организација. Шведски дипломата Карл Билт именован је за високог представника међународне заједнице у Босни.

9. децембар 1917.

Турске трупе предале су Британцима у Првом светском рату Јерусалим, који је под турском доминацијом био од 1517. године.

9. децембар 2000.

Савезна Република Југославија и бивша југословенска република Словенија успоставиле су дипломатске односе.

10. децембар 1919.

Усвојено прво Привремено правило о вршењу жандармеријске службе у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца.

11. децембар 1946.

Генерална скупштина УН основала је Уницеф (Међународни фонд Уједињених нација за помоћ деци).

12. децембар 1916.

Немачка је у име Централних сила предложила Антанти да отпочну преговори о закључењу мира, под условом да се признају дотадашња немачка освајања. Силе Антанте нису пристале на преговоре.

13. децембар 1877.

Краљ Милан Обреновић одазвао се позиву Русије која је заратила са Отоманским царством и Србија је објавила други рат исламској царевини, иако се још није опоравила од пораза у првом. Српска војска је убрзо потукла Турке и ослободила јужне српске градове Ниш, Белу Паланку, Пирот, Куршумлију, Прокупље и Врање.

14. децембар 1960.

Генерална скупштина УН усвојила Декларацију о давању независности земљама под колонијалном управом. У Декларацији је записано да су УН „уверене да постојане колонијализма спречава развој међународне економске сарадње и онемогућава социјални, културни и економски развој зависних народа“ и да је колонијализам „супротан идеалима светског мира“. Овај датум се обележава као Дан деколонизације.

14. децембар 1995.

Председник Србије Слободан Милошевић, шеф југословенске делегације на мировним преговорима у Паризу, председник Хрватске Франьо Туђман и лидер босанских муслимана Алија Изетбеговић потписали су мировни споразум о Босни и Херцеговини.

14. децембар 2005.

Ступила је на снагу Конвенција Уједињених нација о борби против корупције. Ово је први глобални обавезујући документ који регулише борбу против корупције у државним и приватним секторима.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

БУКА

Природа никад не подиже буку. Она учи човека узвишености у тишини. Ћути сунце. Немо се пред нама шири зауздано небо. Мало и ретко чујемо нешто из „срца земље“. Милостиво и блажено се пружају царске планине. Чак је и море способно за „дубоку тишину“. Оно највеће у природи, што одређује и одлучује као такву нашу судбину, дешава се бешумно...

А човек је бучан. Он прави буку од јутра до касно увече, намерно и ненамерно, радећи и доконујући. Та бука никако се не слаже са резултатом који захваљујући њој, настаје. Као да бука сачињава „привилегију“ човека у свету, јер све што природа даје нашем слуху, јесте јединствени и многозначни звук, а не насртљива и празна бука. Поражени и обухваћени стојимо ми кад свој глас подижу гром, вулкан или ураган; и ослушкујемо тај глас, који се намерио да нам каже нешто узвишено. Буја Рајског водопада или мора, рушевине горске лавине, шапат шума, жубор потока, пој славуја – ми чујемо не као буку, него као говор или песму сродних нам, али тајанствених, сила. Бука трамвоја, треска и шкрипање фабрика, урлање мотора, фијуци пролазећих аутомобила, швићкање бича, обијање косе, оштри звуци кршевина машина и, ах, тако често... зујање радија – то је бука, повезана са одређеним појавама, али тако ништавно мало значајна у духовном смислу. Бука постоји увек тамо где звук апсолутно мало значи, или уопште ништа не значи; где ромор, зујање, трубење, брујање, продирући у човека човеку пружају веома мало. Бука је – дрска и разочаравајућа, охола и празна, самоуверена и површна, беспоштедна и лажљива. Могуће је да се привикнемо на буку, али никада се њом не треба наслађивати. Она не крије у себи ништа „духовнога“; она је слободна од сваког „трећега“ духовног нивоа. Она „говори“, не имајући шта да каже. Зато је свака рђава уметност, свака глупава реч, свака празна књига – бука.

При том, бука се јавља из духовног „ништа“ и раствара се у духовноме „ништа“. Она мами човека из његовог духовног прибежишта, из његове усредсређености, изазива га отуда, раздражује, свезује, тако што он живи не више духовном, већ скоро искључиво спољашњим животом. Говорећи језиком савремене психологије, она животу пришива „екстравертну ситуацију“, ничим му то не надокнађујући. Отприлике овако: „Поздрављам те, човече... Ослушни! Причекај!.. Уосталом, ја и немам шта да ти кажем!..“

И опет... И опет... Јадни човек се подвргава нападима и чак не може да одрази лик нападача: „Ако немам шта да ти кажем, остави ме на миру... И што је више човек обухваћен буком, тим се јаче прикива његова душа за пажњу према спољашњем. Он се предаје спољашњости...“

Захваљујући буци, спољашњи свет постаје значајан. Он заглашује човека, гута га. Он га претвара у материјалисту: уколико је материјалиста управо онај ко се зауставља на спољној материји и сматра је једином реалношћу. Бука, да тако кажемо, „заслепљује“ човечије ухо, његов слух, његову предузимљивост, човек постаје духовно „наглув“ и духовно „глув“.

Бука прикрива све: у спољашњем смислу – појање света, откровења природе, надахнуће из космичког ћутања. У унутрашњем смислу – рађање речи, рођење мелодије, одмор душе, спокој разума, „тихи глас Бога, који говори у нама“ (Лафатер). Зато што, уистину, где нема тишине, тамо нема ни мира; где бучи ништавност, тамо онеми Вечно; где се осили ђаво, тамо нећеш зачути појање Анђела. Врт Божији цвате у тишини.

Плашљива је, такође, и муза. Како је лако преплашити је буком!.. Нежна је њена суштина: глас је нежан. А бука је – дрзак момак. Ништа не зна тај грубијан о тајанственој првонаочној мелодији, која се одиже из врела душе, каткад молећи, понекад зазивајући, понекад уздишући. Он је „амузикалан“ и „антимузикалан“; он изгони првонаочелну мелодију из земног живота и земне музике... Наше буци склоно време већ је зашло тако далеко да су само титански надарени музичари у стању да приме ту божанствену и првонаочелну мелодију...

За ту несрећу не познајем утеху. Постоји само једно: отклони ти буку... ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге „Пред буктавим загонеткама господњим“
Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. децембар

Православни

- 4. децембар – Ваведење Пресвете Богородице
- 7. децембар – Света великомученица Екатерина
- 8. децембар – Свети великомученик Климент
- 9. децембар – Преподобни Алемпије Столпник
- 13. децембар – Свети апостол Андреј Првозвани

Римокатолички

- 2. децембар – Прва недеља Дошашћа
- 8. децембар – Безгрешно зачеће Блажене Дјевике Марије

Јеврејски

- 5–12. децембар – Ханука

ВАВЕДЕЊЕ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ

Када је Пресвета Дева Марија навршила три године, њени родитељи, свети Јоаким и Ана, довели су је из Назарета у Јерусалим, да је предају Богу у храм како су раније обећали. На уласку у храм, Деву је дочекао првосвештеник Захарија, отац Јована Претече, и увео је у Светињу над Светињама, у најсветије место храма, иза друге завесе, тамо где улазе само архијереји и то једном годишње. Родитељи су принели жртву Богу, примили благослов и вратили се кући док је њихова кћи остала у храму. После њихове смрти, дванаестогодишњу Деву дали су светом Јосифу, рођаку из Назарета да, под видом обручнице, живи у девствености иако то није био обичај у Израиљу. Пресвета Дева Марија била је прва доживотно завештана девојка коју су касније следиле хиљаде девојака и младића. ■

ХАНУКА

Слави се као сећање на победоносну ослободилачку борбу јеврејског народа против хеленистичких окупатора у време владавине Антиоха Четвртог Епифана из династије Селеукида. Први дан празника пали се по једна светиљка, а затим сваког дана по једна више. Традиција налаже да се тада не роди, дозвољена је породична забава, нарочито игра за децу са зврчком на коме су исписане речи везане за легенду о уљу. Зато се и служе уштипици од теста и кромпира спремљеним на уљу. ■

ИЗБОР СПОРТИСТЕ ГОДИНЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ У 2007.

Децембар најављује крај богате такмичарске сезоне у којој су забележени резултати вредни пажње. Обрадовали су нас стрелци, падобранци, пентатлонци, атлетичари, мајстори борилачких вештина... Дошло је време да изаберемо најбоље у екипној и појединачној конкуренцији. Имајући у виду успехе на домаћој и међународној сцени, верујемо да ће се жири наћи на „слатким мукама“ да по важећим критеријумима одреди ко је обележио спортску 2007. у Војсци Србије.

Магазин „Одбрана“ ће им одати признање за учинак, јавно и свечано, опет, по традицији 24. јануара наредне године.

Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови и секције.

Ваше предлоге можете слати до 30. децембра на адресу: Редакција магазина „Одбрана“ (за избор спортисте године), Браће Југовића 19, 11000 Београд. ■

СПОРТСКО ПРВЕНСТВО ПРВЕ БРИГАДЕ

На спортским теренима Новог Сада 22. новембра одржано је јесење спортско првенство Прве бригаде Копнене Војске, на коме је учествовало око 150 такмичара, који су се надметали у три спортске дисциплине – оријентационом кретању, малом фудбалу и кросу на 2.500 метара.

Првенство је отворио пуковник Сретен Егерић, начелник штаба бригаде, док су потпоручник Драган Тодосијевић, победник у војном вишебоју на пролећном спортском првенству, и старији водник прве класе Саша Мудринић, учесник Светских војних олимпијских игара одржаних у Индији, подигли на јарбол државну заставу.

Најбоље резултате постигла је екипа Сремске Митровице. ■

Б. М. П.

ЦЕРСКИ ПОЛУМАРАТОН

У Текеришу, 3. новембра одржан је 11. по реду полумаратон „Стазама церских јунака“. Победник овогодишњег такмичења у спомен Церске битке, је Сретен Нинковић, који је стазу од 21,1 км савладао за један сат, десет минута и осам секунди. Друго место освојио је Столић Саша из Београда постигавши четири секунде слабије време, а треће Дејан Божићевић из Шапца стигавши на циљ осам секунди после првопласираног.

У женској категорији тријумфовала је Стојанка Сокол из Суботице претрчавши стазу за један сат, 48 минута и 25 секунди, док су се за другу и трећу позицију избориле Зорица Антић (1:53:14) из Ваљева и Милена Петровић (2:06:05) из Београда.

У категорији припадника Војске Србије најбољи резултат постигао је млађи водник Горан Чегар (1:11:12), друго место освојио је капетан Александар Нешевски (1:15:38), а треће Игор Вуковић (1:19:51). На полумаратону, који има статус међународног такмичења, наступили су и дугопругаши из Румуније, Молдавије и Републике Српске.

Осим полумаратона, одржани су и крос студената на 10 километара, у којем се ореолом победника окитио Кристијан Стошић, и јачке трке од првог до осмог разреда.

Ове године и старт и завршетак трке били су на Текеришу, крај споменика церским јунацима. Стаза је водила до села Доња Бадања и назад. Под покровитељством Скупштине општине Лозница ту атлетску манифестацију организовали су Тркачки атлетски клуб „Церски јунаци“ и Универзитетски спортски савез Београда. ■

З. П.

ВОЈНА ПОШТА 1423 СОМБОР
расписује

К О Н К У Р С

За попуњу слободних радних места, пријемом лица из грађанства у професионалну службу у својству војника по уговору на служби у ВС:

Место службовања: НОВИ САД

У грађевинску службу:

– руковалац парних котлова са механизованим ложењем, ВЕС 72824, 2 извршиоца

Место службовања: СОМБОР

У санитарску службу:

– медицински техничар, ВЕС 72503, 1 извршиоца

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да је држављанин Републике Србије,
- да је здравствено способан за службу у Војсци (што утврђује надлежна војнолекарска комисија),
- да није осуђиван за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци,
- да се против њега не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности,
- да је одслужио војни рок, и да је за време служења војног рока оспособљен за обављање одговарајуће дужности,
- да није старији од 28 година, ако се прима на дужност у роду, односно 30 година, ако се прима на дужност у служби.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- за дужност у санитарској служби могу конкурисати лица, без обзира на ВЕС уколико у грађанству имају стручну спрему која одговара служби у коју се примају,
- за дужност у грађевинској служби могу конкурисати лица, без обзира на ВЕС уколико у грађанству имају положен стручни испит који одговара радном месту на које се примају.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Молбе се подносе непосредно Војној пошти 1423 Сомбор. Адреса: Апатински пут бб, 25105 Сомбор.

У молби се наводи: презиме, очево име и име, место, општина и година рођења, лична ВЕС, дужност за коју конкурише и највишу завршену школу. Уз молбу прилаже: уверење о држављанству, извод из МКР, оверену диплому-сведочанство о завршеном степену стручне спреме или положеном стручном испиту у грађанству, уверење да се против кандидата не води кривични поступак, фотокопију војничке књижице, биографију. На оцену здравствене способности лица ће упућивати комисија која одабира кандидате.

ПРАВА И ОБАВЕЗЕ ЗА ВРЕМЕ СЛУЖБЕ ПО УГОВОРУ:

Војници по уговору на одређено време имају право на: лични доходак и друга новчана примања према Правилнику о личним доходцима, бесплатан смештај у касарни, бесплатну исхрану по прописаном војничком оброку, годишњи одмор и одсуства према Правилнику о годишњим одморима и одсуствима, здравствено и социјално осигурање и друга права и обавезе према прописима за лица примљена у војну службу на одређено.

Конкурс је отворен од 01.11.2007. године и остаје отворен до попуње упражњених места.

О избору кандидати ће бити обавештени у прописаном року. ■

ВОЈНА ПОШТА 1414 НОВИ САД
расписује

К О Н К У Р С

За пријем војника по уговору на службу
у Војсци Србије на одређено време (по гарнизонима)

а) НОВИ САД

ВП 1405

- ВЕС 71801 (радио-телеграфиста) 2 извршиоца
- ВЕС 71810 (телепринтерист-шифрер) 1 извршиоц
- ВЕС 72701 (возач вучног возила) 1 извршиоц

ВП 1947

- ВЕС 72110 (механичар за инж. машине
уједно возач) 1 извршиоц

ВП 1421

- ВЕС 71704 (возач-послужилац дозера) 3 извршиоца
- ВЕС 71706 (возач-послужилац утоваривача) 2 извршиоца
- ВЕС 71707 (возач-послужилац копача) 2 извршиоца
- ВЕС 71709 (послужилац компресора) 1 извршиоц
- ВЕС 71716 (возач-послужилац грејдера) 1 извршиоц
- ВЕС 72102 (механичар за возила точкаше) 1 извршиоц
- ВЕС 72125 (ел. механичар за возила гусеничаре-ел. механичар
за изворе струје) 1 извршиоц
- ВЕС 72701 (возач) 2 извршиоца

ВП 1413

- ВЕС 71310 (возач) 2 извршиоца
- ВЕС 71325 (оператор) 7 извршиоца
- ВЕС 71328 (возач) 4 извршиоца
- ВЕС 72701 (возач) 2 извршиоца
- ВЕС 73801 (послужилац) 1 извршиоц
- ВЕС 73807 (диспечер) 1 извршиоц

ВП 4100

- ВЕС 72103 (механичар за возила
гусеничаре – уједно возач) 1 извршиоц
- ВЕС 72108 (механичар за арт. наоружање) 1 извршиоц
- ВЕС 72409 (хидротехничар) 1 извршиоц
- ВЕС 72501 (болничар) 1 извршиоц
- ВЕС 72701 (возач) 1 извршиоц

б) ПАНЧЕВО

ВП 1407

- ВЕС 71101 (стрелац) 9 извршиоца
- ВЕС 71103 (нишанија митраљеца) 3 извршиоца
- ВЕС 71109 (снајпериста) 2 извршиоца
- ВЕС 71118 (нишанија БГА) 5 извршиоца
- ВЕС 71121 (радио-телефониста – послужилац) 1 извршиоц
- ВЕС 72501 (болничар) 1 извршиоц
- ВЕС 72701 (возач) 7 извршиоца

в) БАЧКА ТОПОЛА

ВП 1408

- ВЕС 71204 (топограф) 8 извршиоца
- ВЕС 71205 (нишанија) 6 извршиоца
- ВЕС 71208 (топограф) 2 извршиоца
- ВЕС 71209 (рачунач) 1 извршиоц
- ВЕС 71214 (возач самоходног оруђа) 11 извршиоца
- ВЕС 71704 (возач-послужилац дозера) 1 извршиоц
- ВЕС 71707 (возач-послужилац) 1 извршиоц
- ВЕС 71801 (радио-телеграфиста) 1 извршиоц
- ВЕС 72102 (механичар за возила точкаше) 1 извршиоц
- ВЕС 72107 (погонски манипулант) 1 извршиоц
- ВЕС 72140 (аутобравар-електрозаваривач) 1 извршиоц
- ВЕС 72403 (кувар) 1 извршиоц
- ВЕС 72501 (болничар) 1 извршиоц
- ВЕС 72503 (медицински техничар) 1 извршиоц

ВП 1419

- ВЕС 71410 (оператор нишанија на БВП) 1 извршиоц
- ВЕС 71451 (стрелац на БВП) 16 извршиоца

- ВЕС 71801 (радио-телеграфиста) 1 извршиоц
- ВЕС 72125 (електромеханичар за возила
гусеничаре) 1 извршиоц
- ВЕС 72126 (електромеханичар) 1 извршиоц
- ВЕС 72501 (болничар) 1 извршиоц

г) СРЕМСКА МИТРОВИЦА

ВП 1415

- ВЕС 71405 (возач борбених возила точкаша) 1 извршиоц
- ВЕС 71417 (нишанија) 7 извршиоца
- ВЕС 71418 (возач тенка) 16 извршиоца
- ВЕС 71731 (возач оклопног возила носача моста) 1 извршиоц
- ВЕС 72501 (болничар) 2 извршиоца
- ВЕС 72503 (медицински техничар) 1 извршиоц
- ВЕС 72701 (возач) 2 извршиоца

ВП 1417

- ВЕС 71410 (оператор нишанија на БВП) 3 извршиоца
- ВЕС 71451 (стрелац на БВП) 11 извршиоца

д) ШАБАЦ

ВП 4219

- ВЕС 71713 (послужилац бушилице) 1 извршиоц
- ВЕС 72701 (возач) 1 извршиоц

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Конкурсисти могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су здравствено способни за војну службу,
- да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденци-
оној специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу,
- да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора
од најмање шест месеци,
- да се против њих не води кривични поступак за кривично дело за
које се гони по службеној дужности,
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу
служења војног рока.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужност у роду,
односно 30 година ако конкуришу за дужност у служби,
- да су оспособљени за војноевиденциону специјалност за коју кон-
куришу,
- да поседују положен возачки испит са одговарајућом категоријом
(само кандидати за возаче неборбених м/в).

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Кандидати који испуњавају услове Конкурса подносе захтев за при-
јем у војну службу, војној пошти (гарнизону) за коју конкуришу и прилажу
следећа документа:

- аутобиографију,
- извод из матичне књиге рођених (не старије од шест месеци),
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кри-
вични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старије од шест месеци),
- потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старију од шест
месеци),
- фотокопију војничке књижнице,
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверена у
суду или општини),
- оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за возаче
неборбених м/в),
- налаз, оцену и мишљење надлежне ВВЛК (ВМЦ Карабурма) о
здравственој способности за војну службу,
- став и мишљење Војнобезбедносне агенције о извршеној безбед-
носној провери кандидата.

Надлежне комисије разматраће пристигле пријаве и утврдити који
кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате
надлежној ВВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуња-
вају остале услове конкурса.

Неће се узимати у разматрање непотпуна и некомплетна документа
кандидата. Комисија неће враћати документа кандидатима који не буду
изабрани.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу, склопиће се
уговор на одређено време у трајању од 3 (три) године.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања. ■

ВОЈНА ПОШТА 2130 БЕОГРАД
расписује

КОНКУРС

За попуну слободних формацијских места пријемом војника на служењу војног рока и војника у резерви у војној службу по уговору НА ОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ

За војничке дужности:

1. У вези:

– телефониста-линијаш, ВЕС 71812 извршилаца 1

2. У интендантској служби:

– кувар, ВЕС 72403 извршилаца 1

3. У саобраћајној служби:

– возач м/в, ВЕС 72701 извршилаца 17

4. За чуварску службу:

– радник службе обезбеђења, ВЕС 71001 извршилаца 1

УСЛОВИ КОНКУРСА

а) Општи услови:

- да је држављанин Републике Србије,
- да је кандидат способан за војну службу (што утврђује надлежна војнолекарска комисија),
- да кандидат није осуђиван за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци,
- да се против кандидата не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности,
- да је одслужио војни рок или на други начин регулисао обавезу служења војног рока,
- да није старији од 28 година, ако се прима на дужности у роду, односно 30 година, ако се прима за дужност у службу.

б) Посебни услови:

1. за дужности у техничкој и интендантској служби могу конкурисати лица из резервног састава без обзира на ВЕС уколико у грађанству имају стручну спрему која одговара служби у коју се примају,
2. за возаче моторних возила: да има „Б“ и „Ц“ категорију и да има завршену најмање осмогодишњу школу,
3. за чуварске службе: било који ВЕС и да има завршену најмање осмогодишњу школу.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Војници у резерви молбе подносе непосредно Војној пошти 2130 Београд.

Војници на служењу војног рока молбе наведеној Војној пошти достављају преко старешине јединице у којој се налазе (старешине команданта батаљона, њему равном или старешина на вишем положају).

Уз молбу се поред осталог наводи тачна адреса становања, поштански број, и број телефона за контакт те дужност за коју се конкурише.

Уз молбу се прилаже:

- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- извод из матичне књиге рођених,
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању,
- уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старију од шест месеци),
- фотокопија војничке књижице,
- оверену фотокопију возачке дозволе,
- потврду од војног одсека да је одслужио војни рок,
- налаз, оцену и мишљење војнолекарске комисије о способности за војну службу,
- став и мишљење Војнобезбедносне агенције о извршеној потпуној безбедносној провери кандидата,
- налаз, оцену и мишљење ВВЛК (комисија упућује на преглед након одабира кандидата).

Са кандидатима који буду изабрани за војну службу уговор се закључује на период од 3 (три) године.

Неће се узимати у разматрање непотпуна и некомплетна документа кандидата.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања у средствима јавног информисања.

О избору кандидати ће бити обавештени у прописаном року. ■

ВОЈНА ПОШТА 2827 НОВИ САД
расписује

КОНКУРС

За пријем војника по уговору на службу у Војсци Србије на одређено време (по гарнизонима)

НОВИ САД

– ВЕС 72302 (моториста) 1 извршилац
– ВЕС 72403 (послужилац) 1 извршилац
– ВЕС 72701 (возач) 1 извршилац

БЕОГРАД

– ВЕС 71601 (бродарац) 2 извршиоца
– ВЕС 71602 (нишанија) 4 извршиоца
– ВЕС 72301 (моториста) 2 извршиоца
– ВЕС 72302 (моториста) 2 извршиоца

УСЛОВИ КОНКУРСА

Конкурисати могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су здравствено способни за војну службу
- да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијоној специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу
- да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци
- да се против њих не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да није старији од 28 година ако се прима за дужност у роду, односно 30 година за дужност у служби
- да је оспособљен за војноевиденцијоној специјалности за коју конкурише
- да има завршену најмање основну школу, односно средњу школу
- за возаче моторних возила да имају најмање положен важећи испит за категорију „Б“ и „Ц“

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Кандидати који испуњавају услове Конкурса подносе захтев за пријем у војну службу, Војној пошти 2827 Нови Сад, адреса: 1300 Каплара број 11, и прилажу следећа документа:

- аутобиографију
- извод из матичне књиге рођених (не старије од шест месеци)
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци)
- уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старије од шест месеци)
- потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старију од шест месеци)
- фотокопију војничке књижице
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини)
- оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за возаче неборбених м/в)

Надлежна комисија разматраће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Неће се узимати у разматрање непотпуна и некомплетна документа кандидата. Комисија неће враћати документа кандидатима који не буду изабрани.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу, склопиће се уговор на одређено време у трајању од 3 (три) године.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања у магазину „Одбрана“.

Информације на телефон 021/4835-441 и 021/4835-424. ■

ВОЈНА ПОШТА 6972 БЕОГРАД
расписује

КОНКУРС

За пријем војника по уговору на војничке дужности
(по гарнизонима)

БЕОГРАД

– ВЕС 72701 (возач) 2 извршиоца

УЖИЦЕ

– ВЕС 72403 (кувар) 2 извршиоца

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Конкурсанти могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су здравствено способни за војну службу (што утврђује надлежна војнолекарска комисија),
- да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијалној специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу,
- да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци,
- да се против њих не води кривични поступак,
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока,
- да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужност у роду, односно 30 година ако конкуришу за дужност у служби.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да су оспособљени за војноевиденцијалну специјалност за коју конкуришу,
- да поседују положени возачки испит „Б” и „Ц” категорије и да поседују радно искуство на пословима возача у трајању од најмање 3 (три) године (само за кандидате за возаче м/в).

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА:

Кандидат који испуњава услове Конкурса подноси захтев за пријем у војну службу Војној пошти 6972 Београд и прилаже следећа документа:

- аутобиографију,
- извод из матичне књиге рођених (не старије од шест месеци),
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- уверење из Општинског одељења да се против њега не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старије од шест месеци),
- потврду војног одсека да је служио војни рок (не старије од шест месеци),
- фотокопију војничке књижице,
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини),
- оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за возаче),
- налаз, оцену и мишљење надлежне ВЛК о здравственој оспособљености за војну службу,
- став и мишљење Војнобезбедносне агенције након извршене безбедносне преовере кандидата.

Надлежна комисија размотриће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Непотпуни и некомплетни документи кандидата неће бити разматрани. Комисија неће враћати документе кандидатима који не буду избрани.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу, биће склопљени уговори о пријему војника по уговору на одређено време у трајању од 3 (три) године.

Конкурс је отворен до попуне упражњених места. ■

ВОЈНА ПОШТА 6910 КРУШЕВАЦ
расписује

КОНКУРС

за пријем војника по уговору на службу у Војсци
Србије на одређено време у гарнизону Крушевац

ВП 6910 КРУШЕВАЦ

За војничке дужности:

ВЕС 71902 (помоћни лаборант) 2 извршиоца
 ВЕС 71902 (лаборант уједно возач) 2 извршиоца
 ВЕС 71901 (деконтаминатор уједно возач) 4 извршиоца
 ВЕС 72701 (возач) 7 извршилаца
 ВЕС 72501 (медицински техничар) 1 извршиоца

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Конкурсанти могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су здравствено способни за војну службу,
- да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијалној специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу,
- да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци,
- да се против њих не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности,
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужности у роду, односно 30 година ако конкуришу за дужности у служби,
- да су оспособљени за војноевиденцијалну специјалност (ВЕС) за коју конкуришу,
- да поседују положен возачки испит са одговарајућом категоријом (кандидати за дужности: возач, лаборант уједно возач, деконтаминатор уједно возач, неборбених м/в).

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА:

Кандидати који испуњавају услове конкурса подносе захтев за пријем у војну службу ВП 6910 Крушевац (ул. ЈНА 57) и прилажу следећа документа:

- аутобиографију,
- извод из матичне књиге рођених (не старије од шест месеци),
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старији од шест месеци),
- потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старији од шест месеци),
- фотокопију војничке књижице,
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини),
- оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за дужности: возач, деконтаминатор уједно возач и лаборант уједно возач неборбених м/в).

Надлежна комисија размотриће пристигле пријаве и утврдиће који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Непотпуна и некомплетна документа кандидата неће бити разматрана. Комисија неће враћати документа кандидатима који не буду избрани.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу, биће склопљен уговор на одређено време у трајању од 3 (три) године.

Ближа обавештења се могу добити на телефон 037/416-089 или лично у касарни „Цар Лазар”.

Конкурс је отворен до попуне упражњених формацијских места. ■

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА
расписује
КОНКУРС

За избор и реизбор лица у наставничка и сарадничка звања Војномедицинске академије у Београду

а) Избор

1. Једног наставника за предмет ИНТЕРНА МЕДИЦИНА у звање редовног професора
2. Једног наставника за предмет КЛИНИЧКА ТОКСИКОЛОГИЈА у звање ванредног професора
3. Два наставника за предмет ИМУНОЛОГИЈА у звање ванредног професора
4. Једног наставника за предмет ИНТЕРНА МЕДИЦИНА у звање доцента
5. Једног сарадника за предмет СТОМАТОЛОШКА ПРОТЕТИКА у звање асистента
6. Једног сарадника за предмет ХИРУРГИЈА у звање асистента
7. Једног сарадника за предмет УРОЛОГИЈА у звање асистента
8. Једног сарадника за предмет ПАТОЛОГИЈА у звање асистента

б) Реизбор

9. Једног наставника за предмет НУКЛЕАРНА МЕДИЦИНА у звање ванредног професора
10. Једног наставника за предмет РАДИОЛОГИЈА у звање доцента

УСЛОВИ КОНКУРСА

Конкурсати могу лица на служби у Војсци Србије која испуњавају ове услове:

ОПШТИ УСЛОВИ

да су завршили медицински, односно стоматолошки факултет и да испуњавају услове прописане *Законом о војним школама и војним научноистраживачким установама Војске Србије* за избор и реизбор у одговарајуће наставничко односно сарадничко звање;
– да имају објављене научне и стручне радове;
– да показују склоност за наставнички рад;
– да су у последња два периода оцењивања оцењена службеном оценом „врло добар“ (истиче се);

– да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности односно који нису осуђивани за таква дела казном затвора дуже од шест месеци (утврђује по службеној дужности надлежни орган).

ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- За наставна и научна звања под редним бројем 1, 2, 3, 4, 9 и 10, могу конкурсати лица која имају научни степен доктора наука из области за коју се бирају,
- За сарадничка звања под редним бројем 5, 6, 7 и 8 могу конкурсати лица која имају академски степен магистра наука;
- За наставна и сарадничка звања под редним бројем 1, 5, 9 и 11 могу конкурсати професионална војна лица која су у последња два периода оцењивања оцењена службеном оценом најмање „врло добар“, (истиче се);
- За наставна и сарадничка звања под редним бројем 2, 3, 4, 6, 7, 8 и 10 могу конкурсати цивилна лица која су у последња два оцењивања оцењена службеном оценом најмање „врло добар“.

Предност при избору имају кандидати који:

- имају дужи наставнички стаж у извођењу наставе из предмета за који конкуришу;
- имају више објављених научних и стручних радова из предмета односно научно-наставне области за коју конкуришу;
- се служе са више страних језика.

НАЧИН КОНКУРСИЊА

Молбе се подносе Војномедицинској академији Београд, Црнотравска број 17 поштом или лично на Деловодству.

Уз молбу се прилаже:

- оверене фотокопије диплома о завршеном факултету и стеченом степену доктора наука, односно магистра наука;
- списак објављених стручних и научних радова са копијама у прилогу;
- биографију са описом кретања у служби, а посебно бављење наставничким дужностима и бављење научноистраживачким радом;
- уверење да лице није осуђивано и да се против њега не води кривични поступак;
- последњу службену оцену.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања у магазину „Одбрана“.

Све информације могу се добити у Секретаријату Наставно-научног већа ВМА на телефон 2661-122 локал 26-384. ■

ВОЈНА ПОШТА 5464 НИШ
расписује
КОНКУРС

За пријем војника по уговору на службу у Војсци Србије на одређено време у гарнизону Ниш за Војну пошту 5464 Ниш

За војничку дужност:

- ВЕС 71810 (телепринтерист-шифрер
– уједно возач) 1 извршилац

УСЛОВИ КОНКУРСА:

Конкурсати могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су здравствено способни за војну службу,
- да имају прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијоној специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу,
- да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци,
- да се против њих не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности,
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали војну обавезу служења војног рока.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да нису старији од 28 година ако конкуришу за дужност у роду, односно 30 година ако конкуришу за дужност у служби,
- да су оспособљени за војноевиденцијону специјалност за коју конкуришу,
- да поседују положен возачки испит „Б“ и „Ц“ категорије.

НАЧИН КОНКУРСИЊА:

Кандидати који испуњавају услове конкурса подносе захтев за пријем у војну службу ВП 5464 Ниш (Чегарска бб) и прилажу следећу документацију:

- аутобиографију,
- извод из матичне књиге рођених (не старији од шест месеци),
- уверење о држављанству (не старији од шест месеци),
- уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старији од шест месеци),
- потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старији од шест месеци),
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверену у суду или општини),
- оверену фотокопију возачке дозволе.

Надлежна комисија размотриће пристигле пријаве и утврдиће који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Непотпуна и некомплетна документа кандидата неће бити разматрана. Комисија неће враћати документа кандидатима који не буду изабрани. Са кандидатом који буде примљен у војну службу, биће склопљен уговор на одређено време у трајању од 3 (три) године.

Конкурс је отворен од дана објављивања. ■

ДРАГАН СТАНКОВИЋ, одбојкашки репрезентативац Србије

БРОНЗА КОЈА ОБЕЋАВА

Са протеклог Европског првенства одржаног у Русији, млади одбојкаш *Црвене звезде* вратио се са освојеном бронзаном медаљом. Каже да је смена генерација у репрезентацији обављена на време и да ће тек бити успеха у овом спорту. Наредне године очекује га одлазак у иностранство, а он би најрадије каријеру наставио у Италији.

Момак који је пре само три године дошао из Зајечара у главни град доказао је свој велики таленат, најпре у дресу *Црвене звезде* а потом наступима за Репрезентацију Србије. Он припада генерацији наследника нашег чувеног састава који је у протеклих десетак година освојио све што се освојити може. Драгана Станковића, момка који је потпуно оправдао поверење селектора Игора Колаковића, замолили смо за разговор после повратка из Русије где је наша подмлађена репрезентација остварила изузетан успех освајањем бронзане медаље.

Упркос жестокој конкуренцији успели сте да забележите сјајан успех. Какви су Ваши утисци са шампионата?

– Било је то моје друго учешће на европском првенству, тако да сам отприлике знао какав је систем такмичења и шта нас очекује тамо. Најбоље је када неко такмичење започнете победом. Ми смо то успели да остваримо и после нам је било много лакше. Иако смо након тога непланирано поражени од Немачке, то нас није омело у постизању циља који смо зацртали, а то је било полуфинале. У финалу такмичења по групама ситуација се мало искомпликовала, па су нам у последњем колу била потребна два добијена сета против Шпаније да бисмо отишли у Москву на полуфинале. Та утакмица је била јако, јако тешка, због добре игре противника и императива победе. Међутим, после доста мука и спасене меч лопте, успели смо да се домогнемо жељеног циља. Тај меч ми је био један од лепших тренутака на првенству, а најлепши је сигурно био завршетак утакмице за треће место и освајање бронзане медаље у мечу са Финском. Што се тиче успеха, добро је што смо наставили низ који сада већ износи седам полуфинала на европским шампионатима заредом.

Свакако најтежи моменат је пораз против Русије у полуфиналу. Иако смо знали да је противник изузетно јак, а ми смо дошли са подмлађеним тимом у коме су играла само четворица старијих играча (Грбић, Ђерић, Бошкан и Миљковић), надали смо се да уз максимално ангажовање можемо у финале. Нажалост, нисмо успели.

Та медаља је прошла некако незапажено у нашој јавности. Без званичног дочека на аеродрому, великих честитки. Тек касније су успели пријети код званичника. Зашто је то тако?

– Када је о одбојци у нашој земљи реч, сигурно је да сви очекују максимум и освајање златне медаље. А и момци који су раније играли за репрезентацију помало су размазили наше љубитеље спорта. Чини ми се да је ово треће место оцењено као неки задовољавајући, али не и велики успех наше репрезентације. Што би школарци рекли – јака тројка. Моје мишљење је да греше они који тако мисле. На нама млађима је да то докажемо и да наставимо са успесима.

За разлику од репрезентативаца у другим спортовима, одбојкаши се увек редовно одазивају позиву селектора. Зашто и други не следе ваш пример?

– Велика је част наступати под државном заставом и то би сваком спортисти требало да буде звезда водиља. Успех у клубовима је једна врста среће, а играње за репрезентацију је нешто сасвим, сасвим друго. Тај осећај се не може речима описати нити се може са било чим другим упоредити. На савести је сваког спортисте шта му је прече.

Тренуто је у српској одбојци велика смена генерација, како видите будућност овог спорта код нас?

– Једном је и то морало да се деси. Мислим да је добро што је смена почела још 2005. године, када су се у нашој земљи одржавали завршница Светске лиге и Европско првенство. Био је то смео али и неопходан корак, јер смо у ходу уводили младе играче у национални тим. Успех који смо направили на протеклом Европском првенству говори да ће репрезентација Србије и даље бити у врху светске одбојке.

Тренутно наступате за Црвену звезду, са којом вам уговор истиче следеће године. Где бисте волели да наставите каријеру?

– Љубитељи одбојке у нашој земљи знају да је најбоља лига у Италији. Познато је да већина наших играча, када дође време да иду у иностранство, по правилу одлазе на Апенинско полуострво. И ја сам један од њих, али не по сваку цену. Веома ми је важно да пронађем добар клуб у коме ћу моћи да напредујем и да се докажем како бих имао успеха у наставку каријере. Што се наше лиге тиче, евидентно је да нам квалитет из године у годину опада и да одбојкаши све више траже своју шансу у иностранству. Наравно, мени је жао што је таква ситуација. Шампионат Србије је медијски и на сваки други начин запостављен, док у другим земљама чије су репрезентације у светском врху то није случај.

Родом сте из Зајечара. Колико често посећујете родни град?

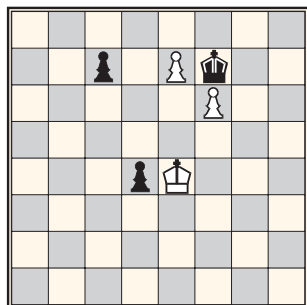
– Када сам дошао у Београд, ишао сам у родни град сваког викенда. Био сам јако везан за место у коме сам провео двадесет година. Сада се ситуације мало променила. Немам више толико слободног времена и тек кад уграбим неколико слободних дана одем кући да посетим родитеље и пријатеље. ■

Ненад С. МИЛЕНКОВИЋ

СТУДИЈА ИЗНУДИЦА

(ИЗ ШАХОВСКИХ УЏБЕНИКА)

Бели: Ке4, е7, ф6
Црни: Кф7, ц7, д4

Црни никада не сме да узме ф-пешака, а бели може добити само ако га доведе у изнудицу.

1.Кф3!

Никако 1.Ке4? ц5 2.Кд3 Ке8 3.Кц4 Кд7 и 4.Кц5.

1...ц6

Дужност је црнога да покуша спречити изнудицу, 1...Ке8 ништа не би променило.

2.Кф4 ц5 3.Ке4 Ке8 4.Кд5 Кд7 5.Кц4 Ке8

У томе је ствар!

6.Кц5 д3 7.Кд6 Кф7

Претило је Ке6

8.Кд7 д2 9.е8Д

1:0

ЗАНИМЉИВОСТИ

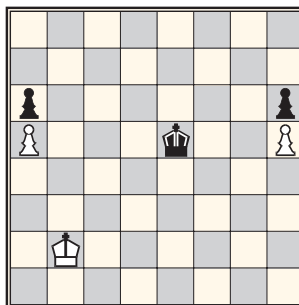
НИЈЕ БАШ СКРОМАН

Када је упитан да наведе три најјача шахиста, Карпов је рекао: „Капабланка, Крамник и, можда, ја“.

Али, на питање новинара да састави листу од пет најјачих играча свих времена, Тоља је навео: „Капабланка, Алехин, Фишер, Карпов и Каспаров.“

СТУДИЈА КАД ОЧИ ВАРАЈУ

(ИЗ ШАХОВСКИХ УЏБЕНИКА)

Бели: Кб2, а5, х5
Црни: Ке5, а6, х6

На први поглед црни треба лако да добије, али очи често varaју! Бели је тај који ће добити партију, а ево како:

1.Кц3! Кф5 2.Кд4 Кг5 3.Кц5 Кх5 4.Кб6 Кг5 5.Ка6 х5 6.Кб5 х4 7.а6 х3 8.а7 х2 9.а1Д и црни предаје.

Ова партија је заиста тако одирана, а црни је одмах изјавио да је требало да игра по а-пешака. Али, ни то му не би помогло:

1.Кц3 Кд5 2.Кд3 Кц5 3.Ке4 Кб5 4.Кф5 Ка5 5.Кг6 Кб4 6.Кх6 а5 7.Кг5 а4 8.х6 а3 9.х7 а2 10.х8Д и дошло је до обрнуте слике – бели би добио и тода.

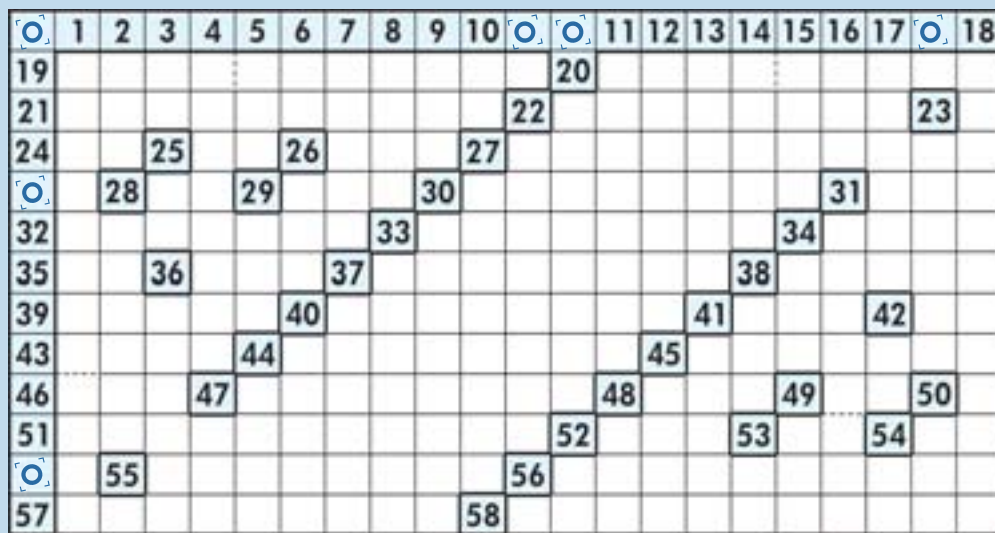
1:0

Припремио Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ мајстор Фиде

ЗАНИМЉИВОСТИ НАЈТЕЖА СИМУЛАНКА

Симултанка наслепо коју је дао Хари Пилсбери у Хановеру 1902. године је вероватно имала најтеже услове за мајстора који даје симултанку. Пилсбери је играо на велемајсторском турниру, а слободан дан је искористио за одигравање симултанке против 21 шахисте, учесника мајсторског турнира који се одржавао истовремено. Пилсбери је свим противницима дозволио да се међусобно консултују и да помичу фигуре по табли. После 12 часова игре Пилсбери је завршио са резултатом +3 =11 -7.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: Аугсбург, ас, Арагон, нија, стрептомицин, Уб, Ракос, тренд, дисенгер и, Барт, рота, мизет, ол, истовар, оба, Шатапов, ав, Парамо, ма, Карев, НИ, носилац, б, е, пулољак, рм, дурак, БО, трапав, шв, царевац, Поп, Ракитин, аз, са-њач, лачи, икад, ч, вргенар, Широа, јалов, јо, Царица Милица, арап-жовани, ди, иконизам.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

19. Штапићи са врхом од вате, за одржавање хигијене дисајних органа, 20. Холивудски глумац, 21. Одустанак, 22. Колач од ораха, 24. Име глумца Марвина, 25. Показна заменица, ова, 26. Аждаје, немани, 27. Регион и град у Русији, 28. Мера за површину земљишта, 29. Префикс за скијашке спортове, 30. Бучна, гласна, 31. Област у Немачкој, 32. Физиолошка жутица (мед.), 33. Пукнути с праском, 34. Скице, схеме, 35. Упишите: ч, р, 36. Седокос, белокош, 37. Престигнути, 38. Занатска вештина, 39. Српски фудбалер, Гојко, 40. Хлеб без квасца, 41. Текстилна биљка, 42. Символ радијума, 43. Ивова шума, 44. Цветна врста из Ј. Америке и Индије, 45. Каменорезац, клесар, 46. Коњски трк, 47. Мала тараба, 48. Течно ткиво, 49. Ауто-ознака Лесковца, 51. Ултралевичарски покрет, 52. Узвик тореадора, 53. Иницијали кошаркаша Паркера, 54. Суседна слова азбуке, 55. Врста старинске лађе, 56. Житеља Смедерева, 57. Штићеници, 58. Питорескност.

УСПРАВНО:

1. Курс за обуку болничарки и болничара, 2. Име глумца Марфија, 3. Београдски универзитет (скр.), 4. Остатак од истресања, 5. Упитна заменица, 6. Показна заменица, ова, 7. Фудбалски клуб из Амстердама, 8. Индијски прајезик, 9. Смрзла магла, 10. Упишите: њ, е, 11. Кутија за брашно, 12. Која је у тренду пораста, 13. Који су наглашени усана, 14. Сњи, сање, 15. Женско име, Видосава, 16. Иванка одмила, 17. Дански фудбалер, Сорен, 18. Канцеларија секретара, 20. Ескилова тетралогија, 22. Лепотица, 23. Тип Ладе, 25. Символ астатина, 26. Посуда, 27. Врста рибе из Охридског језера, 28. Велика гужва, неред, 29. Хибридни систем надземне и подземне железнице, 30. Све редом претражити, 31. Култни женски парфем, 33. Пргавко, 34. Интернет радио народне музике, 36. Драстично чишћење, погром, 37. Врста пецива, 38. Мужјак лавице, 40. Место у Француској, 41. Животно, политичка, етичка... начела, 42. Српска негација, 44. Српска планина, 45. Насеље у општини Зрењанин, 47. Чунак (покр.), 48. Омови, 49. Непаран број, 50. Слово и, 52. Слично (скр.), 53. Електронволт (скр.), 54. Мушко говече.

ОДБРАНА

ЦЕНОВНИК ОГЛАСНОГ ПРОСТОРА

Магазин „ОДБРАНА“
11000 Београд, Браће Југовића 19
Тел: 3241-026; 3241-009
Телефакс: 3241-363
Жиро-рачун: 840-49849-58

ОГЛАСНИ ПРОСТОР	ФОРМАТ	ЦЕНА
1/1 четврта корична страна	22 x 30 цм	45.000,00
1/1 друга и трећа корична страна	22 x 30 цм	42.000,00
1/1 трећа страна (унутрашња)	19,8 x 26 цм	39.000,00
1/1 остале унутрашње стране	19,8 x 26 цм	31.000,00
1/2 унутрашње стране	19,8 x 13 цм или 9,5 x 26 цм	18.000,00
1/4 унутрашње стране	9,5 x 13 цм	10.000,00
1 цм/ стубац унутрашње стране	1 x 6,3 цм	450,00
1 цм/ 2 ступца унутрашње стране	1 x 13 цм	900,00
1 цм/ 3 ступца унутрашње стране	1 x 19,8 цм	1300,00
Мали оглас за замену стана (до двадесет речи)		250,00
Уступање простора за убацивање прилога		60.000,00

На сваки оглас плаћа се порез на додату вредност (ПДВ) 18 %.
Оглашавање се плаћа унапред, најкасније 5 дана пре изласка броја.

- За више објављених огласа одобравамо попуст 5–15 %, што се регулише закључницом или уговором, и то:
 - за 3–5 огласа – 5 %
 - за 6–8 огласа – 10 %
 - за 9 и више огласа – 15 %
 - цене огласа репортажног типа увећавају се за 50 %

- Оглаци који нису у складу са уређивачком политиком магазина неће бити објављени. Објављивање огласа одобрава директор установе – главни и одговорни уредник магазина „ОДБРАНА“.

- Материјал за објављивање мора бити достављен најмање седам дана пре изласка броја. Уколико наручилац сам припрема решење рекламне поруке, она мора бити у формату JPEG или TIF. Решење се доставља на дискети или CD-у, а може се послати и на e-mail адресу odbrana@beotel.yu

Магазин „ОДБРАНА“ излази
1. и 15. у месецу

Ценовник огласног простора
важи од 1. септембра 2007. године

- На захтев корисника, у магазин се могу убацити прилози (искључиво штамапани), које је дужан да обезбеди и достави наручилац.

ПРОДАВНИЦА "ВОЈНА КЊИГА"

у центру Београда, улица Васе Чарапића број 22

НУДИ:

- магазин "Одбрана"
- војностручне часописе "Нови гласник", "Војно дело" и "Војнотехнички гласник"
- књиге у издању Новинског центра "Одбрана", "Војноиздавачког завода", осталих војних и других издавача са темама из војне науке и технике, историографије, геополитике, медицине, исхране и друга стручна и популарна издања
- курсеве страних језика на аудио-касетама и компакт-дискovima
- компјутерску литературу
- издања на компакт-дискovima
- географске мапе и планове
- постере и календаре
- склапајуће макете авиона, бродова, возила, војника и прибор за њих
- ауторизоване реплике наоружања
- сабље и бодече
- пословну галантерију и промотивне артикле са ознакама Војске Србије - привеске, значке, футроле за оловке и визиткарте, перорезе, хемијске оловке и упаљаче

Радно време је од 9 до 20 часова,
суботом од 9 до 15 часова.

Део издања се може купити и у Новом Саду, у агенцији "Карађорђево", у Железничкој улици број 44.